

ká, že duši popadla žádostivost (viz Nu 11,4,6, KP napadla žádost). Právě proti tomuto druhu žádostivosti se obrací 10. přikázání (Ex 20,17), protože tam, kde se rozmáhá žádost, je ohroženo blaho celého společenství (Jr 6,13–15).

V NZ je hříšná žádost stimulována rozhodnutím zbohatnout (1 Tm 6,9) do té míry, že je ztotožňována s „milováním peněz“ (v. 10). Může se však také projevit v zakázané sexuální žádostivosti (Mt 5,28) nebo v tom, co Pavel nazývá „sklony těla a sobecké zájmy“ (KP žádost těla, co se líbí tělu a myslí). NZ také svědčí o tom, co lze vyzorovat z praxe: pokud se tyto hříšné touhy realizují a nejsou ukřizňovány, stávají se ohnům spalujícím (Ko 3,5n). Začne-li naopak naše duše toužit po Bohu (Ř 10,2a) a jeho vyšších darech (1 K 12,31), pak se tělo stává nástrojem spravedlosti (Ř 6,12n).

J.G.S.T.

ŽÁDOSTIVOST Hebrejové si představovali, že duše je plná silných žádostí, které vedou k rozšíření jejího vlivu na jiné osoby a věci. Nazývali ji slovy *hāmad*, touha po majetku soudci (Dt 5,21; Mi 2,2), *beša'*, touha po nečestném zisku (Př 28,16, Jr 6,13) a *āwā*, sobecká žádost (Př 21,26). To všechno se překládá jako „žádostivost“. SZ žádostivost zakazuje (Ex 20,17) a Akán byl za tento zločin ukamenován (Joz 7,16–26).

Ř. *epithymia* popisuje jakoukoli silnou žádostivost, která, pokud není ovládnána, se může zaměřit na peněz (Sk 20,33; 1 Tm 6,9; Ř 7,7). Ř. *pleonexia* obecně vyjadřuje nemilosrdné prosazování sebe sama (2 K 2,11; 7,2), které se zaměřuje na majetek v L 12,15 a jež Kristus odsuzuje v Mk 7,22. Slovo jde často ruku v ruce s nemravností v seznamech neřestí (Ef 4,19; sr. Filón) a protože zde tkví podstata uctívání sebe, je charakterizováno jako modlářství v Ef 5,5 a Ko 3,5. V 2 K 9,5 se překládá „lakota“ a v 2 Pt 2,3 jako „hrabivost“. Ř. *zēlos* zdůrazňuje v 1 K 12,31 intenzivní touhu po duchovních darech, nicméně v Jk 4,2 označuje i mimořádně nečistý tělesný boj.

D.H.T.

ŽALMY, KNIHA

I. Význam žaltáře

Význam knihy Žalmů pro Židy i křesťany byl v dějinách zcela mimořádný. Odbývají se v ní ideály pravé zbožnosti a společenství s Bohem, smutek nad hříchem a hledání dokonalosti, život ve tmě, nebo naopak ve světle víry; poslušnost Božimu zákonu, potěšení z opravdové bohoslužby, společenství s těmi, kdo ctí Hospodina, úcta k Božimu slovu; pokora při Božím trestu, důvěra v Hospodina ve chvílích, kdy zlo má převahu a bují nepravost; pokoj uprostřed bouře.

To jsou duchovní pravdy a zkušenosti, které židovští básníci proměnili v náměty písní. Je třeba si uvědomit, že „žalmy jsou básně, básně určené ke zpěvu, nikoli náboženské studie, dokonce ani ne kázání“ (C. S. Lewis, *Reflections on the Psalms*, 1958, str. 2). Odtud pochází hebr. název pro žalmy *t'hillim* = písně chval. Také je nutné pamatovat na to, že žalmy nevyjadřují pouze náboženskou zkušenost jednotlivců, ale odrážejí náboženství Izraele, které žalmisté zdědili. Proto žalmy patří všem – křesťanům, židům i pohanům.

II. Formování žaltáře

Obvykle se kniha žalmů označuje jako „zpěvník druhého chrámu“, a bezpochyby jím byla. Nicméně název je zavádějící, protože vyvolává dojem, že celá sbírka vznikla v době zajetí nebo po něm. Za povšimnutí stojí, že žalm se neobjevuje pouze v žaltáři SZ, ale najdeme jej v různých obdobích hebr. historie, např. už v období exodu (Ex 15) nebo za Jozua, těsně po obsazení Kenaanu (Sd 5). Chanin žalm (1 S 2,1–10) zaznívá v závěru doby soudců.

Také předexilní prorocká literatura obsahuje příklady žalmové skladby (sr. např. Oz 6,1–3; Iz 2,2–4; 38,10–20; Jr 14,7–9; Ab 3,1nn atd.). Z doby po zajetí zase pocházejí texty Ezd 9,5–15 a Neh 9,6–39, které silně připomínají mnohé žalmy. Žalm tedy zřetelně není izolovaným literárním jevem. Stejný typ *poezie najdeme v Babylónu a v Ugaritu, což dosvědčují tabulky z Ras Šamra. Starozákonní žaltář představuje sbírku básnických forem, které Hebrejové a ostatní národy používali přinejmenším od exodu až do poexilní doby nebo do doby druhého chrámu. Přičtou-li se mimokanonické žalmy, pak se tento literární druh mezi Židy uchoval až do křesťanských dob.

1. Autorství

Nejméně 73 žalmů je připisováno Davidovi. Dalšími autory, jejichž jména se uvádějí v názvu, jsou Ašaf (50; 73–83), Kórachovci (42–49; 84–85; 87–88), Šalomoun (72; 127), Hémán (88) a Étan (89), oba Ezrachejci a Mojžiš (90). Každému z posledních tří je připisován jeden žalm. Davidovo autorství bylo v případě mnoha žalmů popřeno, především proto, že David jako žalmista nikterak nepřipomíná Davida-válečníka z knih Samuelových a Královských. Navíc se argumentuje tím, že označení *l' dāwīd* (= Davidův) nemusí označovat autorství, ale že se jedná o poznámku, ukazující, že některé žalmy se používaly při královském obřadu pro „Davida“ (davidovského krále) určité doby. Je však jisté, že David hrál na hudební nástroje (1 Š 16,14nn) a psal básně (2 S 1,17nn; 3,33n). Udivují nás pokusy některých vědců zahrnout Davidovo autorství, jež se mu připisuje v 2 S 22,1nn; 23,1–7, a odstranit slova „jako David“ z Am 6,5 (kde se tradice Davida a jeho hudby zmiňuje 300 let po jeho smrti). Navíc NZ nejen přijímá Davidovo autorství této látky, ale staví na něm další argumenty. Podrobněji viz níže IV.

Zpěvník druhého chrámu obsahuje velmi starý materiál. Už tabulky z Ras Šamra dokládají, že v době, kdy Izrael obsadil Kanaan, byl druh žalmové poezie již dlouhou dobu zavedenou tradicí mezi obyvateli Ugaritu. Mojžišovo píseň v Ex 15 a Debóřinu píseň (Sd 5) nelze považovat za jedinečné či první příklady semitské poezie. Mojžišovo a Šalomounovo autorství, které se objevuje v názvu tří žalmů, ukazuje, že starověké náboženství z doby Hospodinovy schrány a prvního chrámu vyžadovalo posvěcenou hudbu. Slavnostní zpěvy potřebovalo i náboženství za dnů Amose (5,21–23) a Izajáše (30,29), doba zajetí (Ž 137,1nn) i období po návratu a v druhém chrámu. Primární důraz na postavu krále (viz níže IV) moderní vědce nejvíce přesvědčil o tom, že klasickým obdobím pro skládání žalmů byla doba královská, tzn. od Davida do začátku zajetí.

2. Uspořádání

SZ žaltář, jak jej známe dnes, se skládá z pěti knih.

Toto dělení má své kořeny v textu LXX, který vznikl v 3. stol. př. Kr. Každá část je ukončena doxologií, takže je lze dobře rozlišit. Doxologie jsou krátké, výjimku představuje doxologie na konci 5. knihy, kde ji tvoří celý žalm. Rozdělení vypadá takto:

Kniha I, Ž 1–41;

Kniha II, Ž 42–72;

Kniha III, Ž 73–89;

Kniha IV, Ž 90–106;

Kniha V, Ž 107–150.

Mnozí v pětidílném členění spatřují snahu o napodobení rozdělení Tóry na pět knih. (Viz N. H. Snaithe, *Hymns of the Temple*, 1951, str. 18–20.)

Před konečným uspořádáním žaltáře s největší pravděpodobností existovalo pět samostatných sbírek žalmů. Některé žalmy, ať už celé nebo jejich části (jmenovitě Ž 14 a 53; Ž 40,13–17 a Ž 70; Ž 57,7–11 a 60,6–13 vytvářejí Ž 108) se totiž objevují na několika místech žaltáře. Dále hovoří velká skupina (42–83) většinou o „Bohu“ místo o „Hospodinu“ a jiné skupiny zase naopak (1–41; 84–89; 90–150), což se týká i žalmů, které jsou připisovány autorům uvedeným v první skupině (42–83). Ž 72,20 uzavírá jeden soubor Davidových žalmů, nicméně tento soubor neobsahuje všechny Davidovy žalmy, jak vyplývá ze zbytku žaltáře.

Podle názoru některých badatelů je pravděpodobné, že před definitivní podobou žaltáře došlo k sebrání žalmů do tří hlavních žaltářů, které se pravděpodobně používaly v různých centrech nebo obdobích:

a) Davidovy žalmy (Ž 3–41 nebo 2–41), které dávají přednost Božimu jménu Jahve (Hospodin);

b) žalmy Kórachovců, Ašafovy a Davidovy (Ž 42–83, „Elohistický žaltář“), kde převažuje Boží jméno *'ēlohīm* (k této skupině byl připojen dodatek 84–89, kde převažuje „Jahve“);

c) sbírka většinou anonymních žalmů 90–150 (s „Jahve“), která obsahuje několik podskupin podle námětů nebo použití některých jazyk. prostředků a slov („Hospodin králuje“, 93–100; Egyptský hallel, 113–118, tradičně spojovaný s Velikonocemi; Písně stupňů [poutní písně], 120–134; závěrečné žalmy s Haleluja, 146–150).

Podle tohoto názoru se tyto tři sbírky dále rozdělily na pět, aby se podobaly pěti knihám Mojžišovým, přičemž Ž 1 (nebo 1 a 2) byl umístěn na začátek jako úvod k celé sbírce.

III. Slovník žaltáře

Hebr. název knihy je *t'hillim* = Písně chval nebo Chvály. LXX A nazývá sbírku *Psalterion*, LXX B *Psalmoi* a Vulg. *Liber Psalmorum*. Kromě názvu celé knihy má ještě většina jednotlivých žalmů své vlastní záhlaví. Protože však židovští překladaatelé LXX (3. a 2. stol. př. Kr.) již neznali význam mnoha specifických výrazů objevujících se v názvech nebo na jiných místech žalmů, musíme se na jakýkoli jejich výklad dívat z hlediska této skutečnosti.

1. **Označení žalmů.** Nejčastějším termínem je *mizmôr* = žalm, což je slovo vzávané na hudební doprovod. „Píseň“ (*šir*) představuje obecnější výraz, který nesouvisí výhradně s bohoslužbou. V žaltáři často souvisí s *mizmôr* (např. 48, v názvu). Najdeme v něm 15 „poutních písní“ (120–134), pravděpodobně písní poutníků nebo písní, jež se zpívaly o svátcích v průvodech. 13 žalmů nese v názvu *maskil*, což pravděpodobně znamená „učinit moudrým nebo dovedným“. Tyto žalmy (32; 42; 44–45; 52–55; 74; 78;

88–89; 142) mají výrazně didaktický charakter (kromě překvapivé výjimky Ž 45). Název nutně nemusí odkazovat k obsahu žalmu nebo jeho kontextu, ale např. k literární formě. V této otázce není dosud jasno. 6 žalmů se nazývá *miktām*, což LXX překládá jako „nápís“ (EP pamětní nápís; KP zlatý zpěv z *ketem* = zlato). Mowinckel upozorňuje na akad. *katamu* = přikryt a vyvozuje, že se jedná o žalm pro pokání a všechny tyto žalmy (16; 56–60) klasifikuje jako kající. Avšak ono „přikrytí“, které žalmisté hledají, není pokání, ale ochrana, a tak nejpravděpodobnější význam je „proba o ochranu“; v jazyce dnešní doby jakési „SOS“. Ostatní názvy: „modlitba“ (17; 86; 90; 102; 142), „chvála“ nebo „doxologie“ (145) a *šiggājôn* (Ž 7; sr. Ab 3,1, pl.). Poslední výraz není jasný, údajně souvisí s *šgh* = toulat se, vrátat a s (Mowinckel) akad. *šegu* = výt, nářikat. Nicméně Ž 7 i Ab 3 čelí zoufalé situaci se značnou vírou a nadějí.

2. **Pokyny týkající se hudby.** Mnoho těchto pokynů se objevuje ve spojení s názvem *lam'ešaršeah* = pro předního zpěváka (sr. Ž 4nn atd.) a mohou označovat zvláštní sbírku žalmů (celkem jich máme ve všech pěti knihách 55), v níž se kladl větší důraz na přednes a provedení. Ale to je jen domněnka a badatelé nabízejí mnoho jiných vysvětlení pro tento hebr. termín odvozený od kořenového významu „vynikat, vytrvat, zářit“; např. LXX má „skončit“, Mowinckel „naklonit Hospodina k milosrdenství“ (způsobit, aby jeho oblíbený zářil).

*Hudební nástroje předepsané v názvu jsou *n'ēgīnôt* (strunné nástroje) a *n'hilôt* (píšťaly). Polohu nástrojů nebo hlasů snad označuje výraz „*lāmôt* (Ž 46) = vysoká poloha, soprán(?) (dosl. „divky“) a *s'mīnūt* (Ž 6 a 12) = oktáva níže“ (dosl. „osmá“), což je spíše domněnka na základě 1 Pa 15,20n.

Některé výrazy, jež se většinou spojují s předložkou *al* = podle se vykládají buďto jako liturgické příkazy (viz níže 3), nebo jako jména melodii. Hlavními příklady jsou:

- gatský (*gittit*, 8; 81; 84), slovo odvozené od Gatu nebo od vinného či olivového lisu;
- mút-labben (*al-mút labbēn*, 9) = smrt syna (ale po doplnění samohlásek *lāmôt labbēn* by podle L. Delekata mohlo znamenat „nejvyšší hlasy pro čistotu“);
- „Laně za ranních červánků“ (*ajjelet ha-šahar*, 22); B. D. Eerdmans upozorňuje, že LXX má „pomocník za ranních červánků“ (sr. *'jālūt* = má pomoc ve v. 19 [20, hebr.]). Avšak viz níže 3.
- „Lilie“ (*šōšannim*, 45; 69; 80), „Lilie svědectví nebo smlouvy (*šāšan 'ēdūt*, 60); místo „lilii“ má však LXX „ti, kdo působí změny“ (*šēšōnim?*);
- „Něm holubice dalek“ (*jōnāt 'ēlem r'hōqim*, 56); je to však uzavírající poznámka k Ž 55, srovnáme-li s 55,6n (7n, hebr.)? Ohledně kultického výkladu viz níže 3.
- „Nevyhlazuj“ (*al-tašhēl*, 57–59; 75), výraz používaný v souvislosti s vinicí v Iz 65,8, a zřejmě tedy jméno písně z vinic a její melodie. Totéž slovo hraje ještě významnější roli v Dt 9,26, což může zdůrazňovat jak Izajáš 65,8b, tak i tento název.
- „Mahalat“ (*maḥalat*, 53; 88), zřejmě odvozeno z *hllh* = bud' „být nemocný“ nebo „usmířit“. Může se jednat „o vůdčí slovo písně, které dává jméno melodii“ (BDB), a přidané *l' annôt* v názvu Ž 88 může znamenat „zpívat antifonicky“ (sr. Vulg.) nebo „trápit, pokořit“. Viz následující odstavec v souvislosti se jmény melodií.

3. **Liturgické pokyny.** Předložka *al* = podle, která

obvykle stojí před výrazy uvedenými v předchozím odstavci, ve svém základním významu znamená „na“. Mowinckel proto dává do souvislosti výše uvedené názvy v a) až g) s kultickými obřady, „nad“ nimiž se tyto žalmy měly zpívat. Tak např. e) by se vztahovalo k obřadu popsánému v Lv 14,5–7, kdy byl jeden pták obětován a jeden se pouštěl na svobodu, a g) by označovalo obřad nad nemocnými. Podobně *’al-j’ dūtūn* (62; 77, sr. 39) by se netýkalo zpěváka Jedútuna (2 Pa 5,12), ale vyznání, při kterém se tyto žalmy zpívaly. Mowinckelovy výklady mají spekulativní charakter, nicméně totéž platí i o většině ostatních. Snad jeho nejproblematictější příkladem je název Ž 22, jenž se podle jeho výkladu vztahuje k oběti gazely, neobětího zvířete (Dt 12,15 atd.)

Sela (*selá*) se objevuje 71x, přičemž význam tohoto slova doposud neznáme. Často označuje jakési rozdělení žalmu, a proto může představovat pokyn, aby účastníci bohoslužby „pozvedli“ (*slil*) své hlasy nebo nástroje v refrénu nebo mezihře.

Higgaion (*higgājōn*, 9,16 [17, hebr.]) je podobně jako sela pokynem pro hudbu. V Ž 92,3 (4, hebr.) označuje zvuk strunných nástrojů.

IV. Liturgický přístup k žaltářím

Zlomem ve studiu knihy Žalmů se stalo dílo H. Gunkela z přelomu tohoto století. Začal především rozlišovat různé třídy (*Gattungen*) žalmů

1. podle bohoslužebného rámce, z něhož vznikly („pevně vymezená bohoslužba“), a nikoli podle události v historii národa nebo pisatele;
2. podle myšlenek a atmosféry, které mají některé odlišné žalmy společné;
3. podle opakujících se stylistických jevů, forem a obrazů, jež však měly různý cíl. Nalezl tyto hlavní typy: chvalozpěvy, osobní dikůvzdání, společné a osobní nářky. Kromě toho ještě existují menší kategorie, např. vstupní liturgie, požehnání a prokletí, žalmy moudrosti, královské žalmy a také smíšené typy. Gunkelova klasifikace byla všeobecně přijata a jeho přístup jen zřídka někdy zpochybnil.

Zatímco Gunkel považoval většinu kanonických žalmů za literární potomky původních izraelských žalmů, S. Mowinckel v nich viděl produkt živého kultu. Pokusil se rekonstruovat izraelské obřady a svátky na základě vodítek, které v nich našel, a to nezávisle na Pentateuchu. Jeho studie o žalmech z 20. let vycházely z předpokládaného svátku Hospodinovy korunovace jako Krále, který se podle autora slavil na Nový rok a podobal se babylonskému svátku *akitu*. Tato událost zanechává své stopy ve více než čtyřiceti žalmech a ve SZ eschatologii. To byl směr, po němž se rychle vydala řada badatelů (někdy až příliš horlivě) ve 30. letech, zejména tzv. Bytáčská a rituální škola britských a skandinávských badatelů, kteří se silně opírali o komparativní religionistiku při detailní rekonstrukci kultovního dramatu Božího boje, svatebních obřadů a rozhodujících událostí, které vyvolaly v knihách Žalmů tolik projevů strachu či triumfu. Proto také v žaltářích nacházíme mnoho zmínek o mořích a pramenech, nepřítelích a stvrácích, porážkách a vítězstvích a o vlastnostech a jednání krále.

Všichni badatelé však nesouhlasili se vším, co Mowinckel napsal. A ještě méně se mohli ztotožnit s těmi, kdo jeho metody dovedli do extrému. Sám Mowinckel se ve svých pozdějších dílech již tolik neopírá o motiv nastoupení krále a další badatelé, kteří zdůrazňují význam novoročního svátku pro žaltář, vidí je-

ho hlavní aspekt v obnově smlouvy (A. Weiser) nebo v tom, že se znovu potvrdilo Boží vyvolení Sijónu a domu Davidova (H. J. Kraus). Nicméně dědictví Gunkela a Mowinckela přetrvává – většina vykladačů je stále ponořena do zařazování jednotlivých žalmů do příslušné třídy a považuje většinu materiálu za materiál chrámový.

To se ovšem liší od přesvědčivého názoru, že žalmy byly sebrány a používány pro bohoslužbu a že v mnoha případech k tomuto účelu vznikly. Dokonce i ty žalmy, které prohlašují, že byly napsány v některém období Davidova života (např. soubor žalmů 51–60), nebo se připisují Davidovi v NZ (např. Ž 16; 69; 109–110), se zrodily z kultovního dramatu nebo byly anonymně složeny jako soubor žalmů pro bohoslužbu jednotlivce, davidovského krále či shromáždění. Ž 51, navzdory úvodním slovům, která jsou součástí hebr. textu, údajně není Davidovou modlitbou po spáchání hříchu s Bat-šebou a Ž 110, ač se připisuje Davidovi, není dílem (jak to Bůh sám říká v Mk 12,36) Davidovým, který měl tato slova pronést v Duchu svatém. V této názorové škole najdeme různé názory na správné třídění žalmů a její příslušníci s mnohem větší jistotou tvrdí, kdo žalmy nepsal, než kdo tak učinil.

Domníváme se, že pro určení pozadí žalmů je třeba nechat se vést každým žalmem zvlášť. Tento postup zahrnuje i vnitřní charakteristiky, na něž zaměřil pozornost Gunkel a jeho následovníci. Ty je však třeba neustále konfrontovat s tím, co je napsáno o žalmu v jeho názvu nebo v ostatních částech Písma. Měli bychom také mít na mysli tu skutečnost, že žalmista mohl hovořit (jak upozornil Petr ve Sk 2,30n) jako „prorok“, který znal Boží zaslíbení a předvídal to, co přesahovalo jeho horizont.

V. Teologie žaltáře

1. Jádrem duchovního života žalmistů bylo bezesporu jejich *poznání Boha*. Nikdy se neunaví oslavováním jeho stvořitelského majestátu. Hospodin se ve všem svém díle na zemi i na moři dává poznat jako všemohoucí, všudypřítomný Bůh. Je také Bohem dějin, který vede všechno dění ke konečnému cíli, jež se rozhodl uskutečnit. Tento Vládcе světa, Král králů, je však také Zákonodárcem a Soudcem, Mstitelem těch, kdo jsou utlačováni, a jejich Spasitelem. On je milosrdný a věrný, spravedlivý a Svatý; uctívají jej lidé i andělé. Bůh žalmistů je však také Bohem Izraele, jenž se zjevil Abrahamovi, Izákovy a Jákobovi, prostřednictvím Mojžíše vyvedl Izrael z Egypta, uzavřel s ním smlouvu a dal mu zaslíbenou zemi. On je do dnešního Izraele, Pánem a Ochráncem vyvoleného lidu.

Nelze se divit, že žalmisté, kteří takto rozuměli Bohu, nacházeli největší potěšení a výsadu v modlitbě. V jejich modlitbách objevujeme přímost, spontánnost a bezprostřednost, což svědčí o tom, jak skutečnou věcí pro ně modlitba byla. Věřili v Boží přítomnost, v jeho přítomnost, radují se v jeho spravedlnosti, odpočívají v jeho věrnosti, svěřují se do jeho blízkosti. Na modlitbách chválí, prosí a radují se ze společenství s Bohem; v něm nacházejí útěchu ve nemoci, nedostatku, v ranách i v pomluvách. Pokorně se skládají do jeho mocné ruky. Jejich chování se vyznačuje věrností Hospodinovi, poslušností Zákonu a radostí z bohoslužby ve společenství Božího lidu.

2. Diváme-li se na žalmy z hlediska takové kvality víry, pak nám mohou působit morální problémy tzv. *proklínající žalmy* (viz především 35,1–8; 59;

69; 109). Podobné prosby o pomstu najdeme v Jr 11,18nn; 15,15nn; 18,19nn; 20,11nn. V těchto oddílech kniha Žalmů svolává prokletí a pomstu na nepříteli. Jejich zdůvodnění máme v Ž 139,21n: „Nemám nenávidět Hospodine ty, kdo nenávidí tebe? ... jsou to také moji nepřátelé.“ Je třeba říci, že žalmisty k takovým slovům vede horlivost pro Svatého Izraele, který musí v současném morálním řádu světa trestat. Za proklínáním se skrývá víra v Boží morální vládu nad světem, víra, že dobro a zlo mají pro Hospodina význam a že v současném mravním uspořádání světa se musí projevat soud i milosrdenství. Proto bylo pro lidi žijící pod Zákonem přirozené modlit se za zničení *Božích nepřátel* prostřednictvím soudu, avšak křesťané, kteří dnes žijí pod milostí, se přimlouvají za spasení všech lidí, i když stále věří v přítomný i budoucí soud.

Žalmisté věděli o napětí mezi spravedlností a nespravedlností, mezi Božím lidem a Hospodinovými nepřáteli, ale neznali ještě soud v eschatologickém významu ani učení o budoucím stavu, kdy bezbožní budou potrestáni a bohobojní odměněni. Proto má-li být spravedlnost obhájena, musí k tomu dojít nyní, a má-li být svévolnost potrestána, nelze s trestem otálet. Jestliže se spravedlivý člověk modlil za vyhlazení svévolnosti, nedělal rozdíl mezi svévolníkem a jeho svévolností. Zničení jednoho bez druhého si zbožný Žid nedokázal představit. Pro některé žalmisty bylo dokonce těžké, ne-li nemožné, rozlišovat mezi svévolníkem a jeho rodinou. Do jeho svévolnosti se zahrnovalo vše, co mu patřilo. Toto musí mít křesťan na mysli, když čte tyto prosby o potrestání nepřátel. Nesmí jim ubrat na významu. Přinejmenším připomínají existenci soudu v tomto světě, svědčí o vroucím zápalu pro věc spravedlnosti, který plál v srdcích některých žalmistů, a potvrzují nesmiřitelný postoj žalmistů k hříchu.

3. Obsahuje kniha Žalmů teologii *věčného života*? Odpověď je záporná. V žalmech je přítomna naděje, ale žádná ujištění o budoucnosti. Nenajdeme zde *určitou* zmínku o vzkříšení. Objevují se možná záblesky zjevení o budoucím životě, ale nikoli články víry. Jakýsi náznak naděje vidíme v Ž 16–17; 49; 73, ale stále se jedná pouze o naději. Žalmista nikdy nevyznává víru ve vzkříšení.

4. *Mesiášské žalmy*. Jednou z nejdůležitějších skutečností národního života byla víra Izraele v příchod Mesiáše. Tato víra se soustřeďuje na návrat věku Davidova, krále, jehož vláda v minulosti představovala zlatý věk izraelských dějin. Z tohoto pohledu se musíme dívat na mesiášskou naději v žalmech.

a) Mesiáš má být potomkem davidovské dynastie, musí být tedy *Králem mesiášského věku*. Žalmy předpovídají Božího mesiášského krále, proti němuž se marně budou bouřit národy (Ž 2). Mesiášský věk vykresluje Ž 72, zatímco Ž 2 toto království chápe jako univerzální království, které patří Bohu, a v němž ovšem vládne Mesiáš spolu s Hospodinem. V Ž 110 vystupuje Mesiáš jako Král, Kněz a Vítěz, sedící ve slávě po pravici Boží. Ž 45 mluví o věčném království a Ž 72 zdůrazňuje univerzálnost Mesiášovy vlády.

b) Kniha žalmů připravuje věřící na Mesiášovo utrpení. Svůj protějšek zde má Iz 53. Pomazáný Syn Hospodinův, Kněz i Král, jehož trůn bude stát navěky a jehož vláda pokoje a spravedlnosti povede k požehnání pro všechny národy, se sám musí podrobit strašnému utrpení (Ž 22; 69 atd.). Avšak do té doby, než Kristus tyto žalmy svým učedníkům vyložil, nebyly

považovány za mesiášské (L 24,27–46). Teprve když Pán osvitil mysl učedníků, mohla církev pochopit jejich význam a učinit z nich svou vlastní knihu zpěvů a modliteb.

VI. Křesťané a kniha Žalmů

Kromě duchovních kvalit, vlastních knize Žalmů, vedly církev k jejímu přijetí za svou modlitební knihu dvě skutečnosti:

1. Žalmy nesporně hrály významnou roli v životě a učení Pána Ježíše. Byla to modlitební kniha, kterou použil při bohoslužbách v synagoze i jako zpěvník při svátcích v chrámu. Užíval ji ve svém učení, s její pomocí bojoval s pokušením, zpíval z ní hallel při Večeři Páně, citoval ji na kříži a s jejími slovy na rtech umíral.

2. Kniha Žalmů byla zpěvníkem a modlitební knihou křesťanské církve od počátku. Některé z nejstarších církevních zpěvů vznikly právě na základě žalmů (L 1,46nn.68nn; 2,29nn). Žalmy se staly oporou apoštolů v pronásledování (Sk 4,25n), a ti je včlenili do svého poselství (Sk 2,25nn; 13,33) a použili k tomu, aby předaly ty nejhlubší myšlenky o Pánu (Žd 1,6.10–13; 2,6–8; 5,6; 10,5–7). Ve všech dobách nalézala církev v žalmech „miniaturní Biblii“ (Luther) nebo „kánon v kánonu“. A i když tato malá Bible má svůj původ v judaismu a úzce souvisí se SZ, je prosvětlena světlem z Evangelii, a proto ji používá i křesťanská církev v přístupu k Bohu, kterého uctívá a chválí.

BIBLIOGRAFIE. Komentáře: A. F. Kirkpatrick, 1901; A. Weiser, 1962; J. H. Eaton, 1967; M. J. Dahood, 1966–70; A. A. Anderson, 1972; D. Kidner, 1975. Další studie: H. Gunkel, *The Psalms* (1967, Facet Books); B. D. Eerdmans, *The Hebrew Book of Psalms*, 1947; N. H. Snaith, *Hymns of the Temple*, 1951; S. Mowinckel, *The Psalms in Israel's Worship*, 1962; H. Ringgren, *The Faith of the Psalmists*, 1963; C. Westermann, *The Praise of God in the Psalms*, 1966; D. J. A. Clines, *TynB* 18, 1967, str. 103–126; *TynB* 20, 1969, str. 105–125; B. S. Childs, *JSS* 16, 1971, str. 137–150.

J.G.S.S.T.
F.D.K.

ŽALUDEK (hebr. *bejen*, *mē'im*; ř. *koilia*). Ve SZ i NZ tyto výrazy nerozlišují mezi vnitřností a *lůnem. Obvykle se překládají jako „břicho“ nebo „žaludek“ pokud souvisí s ježením nebo zraněním (Sd 3,21; Ez 3,3; Jon 1,17; L 5,16).

V NZ je pro žaludek 1x užito slova *stomachos* (1 Tm 5,23). V raném ř. úzu představovalo otvor či *ústa (*stoma*), později otvor žaludku, takže má přesnější fyziologický obsah než ve SZ.

B.O.B.

ŽÁRLIVOST Hebr. *qin'á*, odvoz. od slovesa *qānā'*, kde kořen znamená „zrudnout“ (Nu 5,14; Pr 6,34; Ez 16,42 atd.). LXX běžně překládá *qin'á* a slova příbuzná výrazem *zeloō* nebo blízkým *parazeloō* (Dt 32,21; sr. Ř 10,19), což jsou zároveň základní výrazy užívané v NZ (Sk 7,9; Ř 11,11; 1 K 10,22; 13,4). Hebr. i ř. termíny poukazují na výlučnou zaměřenost citů na jeden cíl, která může být z mravního hlediska odsouzená nebo chválná – podle toho, zda se předmětem žárlivosti stane vlastní „já“ nebo to, co „já“ přesahuje. V prvním případě vzniká závist nebo nenávisť vůči ostatním (Gn 30,1; Pr 3,31; Ez 31,9), což

v NZ představuje protiklad lásky, a proto je nepřitelem pravého křesťanského obecnství (1 K 13,4; 2 K 1,20; Jk 3,14). Bible však také předkládá druhou možnost – „Boží žárlivost“ (2 K 11,2), strávující horlivost pro dobrou věc (1 Kr 19,10; Ex 20,5; 1 K 12,31). Užít v kladném smyslu často souvisí s manželstvím, kde je žárlivě sřežení jedinečnosti daného vztahu nezbytnou podmínkou jeho trvání (Nu 5,11nn; Ez 16,38; 2 K 11,2). Žárlivost se přisuzuje jak Bohu, tak lidem (Ex 20,5; 34,14; Na 1,2). Uvedené pojetí se někdy obtížně přijímá, zejména proto, že v současné češtině má žárlivost převážně negativní konotace. Písmo však také podává svědectví o kladném působení žárlivosti a v této představě nachází velmi důležitý výraz k označení Boží svaté horlivosti pro čest Hospodina jména a pro dobro jeho lidu, který je s ním spojen svazkem smlouvy (Dt 32,16,21; 2 Kr 19,31; Ez 36,5n; Za 1,14n; J 2,17). V tomto smyslu je žárlivost podstatou Božího morálního charakteru; pro jeho lid je hlavní příčinou uctívání a jistoty, zatímco pro Hospodiny nepřátele je důvodem k bázni. B.A.M.

ŽENA (hebr. *iššá*; ř. *gynē*). Žena byla spolu s mužem stvořena k obrazu Božimu: jako muže a ženu je stvořil (Gn 1,27). Představuje pro muže pomoc jemu rovnou (Gn 2,20). (*EVA)

Z hebr. zákonů vysvětluje, že matka se těšila úctě (Ex 20,12; Lv 19,3) a očekávalo se, že ji děti budou poslouchat (Dt 21,18nn). Ve své domácnosti měla důležitá postavení, dávala jména svým dětem a nesla zodpovědnost za jejich počáteční výchovu. Při očišťování rodičky byla předkládána stejná oběť, bez ohledu na to, zda se narodil chlapec či dívka (Lv 12,5n). Žena navštěvovala shromáždění, kde uctívala Hospodina a obětovala mu. Pokud se chtěla zvláště zasvětit službě Bohu, složila nazírský slib (Nu 6,2).

V sobotu žena nepracovala (Ex 20,10). Jestliže se stala otrokyní, byla stejně jako muž 7. rok propuštěna. Zůstala-li rodina bez dědice mužského pohlaví, mohla majetek zdědit žena a stát se plnoprávným vlastníkem půdy.

Mladé muže vedli k uzavírání sňatků v rámci vlastního kmene, aby je jejich ženy neodváděly od služby Hospodinu.

Polygamie se sice vyskytovala běžně, nicméně za ideální stav byla považována monogamie. Vztah Hospodina a Izraele Písmo často přirovnává ke vztahu muže a jeho ženy.

Existuje mnoho příkladů dokládajících významnou roli žen v životě národa (např. Mirjam, Debóra, Chulda) a jejich přímý osobní kontakt s Bohem. Na druhé straně jiné doklady hovoří o zneužití vlivu proti Hospodinu, např. Jezabel a Maaka.

Postupem času vznikla vlivem rabinského učení tendence připisovat muži významnější a ženám napopak podřadnější roli.

V NZ je velmi důležitý postoj Pána Ježíše k ženám a jeho učení o nich.

*Marii, Ježíšovu matku, označila její příbuzná Alžběta jako „požehnanou ... mezi ženami“ (L 1,42). Anna, prorokyně v chrámu, poznala, kým je Mariino dítě (L 2,38). Pokud šlo o Ježíše, Marie mnohem nerozuměla, ale „to všechno v mysli zachovávala a rozvažovala o tom“ (L 2,19), dokud nenastal čas zveřejnit podrobnosti o jeho narození a dětství. Když Ježíš umíral na kříži, svěčil ji do péče jednoho ze svých učedníků.

Evangelium vypráví na mnoha místech o setkáních Ježíše se ženami. Odpouštěl jim, uzdravoval je, učil je a ony mu za to sloužily tím, že ho zaopatřovaly na jeho cestách, poskytovaly mu pohostinství, konaly pro něho skutky lásky, šly k hrobu, aby mu prokázaly poslední službu, a jako první slyšely zvěst o Krisově vzkříšení.

Ježíš je zahrnoval do svých podobností a tím dával najevo, že se jeho poselství týká i jich. Touto úctou postavil ženu na roveň muži; požadoval stejné měřítko pro obě pohlaví a nabízel oběma stejnou cestu spasení.

Po Ježíšově zmrtyvýchvstání se ženy spojily „na modlitbě a pokorné prosbě“ (tako KP) s ostatními Ježíšovými následovníky a tvořily s nimi plně společenství (Sk 1,14). Pomáhaly při volbě Matěje (Sk 1,15–26) a v den letnic obdržely moc a dary Ducha svatého (Sk 21,9). Aktivními křesťankami, plně zapojenými ve službě Evangelia, se stalo mnoho dalších žen, např. Foibé.

Místní situaci v jednotlivých sborech řešil Pavel tak, že vyžadoval zachování dobových konvencí. Zároveň formuloval zásadu, že „Bůh nikomu nestraní“ a že v Kristu „není už rozdíl mezi ... mužem a ženou“, protože křesťané jsou všichni „jedno v Kristu Ježíši“ (Ga 3,28).

BIBLIOGRAFIE. H. Vorländer *et al.* in *NIDNTT* 3, str. 1055–1078; K. Stendahl, *The Bible and the Role of Women*, 1966; P. K. Jewett, *Man as Male and Female*, 1975. M.B.

ŽENICH viz NEVĚSTA A ŽENICH

ŽENINA Konkubinát byl v biblickém světě velmi rozšířen. V Mezopotámii měl manžel právo mít sexuální vztahy s otrokyněmi. V Asýrii si mohl manžel vzít několik svobodně zrozených ženin, stejně jako svou manželku nosící závoj, přičemž ženy spadly pod autoritu manželky. Oprávněnými dědici se stali synové manželky. Ženiny, které porodily syny a chovaly se pyšně, sice nesměly být prodány, ale mohlo se s nimi zacházet jako s otrokyněmi (sr. *Laws of Hammurapi* 146–147; 170–171). Když v Kappadokii (19. stol. př. Kr.) a v Alalahu žena neporodila v přiměřeném čase syna (3, příp. 7 let), byl manžel oprávněn vzít si druhou ženu. V Ugaritu se muži, jenž měl ženinu, říkalo *b'l ššlmt* = vlastník ženy která doplňuje (rodinu). Sára dala Abrahamovi jako ženinu svou otrokyni (Gn 16,2n) a služebnice, které dostaly Lea a Rachel, se zase staly Jákobovými ženinami (Gn 29,24 Zilpa; Gn 29,29 Bilha). Mojžišův zákon sice ženy chránil (Ex 21,7–11; Dt 21,10–14), ale odlišoval je od manželek (Sd 8,31; 2 S 5,13; 1 Kr 11,3; 2 Pa 11,21) a usnadňoval rozvod s nimi (Gn 21,10–14). Králové jako Šalomoun netušně zvyšovali počet žen a ženin. Ležet s královnou ženinou se rovnalo uchvácení trůnu (2 S 3,7; 16,21n; 1 Kr 2,21–24). Ve SZ se objevují dva výrazy, *pilegeš*, termín nesemitského původu, a aram. *l'hēnā* = služebnice chrámu (Da 5,2n.23). První z nich se užíval v době praotců, dobývání Kenaanu a počátku království, nejčastěji však v době soudců. Tato praxe vždy našla mezi ženy napětí a pozdější proroci zdůrazňovali monogamii (Mal 2,14nn). Ideální žena z Př 31 patří do monogamní společnosti.

V NZ Ježíš přikazoval monogamii (Mt 5,32; 19,3–

12 atd.), stejně jako pisatelé NZ (1 Tm 3,2.12). Tehdejší římský a řecký svět praktikoval konkubinát. Řekové si vydržovali *pallakai* = ženy pro sexuální potěšení, nicméně děti zrozené z takového spojení byly sice svobodné, ale nemanželské. Legitimní děti rodily manželky (*gynaikes*). V římském světě stav *concubinatus* neboli „společné leháni“ reprezentoval neformální a víceméně trvalé spojení bez svatobního obřadu. Děti z takového svazku přijímaly zákonný statut svých matek a přišly o statut občánů. Proti tomuto platila pro křesťany jediná forma, a to manželství. Neženatí mužové, kteří měli ženinu, se s ní měli oženit, nebo jim byl odeprán křest. Věřící žena se mohla dát pokřtít.

BIBLIOGRAFIE. A. F. Rainey, *EJ*, 5, sl. 862n; R. de Vaux, *Ancient Israel*, 1962, str. 24–25, 29, 53–54, 83, 86, 115–117; „Marriage“, *Dictionary of Biblical Archaeology*, ed. E. M. Blaiklock. J.A.T.

ŽEZLO (hebr. *šēbeṭ*, *šar*ḥīṭ*; ř. *rhabdos*). Tyč či *hůl, často bohatě zdobená. Žezlo většinou nosili králové jako symbol osobní autority, ale téhož slova se užívá i pro hůl označující jiné úřady (Gn 38,18; Lv 27,32; Ž 23,4; Mi 7,14; Iz 28,27). Výraz *šar*ḥīṭ* (akad. *šabitu*) označuje pouze žezlo perských panovníků (Est 4,11; 5,2; 8,4).

Výrazu *šēbeṭ* se užívá o žezlu panovníků v Egyptě (Za 10,11), v aramejském státě Bit Adini (Am 1,5), Aškalónu (Am 1,8), Babylónu (Iz 14,5) a v Izraeli (Ez 19,11.14).

V Gn 49,10 a Nu 24,17 se tento výraz vztahuje na budoucí panovníky Izraele. Oba tyto texty dostaly mesiášský význam. Stejně slovo se vyskytuje ještě v Ž 45,6, verši, jímž se v NZ popisuje Kristus jako Syn (Žd 1,8), přičemž žezlo jeho království je žezlem spravedlnosti.

Rákos, který vložili do ruky Ježíše Krista (Mt 27,29), byl výsměšným symbolem jeho svrchovanosti.

J.A.T.

ŽID (hebr. *j'hūdāi*; aram. *j'hūdai*; ř. *jūdaiois*; lat. *judaeus*). Původně občan *Judského království (2 Kr 16,6; Neh 1,2; Jr 32,12, EP Judejci) a od 8. stol. př. Kr. jej užívali cizinci (např. asyr. *Jaudaia*, *ANET*, str. 287, 301). Příslušníci nežidovských národů tímto výrazem označovali obyvatele provincie Judska, čímž je odlišovali od ostatních národů v poexilních dobách (Est 9,15; Da 3,8; Za 8,23, EP Judejci), a ty, kdo se připojili k *judaismu (Est 8,17). Označení „židovka“ se vyskytuje ve Sk 16,1; 24,24 a přid. jméno „židovský“ v Ga 2,14 (ř.); Tt 1,14. „Židovský jazyk“ označuje místní semitský dialekt, jímž se mluvilo v Judsku, termín „Judejec“ (Jr 34,9, KP Žid) se stal synonymem k „Hebrej“.

V NZ se jako o „židech“ hovoří o příslušnících židovské víry nebo o jejich představitelích (zejména v J), ale v dnešní době, zejména ve státě Izrael, se toto označení někdy vztahuje na etnickou příslušnost, přičemž nemusí jít nutně o náboženství (v tomto případě čeština užívá malého počátečního písmene, pozn. překl.). Jeho přesný pojmový obsah je proto nyní často předmětem diskusí.

BIBLIOGRAFIE. *EJ*, 10, 1971, str. 22–26. D.J.W.

ŽIDŮM, LIST

I. Základní obsahová linie

1. Věřoučné téma: Kristova vyvýšenost (1,1–10,18)

1. Osoba Krista, 1,1–4,13

a) *Kristus převyšuje proroky* (1,1–4). Proroci zde reprezentují SZ zjevení jako takové.

b) *Kristus převyšuje anděly* (1,5–2,18). Pisatel tuto skutečnost dokládá tím, že se odvolává na různá místa v Písmu a pak vysvětluje Kristovo ponížení při jeho utření.

c) *Vsuvka* (2,1–4). Vážné varování těm, kdo nedbají na Boží zjevení.

d) *Kristus převyšuje Mojžíše* (3,1–19). Protože Mojžíš nebyl více než služebník, má Kristus pro své synovství vyšší postavení než tento velký zákonodárce. Tato nadřazenost je zřejmá i z toho, že Mojžíš, na rozdíl od Krista, nemohl svůj lid dovést k odpočinutí.

e) *Kristus převyšuje Jozua* (4,1–13). Přestože Jozue dovedl Izraele do jejich dědictví, na Boží lid čeká ještě lepší odpočinutí.

2. Kristovo dílo, 4,14–10,18

Je zřejmé především z Ježíšova kněžského úřadu.

a) *Kristovo kněžství je ustanoveno Bohem* (4,14–5,10). V této části se zdůrazňuje, že nezbytným předpokladem k tomu, aby Ježíš mohl vykonávat velekněžský úřad, je jeho soucit.

b) *Kristovo kněžství je podle Malkisedekova řádu* (5,11–7,28). Oddíl začíná dlouhým odbočením, které obsahuje napomenutí, a vážné varování a výzvu (5,11–6,8). Následuje vysvětlení pojmu Malkisedekův řád. Jeho kněžství je trvalé (7,1–3); starší, a tudíž významnější než kněžství lévíjů (7,4–10); ukazuje nedostatky jejich kněžství (7,11–19). Ježíšovo kněžství představuje dokonale naplnění Malkisedekova řádu, protože bylo ustanoveno přísahou, není narušené smrtí ani poskvěněné hříchem (7,20–28).

c) *Kristovo dílo je ustanovením nové smlouvy* (8,1–9,10). Každý prvek starého řádu má svůj protějšek v řádu novém. Je tu nová svatyně, do níž přišel sloužit Prostředník nové smlouvy.

d) *Kristovo dílo směřuje k dokonalému usmíření* (9,11–10,18). Náš Velekněz nabídl jedinečnou oběť (sebe) a jelikož byla přinesena „mocí Ducha, který nepomijí“, převyšuje oběti lévíjů (9,11–15). Nutnost Ježíšovy smrti ukazuje ilustrace ze závěti (9,16–22). Jeho dokonalá oběť odhaluje vady lévíjského systému (10,1–10). Jeho služba je na rozdíl od áronovské úplná a účinná (10,11–18).

2. Aplikace věroučného tématu v praxi (10,19–13,25)

1. Výzvy k vytrvalosti, 10,19–25

2. Vsuvka, 10,26–37

a) Vážné varování před odpadnutím (10,26–31).

b) Povzbuzení založené na předchozích zkušenostech čtenářů (10,32–37).

3. Příklady z minulosti, 11,1–40

Pisatel se odvolává na hrdiny víry s cílem povzbudit své čtenáře k statečnému jednání.

4. *Rady ohledně nynějšího utrpení, 12,1–29*

a) Současné zkoušky je třeba chápat jako výchovná opatření (12,1–13).

b) Varování založené na příběhu o Ezauovi (12,14–17).

c) Konečný kontrast mezi starým a slávou nového.

5. *Závazky křesťana, 13,1–25*

a) Různé výzvy týkající se společenského a osobního života věřícího (13,1–8).

b) Závěrečné nabádání čtenářů, aby vyšli z tábora (judajismu), a několik osobních poznámek (13,9–25).

II. **Autorství a doba vzniku**

Otázka autorství byla v rané církvi důležitější než dnes, protože na něm závisela kanoničnost epistolů. Starší tradice zabývající se autorstvím zahrnují několik různých názorů. Tertullian (*De Pudicitia* 20) připisoval autorství Barnabášovi, zatímco Origenes píše, že mnozí čtenáři žijící ve starověku považovali dopis za Pavlův, a stejný názor zastává i Klement Alexandrijský. Ten se patrně domníval, že list byl napsán v hebr. dialektu a pak jej přeložil Lukáš; tuto tradici zřejmě přejal od svého předchůdce Pantaena (požehnaného presbytera). Origenes udává, že někteří jeho současníci připisovali epistolu Klementu Římskému a jiní Lukášovi, ale on sám považoval za apoštoly pouze jeho myšlenky, nikoli však slova. Jeho vlastní závěr v otázce autorství byl, že jedině Bůh s jistotou ví, kdo dopis napsal. Takto zdrženlivý ovšem již nebyl o něco mladší Klement, který prosazoval Pavlovo autorství tak rozhodně, že list kanonizovali nejen na V, ale i na Z, kde se o něm předtím silně pochybovalo. O jeho kanoničnosti se nicméně na Z rozhodlo až v době Jeronýmova a Augustinova. Tradice Pavlova autorství byla vážněji ohrožena až za reformace, kdy proti ní vystoupili Erasmus, Luther a Kalvín. Lutherova myšlenka, že epistolu napsal Apollos, se sice zamlouvá mnoha současným vědcům, ale žádný z nich ji nepovažuje za víc než spekulaci. Grotius oživil starší myšlenku o autorství Lukášově a mnohé další teorie přinesla moderní kritika. Je ale důležité, že teorii o Pavlově autorství se pokusilo podpořit jen málo dnešních vědců. Odporuje jí odlišnost stylu epistolů, což zaznamenal Origenes, když si povšiml, že jazyk listu je „více fecký“; další odlišnosti představuje rozdílná kompozice, např. to, že v listu chybí pozdravy, nebo způsob, jak jsou uvedeny výzvy a rozvíjeno téma, a také skutečnost, že chybí Pavlův podpis; jiná je i historická situace, do níž se autor staví, protože zatímco Pavel nikdy nepřestal tvrdit, že evangelium dostal skrze zjevení, autor dopisu jasně hovoří o tom, že informaci dostal z druhé ruky (2,3–4); a konečně odlišné je i pozadí epistolů, které postrádá jakékoli zmínky o dřívější duchovní krizi zaměřující pisatelovu mysl, a také chybí známé Pavlovy antitezé.

Dva zajímavé názory vedle sebe předkládají Ramsay a Harnack. Ramsay se domnívá, že epistolu napsal Filip v Caesareji po svém setkání s Pavlem a poslal ji jeruzalémskému sboru, Harnack za autory označuje Priscillu a Aquilu. V nejlepším případě to však jsou pouze důmyslné dohady; moderní kritika by se měla přidržet Origenovy opatrnosti a ponechat autorství anonymní.

Dostupných údajů o době vzniku existuje sice velmi málo, ale jsou dostatečné k jejímu poměrně přesnému určení. Vzhledem k tomu, že dopis cituje Kle-

ment Římský (asi r. 95 po Kr.), musel vzniknout krátce předtím. S největší pravděpodobností to bylo před r. 70 po Kr., protože se v něm vůbec nehovoří o pádu Jeruzaléma a situace v církvi odpovídá ranějšímu datu (sr. 13,7.17, kde pisatel neurčitě nazývá čelní představitel „ti, kteří vás vedou“). Ovšem od založení sboru, jemuž byla epistola určena, musel uplynout určitý čas, aby se v ní mohla objevit vzpomínka na „dřívější dny“ pronásledování. Pokud by se jednalo o pronásledování za císaře Nerona, musela by být napsána kolem r. 67–8 po Kr., ale pravděpodobně se zde o protivenství mluví pouze obecně, a tak ji lze datovat před r. 64 po Kr. Někteří badatelé kladou dobu vzniku do rozmezí let 80–90 po Kr. na základě toho, že autor čerpal z Pavlových dopisů, ale poněvadž doba sebrání těchto listů je zahalena tajemstvím a nezdá se, že by autora ovlivnily všechny, není ani tento důkaz příliš významný.

III. **Místo určení a záměr dopisu**

Úvodní věty listu nikterak nevypovídají o tom, kdo byli jeho čtenáři a odkud pocházeli, nicméně tradiční název jej připisuje prostě „Židům“. Název sice nebyl součástí původního textu, ale nelze jej zcela pominout, protože může uchovávat ryzi tradici. V tomto případě byl dopis určen židovským křesťanům, nikoli Židům jako takovým. Ovšem podle teorie, která v poslední době získala jistou podporu, je název odvozen z obsahu listu a ve skutečnosti jej autor poslal pohanům. Toto pojetí lze zdůvodnit spíše odpovídajícími si citacemi ze LXX než z hebr. textu SZ a údajně helénistickým prostředím, na něž se pisatel obrací. V takovém případě by epistola podávala výklad absolutní podstaty křesťanství pohanskému světu, aby nahradilo všechny ostatní víry, zejména mysterijní kultury. Avšak v jejím obsahu nenalzáme nic, co by se týkalo mysterijních náboženství či nedůvěry v náboženství jako takové.

Této teorii je blízká představa, že list reagoval na předgnostickou hlezi podobného typu jako v Kolosách. Pasáž o Kristově nadřazenosti nad anděly (Žd 1,4–14) by např. mohla poskytovat účinnou odpověď na tendenci uctívat anděly (sr. Ko 2,18). T. W. Manson dokonce tvrdí, že tento dopis napsal Apollos církvi v Kolosách jako odpověď na dvě hlavní tendence – spoléhání na prostředníky (k. 1–4) a na rituální praktiky (k. 5–10). Avšak pro situaci, v níž list vznikl, chybí důkazy o předgnostických tendencích, jaké se jasně projevovaly v Kolosách.

Obecně je přijímán názor, že epistola byla adresována křesťanům židovského původu s cílem varovat je před judaismem. Zakládá se na vážných výzvách v k. 6 a 10, které předpokládají nebezpečí definitivního odpadnutí, jež by se rovnalo novému křížování Božího Syna (6,6) a zneuctění krve smlouvy (10,29). Poněvadž se autor obrací k těm, kdo zakusili Boží dobrotu (6,4n), a jimž tudíž hrozí nebezpečí, že se od křesťanství vrátí ke své staré víře, a protože list vysvětluje nadřazenost křesťanství nad SZ obřadem, lze se domnívat, že jde o židovské křesťany. Odpovědi na otázku, zda je lze nějak blíže určit, se různí:

1. dopis se měl týkat všech křesťanů z řad Židů;
 2. byl určen pro malé domácí společenství křesťanů se schopností vyučovat (sr. 5,12), kteří však jako učitelé nepůsobili;
 3. čtenáři byli obrácení židovští kněží.
- O rozporuplnosti první teorie svědčí osobní poznámky na konci (13,22–25) a přímý osobní přístup na

mnoha dalších místech epistolů. Druhá teorie je z tohoto hlediska přijatelnější, protože zřejmě šlo o konkrétní historickou situaci a čtenáři zřetelně tvořili skupinu oddělenou od hlavního těla církve, protože 5,12 se nemohl týkat celého společenství. Kromě toho jazyk listu a pojmy v něm obsažené předpokládají vzdělanou skupinu, což hovoří ve prospěch myšlenky o intelektuální skupině uvnitř místního sboru. Na to, kde tito židovští křesťané asi žili, opět existuje řada názorů, které částečně souvisejí s teoriemi o autorství. Svě obhájce našla Palestina i Alexandrie, přičemž Palestinu prosazují zejména ti, kdo autorství připisují Barnabášovi, ale ještě více stoupenců má Řím, a to kvůli poněkud dvojnáčné narážce v 13,24 („Pozdravuji vás bratři z Itálie“). V této souvislosti upozorníme na to, že nejstarší svědectví o používání dopisu poskytuje spis Klementa Římského. Třetí výše zmíněná možnost, že čtenáři byli obrácení kněží, získala podporu mezi těmi, kteří tvrdí, že obsah listu měl velký význam pro ty, kdo se teprve nedávno odvrátili od židovských obřadních praktik, a především pro ty, kdo byli ve spojení s jeruzalémským chrámem (Sk zaznamenávají, že se mnozí z nich obrátili díky službě Štěpána). Na to někteří badatelé namítají, že z počátečního období církve nemáme o existenci oddělených kněžských společenství žádné důkazy, nicméně mohl by jím být právě tento list. Zdá se, že tuto teorii nelze spolehlivě vyvrátit, a zůstává tak zajímavou hypotézou.

Určitá modifikace posledního názoru spatřuje v epistolě výzvu, aby se společenství do sebe uzavřených židovských křesťanů chopilo misijní práce ve světě. Tento předpoklad staví na jisté podobnosti mezi tímto dopisem a Štěpánovým proslovem, a to v pojetí křesťanství jako nástupce judaismu a v jasné výzvě, aby oslovení opustili svoji nynější pozici. Paralely však zde nelze hledat za každou cenu, protože mezi Štěpánovými posluchači nebyli židovští křesťané. Nicméně je možné, že nebezpečí odpadnutí se projevovalo i opomíjením Božího záměru misie ve světě. Skupina křesťanů židovského původu, kteří křesťanství nepovažovali za víc než sektu v rámci oficiálního judaismu, by z obsahu listu jistě měla užitek, a nelze vyloučit, že tento názor ziská ještě více stoupenců.

IV. **Kanoničnost**

Historie listu byla zajímavá zvláště ve svých počátcích, kdy jej na Západě celkově přijímali váhavěji než na Východě. Východní církve ho přijaly díky Origenovi, většinou na základě domněného Pavlova autorství. Ačkoli jej užívali někteří z prvních západních církevních otců (Klement Římský a Tertullian), upadl na Západě na určitou dobu v zapomnění, až do chvíle, kdy ho plně přijal Jeroným a Augustin, jejichž 2,30z tato otázku vyřešil i pro západní církve.

V. **Dobové pozadí**

Abychom správně zhodnotili autorův myšlenkový svět, musíme pochopit prostředí, z něhož vyšel. Na toto téma se dodnes hodně diskutuje a lze je pojmut z pěti hledisek.

1. *Starý zákon*

Vzhledem k tomu, že se celý obsah epistolů týká SZ dějin a obřadů, není pochyb o tom, že jejího autora silně ovlivnilo učení Písma. Je třeba poznamenat, že jeho přístup je ve své podstatě biblický, nikoli judaistický. Jeho úcta k posvátnému textu je zřetelná z peč-

livých citací, přestože vždy užívá LXX, že způsobu, jak své citace uvádí (např. opakované „praví“ v k. 1), i z přísné historického přístupu k SZ dějinám, který kontrastuje s tehdejšími tendencemi k alegorii. Autor, zběhlý v SZ pojmech, měl otázku křesťanského přístupu k SZ dobře promyšlenou. Za nejzávažnější pokládá tu skutečnost, že v Kristu se naplnilo vše, co předznamenala stará smlouva. Touto otázkou se podrobněji zabýváme v části VI, kde rozebíráme teologický listu, ale zde musíme ještě podotknout, že autor nejenže sám přijímá plnou autoritu Písma, ale totéž očekává i od svých čtenářů.

2. *Filónismus*

Na konci 19. století existoval silný směr, který hlásal, že autorovo uvažování natolik ovlivnily myšlenky Filóna Alexandrijského, že dopis lze chápat jedine na pozadí jeho filozofických a alegorických výkladů. Hlavním představitelem tohoto názoru byl E. Ménégoz. Mimo jiné předpokládal, že autorova teologie se od Pavlovy výrazně lišila, a jako důkaz Filónova (nikoli Pavlova) vlivu využíval i těch nejméně podobností. Některé příbuzné rysy ovšem popřít nelze. Pojetí nebe jako jediné skutečnosti a země jen jako místa stínů a tomu odpovídající protiklad mezi starou a novou smlouvou se skutečně blíží Filónovým představám. Kromě toho užívají oba autoři mnoha obdobných slov a slovních spojení, z nichž některá se jinde v NZ nevyskytují. C. Spicq vidí paralely i v oblasti stylu, způsobu uvažování a psychiky a dospívá k názoru, že autor byl obráčený Filónův žák. Tento závěr však musíme přijímat s rezervou, protože pisatel listu se od Filóna liší v řadě důležitých otázkách. Metody jeho biblického výkladu se blíží spíše rabinským, kromě toho nechápe dějiny alegoricky jako Filón a jeho myšlenka o Kristu jako veleknězi je značně vzdálena Filónovým představám o Logu. Křesťanský zastánce filónismu by jistě mohl pojetí svého učitele upravit, ale je sporné, zda christologie Listu Židům na Filóna přímo navazuje. Připouštíme, že autor mohl užívat Filónův jazyk a některé jeho myšlenky, ale skutečný zdroj jeho učení byl nepochybně jinde.

3. *Raná tradice*

Nabízí se otázka, zda je správné považovat List Židům za výsledek přirozeného vývoje rané křesťanské teologie a jestli má užší vztah s teologií Pavla a Jana, anebo představuje samostatný pokus o výklad SZ mimo hlavní směr. Roste zájem o nejstarší kořeny epistolů. K tomu směřuje pokus spojit ji se Štěpánovou katechezí, ale jako ilustraci lze uvést i další rysy rané tradice. Myšlenka o návaznosti mezi starou a novou smlouvou, zájem o Ježišův život na zemi, vědomí, že je nutno vysvětlit jeho smrt a řada různých výzev týkajících se současnosti i konce světa, to vše souvisí s ranou křesťanskou tradicí. Hlavní téma dopisu a jeho provádění zájem o přístup člověka k Bohu si nelze představit bez prvních kázání a raného učení. Autor čtenářům představuje mnohé nové důrazy, např. Kristovo vyvýšení na trůn a nebeské velekněžství, ale nic z toho není rané tradici zcela cizí.

4. *Vliv Pavlovy teologie*

Hypotéza o Pavlově autorství měla vřdčí postavení poměrně dlouho, a proto byla epistola nutně považována za součást Pavlovy teologie. S odmítnutím Pavlova autorství byl však neprávem popřen i jakýkoli jeho vliv. Podpora tohoto krajního názoru již není tak

silná, nicméně autor dopisu se v některých bodech od Pavla bezesporu liší, což by podporovalo teorii, která ho řadí do nezávislého proudu tradice. Jde např. o odlišné pojetí Kristova vztahu k Zákonu, jež zcela postrádá známky zápasu se Zákonem. Tyto rozdíly však nelze stavět proti sobě, je třeba ponechat možnost Pavlova vlivu na autora se zřetelem na možné vlivy další. Takto se autor stává v nejlustnější smyslu slova nezávislým svědkem raného křesťanského uvážování o velkých tématech evangelia.

5. Janovy myšlenky

Existence užší souvislosti mezi spisy Janovými a tímto dopisem určité závisí na době jejich vzniku. Někteří odborníci tvrdí, že List Židům stojí ve vývoji teologie uprostřed mezi Pavlem a Janem (např. R. H. Strachan, *The Historic Jesus in the New Testament*, 1931). Avšak rostoucí důraz na prvotní ráž Janovy katecheze, o němž do určité míry svědčí svitky od Mrtvého moře, vyžaduje úpravu tohoto pojetí teologického vývoje. Hlavními styčnými body mezi Listem Židům a Janovou teologií je společné užívání paralelismu antitezí, podobné pojetí Kristova působení jako velekněze, obraz Krista jako pastýře, narážka na Kristovo smíření poslání a pozornost, jakou věnují jeho dokonalosti.

Shrnutí: Autorem epistoly nebyl pouhý zájemce o minulost, jehož zkoumání biblického zjevení by pro křesťany obecně, ať už starověké či současné, nemělo žádnou hodnotu, ale pisatel, který předkládá prvek křesťanského myšlení, jímž doplňuje ostatní proudy rané tradice.

VI. Teologie

Celý předchozí text připravil cestu pro otázku nejdůležitější, a sice teologický přínos epistoly. Autor považoval křesťanství za dokonalé Boží zjevení. To znamenalo, že křesťanství nejen vytěšňovalo všechny ostatní víry včetně judaismu, ale zároveň samo být vytlačeno nemohlo. Křesťanské spasení je věčné (5,9) a stejně tak i vykoupění, dědictví a smlouva (9,12.15; 13,20), přičemž Kristovu obětí charakterizuje jako přinesenou „mocí Ducha, který nepomijí“ (9,14). Tato myšlenka dokonalosti a trvalé povahy křesťanství proniká celým dopisem a představuje klíč k chápání všech jeho hlavních bodů.

1. Christologie

První část listu se zaměřuje na Kristovu nadřazenost nad všemi ostatními prostředníky, proroky, anděly, Mojžíšem, Jozuem a Áronem. V úvodní kapitole je nejpůsobivější pozitivní a nadšené líčení jeho Božího synovství, které je zde chápáno jako jedinečné, protože Kristus je dědicem všeho a skrze něho bylo vše stvořeno (1,2). Ještě více se Bohu blíží ve v. 1,3, kde je nazýván „odlesk Boží slávy a výraz Boží podstaty“. Tato dvě tvrzení vylučují dvojí omyl, totiž že Kristus má odlišnou podstatu a postrádá vlastní osobnost. Zdá se, že autorovi byla jeho preexistence zcela jasná. Další prohlášení v 1,3, totiž že poté, co dokonal očištění od hříchů, Syn usedl po pravici Boží na výsostech, spojuje toto úvodní christologické tvrzení s dalším tématem listu, tj. s procesem vykoupění. Přestože se někteří chybně snažili vysledovat stopy vlivu tehdejšího obřadu uvedení božského krále na trůn, myšlenka Kristova vyvýšení má pevné kořeny v rané křesťanské tradici a logicky vyplývá z Kristova nanebevstoupení. Při přechodu k dalšímu tématu, jež se týká velekněžství, chce autor svým čtenářům

představit Krista jako vyvýšeného, který již k očištění od hříchů nepotřebuje žádné liturgické prostředky.

Mnohokrát se mluví o Kristově vtělení. Byl postaven níže než anděl (2,9), aby za všechny zakusil smrt, stal se jedním z lidí (2,14), ve všem byl jako jeho bratří (2,17) a dovede soucítit s našimi slabostmi, protože prožil všechna pokušení jako my (4,15). Tato prohlášení představují nezbytný úvod k tématu velekněžství, protože pisatel listu má v úmyslu ukázat Krista jako skutečného zástupce lidí (sr. 5,1). Zaměřuje se nejen na jeho pokušení (2,18; 4,15), ale též na jeho bolestný zápas v modlitbě (5,7), dokonalou poslušnost (5,8), vyučování (2,3) a na to, jak odpovídal na nepřátelství (12,3).

Domínuje však autorova myšlenka o Kristově kněžském úřadu. Áronský řád byl sice dobrý, nicméně jeho nedostatečnost ostře kontrastuje s dokonalým Kristovým kněžstvím. To autora vede k tajemnému motivu *Malkisedekova kněžství, a to ještě předtím, než ukáže slabiny lévijského uspořádání (5,6.10; 6,20–7,19). Nelze spolehlivě říci, zda pisatel tento motiv obnovil, anebo ho přejal z rané tradice, protože jinde v NZ rozpracován není. Avšak Ž 110, v němž se toto téma objevuje, měl na myšlení raných křesťanů mocný vliv, zejména proto, že ho užívá sám Ježíš Kristus, a lze předpokládat, že k předstávě vyššího kněžského řádu přivedl autora právě tento žalm. Filón sice již předtím ztotožnil Malkisedeka s Logem, ale kvůli objasnění úzu dopisu se na Filóna nemusíme odvolávat. Rovněž by nebylo správné se domnívat, že uvedení Malkisedeka je záležitost ryze spekulativní a nemá pro dnešního čtenáře žádný význam, neboť ačkoli obsah 7,11n hraničí s alegorií, autor očividně zastává křesťanský pohled, že Kristus musí patřit k vyššímu řádu než Áron, a postavou Malkisedeka odůvodňuje své tvrzení, že i když Kristus není knězem podle řádu Áronova, přesto knězem je, a nejen knězem, ale i králem.

2. Kristovo dílo

Na pozadí nedostatků Áronova řádu pisatel ukazuje, že Kristovo smíření dílo stojí výše, což vysvětluje těmito faktory:

- a) definitivnost Kristovy oběti (7,27; 9,12.28; 10,10);
- b) osobní charakter jeho obětí – vždyť obětoval sám sebe (9,14);
- c) duchovní povaha obětí (9,14);
- d) trvalé výsledky jeho kněžského působení v tom, že dosáhl věčného vykoupění (9,12). Áronův řád se svým neustále se opakujícím obřadem se tomuto nemohl rovnat.

Hovoří se dokonce i o uspořádání stolů a zařízení na posvátném a nejosvátnějším místě (9,11n), aby vynikl kontrast mezi ním a větší, dokonalejší svatyní, do níž za cenu své vlastní krve vstoupil jednou provždy Kristus. Vyrcholením tohoto oddílu o vykoupění je v podstatě v. 9,14, kde čteme, že se Kristus obětoval „mocí Ducha, který nepomijí“, což opět ukazuje diametrální rozdíl mezi bezmocnými a příležitostnými oběťmi áronovského obřadu a sebeobětováním Krista-Velekněze. Toto všechno se aplikuje do praxe v 10,19, kde pisatel své čtenáře na základě Kristova velekněžského působení povzbuzuje, aby se odvážili vejít do svatyně, což pak ústí do převážně praktického závěru epistoly.

3. Další teologické pojmy

Jedním z klíčových pojmů listu je „víra“, ale má jiný

význam než v pojetí Pavlově. Autor téměř neuvádí dynamického pojmu víry, která přijímá Boží nabídku spasení (ačkoli 10,22 se tomu blíží a je třeba mu tak rozumět). Když pisatel užívá tento termín ve velké galerii hrdinů (k. 11), nepodává definici víry, ale spíše popis jejích aktivních rysů. Je velice praktická a více než tajemství představuje přístup k životu. Autor různými způsoby vysvětluje význam křesťanského *spasení*, které na něho hluboce zapůsobilo svou velikostí (2,3). K přiblížení skutečnosti, že Kristus své právo dovést „mnoho synů k slávě“ (2,5–10) získal skrze ponížení, užívá Ž 8; spasení si představuje jako osvobození z moci ďábla (2,14n) a vykresluje ho též jako odpoutání, do něhož věřící vstoupí jako do svého dědictví (3,1–4,13). Proces spasení označuje jako posvěcení (*hagiasmos*, 12,14; sr. 2,11; 10,10.29; 13,12) a dokonalost (*teleiōsis*, 7,11; sr. 11,40; 12,23).

BIBLIOGRAFIE. F. J. Badcock, *The Pauline Epistles and the Epistle to the Hebrews*, 1937; W. Manson, *The Epistle to the Hebrews*, 1951; E. Ménégos, *La Théologie de l'Épître aux Hébreux*, 1894; O. Michel, *Der Brief an die Hebräer, Kritisch-Exegetischer Kommentar*, 1949; J. Moffatt, *The Epistle to the Hebrews*, ICC, 1924; A. Nairne, *The Epistle to the Hebrews*, CGT, 1922; F. D. V. Narborough, *The Epistle to the Hebrews*, Clarendon Bible, 1930; T. Hewitt, *The Epistle to the Hebrews*, TNTC, 1960; C. Spicq, *L'Épître aux Hébreux, Études Bibliques*, 1952; B. F. Westcott, *The Epistle to the Hebrews*, 1892; E. C. Wickham, *The Epistle to the Hebrews*, WC, 1910; E. Käsemann, *Das wandernde Gottesvolk*, 1939; R. Williamson, *Philo and the Epistle to the Hebrews*, 1970; F. F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews*, 1964; J. Héring, *The Epistle to the Hebrews*, 1970; F. L. Horton, *The Melchizedek Tradition*, 1976; P. E. Hughes, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews*, 1977. D.G.

ŽIVLY Ř. *stoicheia* je překládáno různě: vesmír (2 Pt 3,10), živly (2 Pt 3,12), vesmírné moci, mocnosti (Ga 4,3.9; Ko 2,8.20), KP vždy „živly, živlové“. Plurál nebo adjektivum *stoicheios* = stojící v řadě, prvek v řadě. Užití termínu *stoicheia*:

1. Pro písmena abecedy, jsou-li napsána v řadě. Z tohoto použití je odvozena slovní vazba „základní pravidla“, „abeceda“ každého předmětu (jako v Žd 5,12).

2. Může znamenat základní fyzické prvky. Zvláště stoikové užívali tohoto termínu pro čtyři prvky: země, voda, vzduch, oheň.

3. Existuje důkaz o tom, že křesťanští pisatelé z poloviny 2. stol. po Kr. užívali *stoicheia* v astronomickém smyslu pro nebeská tělesa (sr. Justín Martyr, *Apol.* 2. 5. 2).

4. Svědectví z orfických hymnů a *Hermetiky*, doplněný o užití v moderní řečtině, ukazuje, že slovo *stoicheia* později začalo mít význam „andělé“, „duchové“, („duchové prvky“). Není však jisté, že se v tomto smyslu užívalo již v 1. stol. po Kr. Domnělé příklady z nejstarší doby mají buď nejasný význam, nebo nejisté datování. Židovští pisatelé spojují duchy či anděly s různými fyzickými předměty (sr. *1 Henoch* 40,11–21; *Kniha Jubilejí* 2,2), nenazývají je však *stoicheia* (ř. text 2 *Henoch*, který je v této souvislosti často citován, není k dispozici).

Textová kritika navrhuje pro Pavlovy spisy všechny čtyři významy. 2 odpovídá zaujetí pro pokyny

o hmotných věcech v Ko 2,21, a s odkazem na filozofii ve 2,8. 3 je v souladu se zmínkou o kalendářních ustanoveních v Ga 4,10. 4 souhlasí s odkazem na falešné bohy v Ga 4,8 a na anděly v Ko 2,18. Zdá se, že Pavel vztahuje své poznámky na židovský i pohanský svět rovným dílem, avšak tato skutečnost neposkytuje kritéria pro smysl jeho výroky. Židé věnovali v Zákoně velkou pozornost fyzikálním jevům a astronomii a věřili v anděly jako prostředníky (sr. Ga 3,19; 1,8), pohané se zajímali o prvky a astronomii ve své filozofii a uctívali falešné bohy, které Pavel ztotožňuje s démony (1 K 10,20). Zřejmě nejlepší výklad těchto důrazů kombinuje významy 2 a 3 v podání *Sibyliných věsteb* (2. 206; 8. 337). Význam 1, „abeceda víry“, souhlasí s obecným kontextem Listu Galatským, kde Pavel trvá na tom, aby se ti, jimž pomohl k obrácení, nenavraceli k systémům, který jim měl sloužit ve fázi duchovního „děství“. To však dává násilný smysl genitivu „světa“, jemuž se pak musí rozumět jako „milý světu“ či „charakteristický pro svět“. O tomto problému se diskutuje již od patristického období a zůstává otevřen do té doby, než se objeví více důkazů.

Zmínka v 2 Pt 3,10 o *stoicheia* mezi „nebem“ a „zemí“ silně zdůrazňuje význam 2. Ti, kdo u Pavla upřednostňují význam 4, argumentují pro něj i v tomto případě a odkazují na *Závět Léviho* 4,1 a *1 Henocha* 68,2, kde jsou zmínky o duchovních bytostech roztažených v ohni.

BIBLIOGRAFIE. G. Dellings, *TNDT* 7, str. 670–687; E. Lohse, *Collossians and Philemon*, 1971, str. 96–99. M.H.C.

ŽIVOT

I. Ve Starém zákoně

1. Termíny a jejich význam

1. K „životu“ (hebr. *ḥajim*) neodmyslitelně patří myšlenka aktivity. Život je „to, co se hýbe“ (Gn 7,21n; Ž 69,34; sr. Sk 17,28), na rozdíl od neúčinného či netečného stavu bezživotí (sr. Ř 7,8; Jk 2,17.20). Tekoucí voda je „živá“ (Gn 26,19) a rychlý porod naznačuje, že je matka „plná života“ (Ex 1,19). Intenzitu pojmu často zesiluje tvar v plurálu. Život je dáván do souvislosti se světlelem, radostí, plností, pořádkem a aktivním bytím (Ž 27,1; Jb 33,25nn; Př 3,16; Gn 1) a stojí v protikladu k temnotě, žalu, prázdnotě, chaosu a nesmyslné existenci (Kaz 11,8; Ž 115,17).

2. Duše (hebr. *nepeš*) je jako „bytí“ či „já“ společná člověku i zvířeti, živým i mrtvým (Lv 21,11; Jb 12,10; Zj 8,9; 16,3 zvl. KP). Její smysluplný stav je označován termínem „duše živá“ (*nepeš ḥajjā*, Gn 2,7), proto může prostě znamenat „život“. Zemřít znamená vydechnout duši a znovu ožít znamená dostat ji nazpět (Jr 15,9; 1 K 17,21; sr. Sk 20,10). Duše (život) sídlí v krvi, při smrti je „vyliata“ (Lv 17,11; Pl 2,12; Iz 53,12). I když duše může přetrvávat v prolité krvi (Zj 6,9; Gn 4,10) nebo v pospolitosti, tedy ve jménu či potomcích člověka, „život“ a „já“ jsou si tak blízko, že ztratit život znamená ztratit své „já“ (Pedersen, str. 151n; Jb 2,4; Ez 18).

3. Podobně duch (hebr. *rūah*) či dech (*n'šāmā*) jako princip, který odlišuje živé od mrtvých, lze často překládat jako život (1 S 30,12; Jb 27,3n). Zemřít znamená ztratit dech či ducha (Jb 27,3; Ž 104,29n; sr. Mt

lého člověka, jeho „já“. Duševní život se věčným životem nenahradí, pouze se jím promění.

3. Život věčný

1. SZ ideál dobrého života se v NZ eschatologicky naplňuje jako věčný život (*zōē*). Jelikož jde o jediný pravý život, může se nazývat prostě „život“ (Sk 5,20; 11,18; Ř 5,17; 2 Pt 1,3; 1 J 5,16). Souvisí se světlem (J 8,12), slávou (1 Pt 5,1,4; sr. Jk 1,12), ctí (Ř 2,7), hojností (J 10,10), nesmrtelností (2 Tm 1,10), vzkříšením (J 6,40; 11,25), věčným životem, Božím královstvím (Ko 1,13; Mt 25), svatostí (Ř 6,22n), radostí (1 Te 2,19), duchem (J 6,63; 1 K 15,45), nepomíjitelností (Žd 7,16; 1 Pt 1,23). Stojí v protikladu k temnotě (Ko 1,13), nečestnosti (Ř 2,7), smrti (1 J 3,14), smrtelnosti (2 K 5,4), záhubě (Mt 7,13n), soudu (J 5,28n), porušení (Ga 6,8, KP), hněvu (Ř 2,7n; J 3,36), věčnému trestu (Mt 25,46). Mít život znamená „zůstat“ (J 6,27). Nemít ho znamená vadnout, být spálen jako odříznutá větev (Mt 7,13,19; L 3,9; sr. J 15,6) a zahynout v pekle (Mt 10,28; Mk 9,43nn; Zj 20,14n).

2. Stejně jako ve SZ je život ve své podstatě životem Boha, toho věčně živého (Ř 5,21; Zj 4,9), který má život sám v sobě. Pouze on je nesmrtelný (J 5,26; 1 Tm 6,16). Může dát život i zabít (Ř 4,17; 2 K 1,9; 1 Tm 6,13; Mt 10,28n; Jk 4,14n; L 12,20).

3. Tento Boží život se zjevuje v Ježíši Kristu. V synoptických Evangelích Ježíš své následovníky prostě o věčném životě ujišťuje (Mk 8,34nn; 9,41nn; 10,29n; Mt 25,46) a dokazuje, že má moc jej dát: uzdravit je totéž, jako „spasit duše“ (L 6,9) a vrátit „život“ (Mk 5,23). Šeól sám Kristovým tvůrčím slovem oloupen (Mk 5,39nn; L 7,14n; sr. J 11,43). Výslovněji a podrobněji se vyjadřuje Janovo evangelium a dopisy, psané záměrně spíše z perspektivy Kristova vzkříšení: Kristus je „pravý Bůh a věčný život“ (1 J 5,20; J 1,4; 14,6), „původce života“ (Sk 3,15), jemuž Bůh dal, že „má život sám v sobě“ (J 5,26). On je „vzkříšení i život“ (J 11,25), „chléb života“ (J 6,35) a jeho slova jsou „duch života“ (J 6,63). Svým vzkříšením se zjevuje jako Pán a soudce nad živými a mrtvými (Mt 25,31nn; Mk 14,62; J 5,27nn; Sk 10,42; 17,31; Ř 10,9n; 14,9; 2 Tm 4,1; sr. 1 Pt 4,5; Zj 11,18).

Ve vzkříšení Ježíše Krista byl věčný život aktualizován na rovině historie. Jeho vzkříšení se stává základem všeho vzkříšení a všechno vzkříšení je třeba chápat z hlediska jeho zmrtvýchvstání (sr. 1 K 15; Ko 3,4; 1 J 3,2). Naděje vzkříšení již déle nespočívá (jako ve SZ) jen na prorockém hlasu či na zaslíbeních, která vyplývají ze vztahů založených na Boží smlouvě. Vzkříšení již není definováno jako obnovení života ze šeólu. Věčný život nyní nachází svůj smysl v podobě Ježíše Krista (Ř 8,29).

4. Život člověka tedy spočívá v Ježíši Kristu, který se „stal Duchem oživujícím“ (1 K 15,45; sr. J 6,63; 2 K 3,17). Jádrem zvěstování evangelia je, že ten, který byl mrtvý, je „živ na věky věků“ (Sk 2,31nn; 1 K 5,3nn; Zj 1,5,18) a mocí neporušitelného života dává život světu (Žd 7,16; J 6,33). Kdyby Kristus nevstal z mrtvých, museli bychom nad *mrtvým* křesťanem napsat *konec* (1 K 15,18.32). Kristus však vstal a má „klíče šeólu“. Jelikož nad ním šeól nedokázal zvítězit, nemůže přemoci ani jeho církev (Mt 16,18; Zj 1,18). Jeho život dostává věčící skrze pokání, víru a křest (Sk 11,18; J 3,16; 11,25n; Ř 6,4); tak je člověk „spasěn“ (Ř 5,10). Smrtí a vzkříšením Krista Bůh radikálně proniká do světa lidí, aby prohlédl a viděl závažnost hříchu a nejvyšší milost nového života od Boha

– nepochopitelné, neočekávané a dobrovolné dílo záchrany.

5. Věčný život dává a zachovává Boží stvořitelské slovo, stejně jako adamovský duševní život. Člověk nad ním nemá žádnou moc. Smí jej zdědit, přijmout ho nebo do něj vstoupit (Mk 9,43nn; 10,17.30; Tt 3,7; 1 Pt 3,7). Zlými skutky či odmítnutím evangelia se může sám odsoudit jako života nehodný (Sk 13,46; sr. Ř 1,32), nebo naopak může skrze Duchu konat činy život věčný plodící (Mk 10,17nn; J 5,28n; Ř 2,7; 2 K 5,10; Ga 5,22; 6,8). Takovéto činy lze uskutečňovat pouze ve vztahu ke Kristu skrze víru (Ř 1,17; J 20,31), která sama život dává (J 6,53n; Ř 6,23; Ko 3,3; 1 J 3,14; 5,13). Bůh uděluje život tomu, komu chce (J 1,13; 5,21), kdo je k tomu určen a jehož jméno je zapsáno od ustanovení světa v knize života (Sk 13,48; Ř 9,11; Fp 4,3; Zj 17,8; 20,12nn). Nový život představuje vzkříšení, nové narození, svrchovaný a milostivý čin Boha Stvořitele (J 5,24n; Ř 6,4; Ko 3,1nn; Ef 2,1nn; J 1,13).

6. V synoptických Evangelích je život vždy chápán jako budoucí a spojený s přicházejícím Božím královstvím (Mk 10,17.23; 9,43.47; Mt 25,46). Cesta k němu je uzavřena hříchem a jen nemnozí ji nalézají. Přesto znamená získání života nejvyšší možný cíl, hodný jakékoli oběti (Mk 9,42nn; Mt 7,14; 13,44nn), protože jen tímto způsobem lze zachovat lidskou duši (Mk 8,34nn; sr. J 12,25).

7. V janovské a pavlovské literatuře tato perspektiva parúsie trvá (J 5,24.28n; 6,40; 11,24; 14,3.6.19; Ř 5,10; 6,22; 2 K 5,4; 13,4; Fp 3,10n; sr. 1 K 15,52nn), na věčný život se však pohlíží také jako na aktuální vlastnictví věčícího. Člověk při obrácení přechází „ze smrti do života“ (1 J 3,14; sr. J 5,34; Ef 2,1nn), může dokonce mluvit v minulém čase o tom, že byl ukřižován, povstal k životu, vstoupil do Kristova království a jeho slávy a sedí na nebesích (Sk 2,20; Ef 2,5n; Ko 1,13; Ř 8,30). Nicméně u Pavla (a pravděpodobně i u Jana) se to vždy chápe jako společná účast na Kristově smrti a vzkříšení (Ř 6,4; 8,2; 2 Tm 1,1; sr. J 6,33.51nn) darovaná Duchem, „závdavkem“ života nového věku (sr. 2 K 4,12; 5,5). Náš život je skryt s Kristem (Ko 3,3) a mít život znamená prostě mít Krista (1 J 5,11n). Individuálně se nyní věčný život realizuje v etické obnově a psychologické proměně (Ř 8,10; 12,1; Ga 5,22n; Ko 3,1nn.9n; Ef 4,18nn), avšak „já“ ve své smrtelnosti podléhá smrti. Až při parúsiu bude smrtelnost „pohlčena životem“ a moc šeólu přemožena (1 K 15,26.52nn; 2K 5,4; sr. Zj 20,13). V přítomnosti se vítězství osobně aktualizuje pouze v Ježíši Kristu, „prvotíně všech, kdo zesnuli“, „prvním mezi bratřími“ (1 K 15,20; Ř 8,29).

8. Stejně jako ve starověkém Izraeli nenachází problém smrti svou odpověď ani ve filozofických spekulacích o nesmrtelnosti, ani v životě v podsvětí (šeólu), ale ve vysvobození z šeólu. Být synem Božím znamená být synem vzkříšení (L 20,36). Právě vzkříšený Syn Boží uděluje toto vítězství své církvi. V Adamovi všichni umírají, v Kristu všichni dojdou života (1 K 15,22). NZ postoj ke smrti nevyjadřuje Bachovo „přijď, sladká smrti“, ale Janovo „přijď, Pane Ježíši“.

Věčný život je život v těle – jde o obnovený život celého člověka (L 24,39nn; J 5,28n; 1 K 15; Fp 3,21; Zj 20,13). Znamená to být s Kristem (J 14,3; Ko 3,4; 1 Te 4,17), mít plně poznání Boha (1 K 13,12; 2 K 5,7; 1 J 3,2; Zj 22,4), vstoupit do Království (Mt 25,34.46), těšit se z naplnění „spravedlnosti, pokoje a radosti v Duchu svatém“ (Ř 14,17; sr. Zj 21–22),

v němž jsou odstraněny všechny hrozby šeólu.

Život věčný bude „mým životem“. Osobní kontinuita člověka však netrvá jako Leibnitzova zbytková monáda, ani jako „vysvobozená duše“ Platónova. Tkví v Bohu, v jehož myslí „všichni žijí“ (L 20,38) a který může „dát život mrtvým a povolává v život to, co není“ (Ř 4,17).

BIBLIOGRAFIE. J.–J. von Allmen (ed.), *Vocabulary of the Bible*, 1958, str. 231–237; R. Bultmann, *The Theology of the New Testament*, 1955, 1, str. 191–227, 324–329; E. de W. Burton, *Spirit, Soul and Flesh*, 1918; H. C. C. Cavallin, *Life after Death... in 1 Cor. 15*, 1, 1974; 2, chystaná publikace; C. E. B. Cranfield, „On Rom. viii. 19–21“ in *Reconciliation and Hope*, ed. R. Banks, 1974, str. 224–230; O. Cullmann, *Immortality of the Soul or Resurrection of the Dead?*, 1958; *idem*, *The Early Church*, 1956, str. 165–173; C. H. Dodd, *The Interpretation of the Fourth Gospel*, 1954, str. 144–150, 201nn; E. E. Ellis, *Paul and His Recent Interpreters*, 1961, str. 35–48; *idem*, *NTS* 10, 1963–64, str. 274–279; *idem*, *Eschatology in Luke*, 1972; R. H. Gundry, *Sōma in Biblical Theology*, 1976; K. Hanhart, *The Intermediate State in the New Testament*, 1966; F. G. Lang, 2. *Korintherbrief* 5, 1–10 in *der neueren Forschung*, 1973; H.–

G. Link, *NIDNT* 2, str. 474–484; *TDNT* 2, str. 832–872; 8, str. 359–451; 9, str. 617–656; A. R. Johnson, *The Vitality of the Individual in the Thought of Ancient Israel*, 1949; J. Pedersen, *Israel: Its Life and Culture*, 1, 1926, str. 99–181, 453–496; H. W. Robinson, *Corporate Personality in Ancient Israel*, 1964.

E.E.E.

ŽLUČ Hebr. *rôš* a *m'rorá* byly výrazy pro mimořádně hořké rostliny a jejich plody. Překládají se různě: „jedovaté býlí“ (Oz 10,4), „zmijí jed“ (Jb 20,16), „otrávená voda“ (Jr 8,14) a „jedovina“ (sr. Dt 32,33). Často jsou spojovány s hořkou bylinou, pelyňkem (*Artemisia*) (Dt 29,18; Jr 9,15; Pl 3,19; Am 6,12). Doslovně se žlučí míní žlutohnědý výměšek jater v Jb 6,13; 20,14.25. V případě rostliny jde pravděpodobně o výtažek z plodů kolokvinty *Citrullus colocynthis*.

Obrazně označuje útrapy (Pl 3,5) nebo trpkou zkušenost (Sk 8,23). Utišující prostředek, který nabídl Kristu při ukřižování (Mt 27,34; sr. Mk 15,23), bylo zředěné víno obsahující látky se sedativními účinky.

R.K.H.

F.N.H.

Výběrová bibliografie českých a zahraničních autorů

Použité zkratky

EČ	Evangelický časopis-Český bratr	ThEv	Theologia Evangelica
KR	Křesťanská revue	ThPř	Theologická příloha Křesťanské revue
RHF	Ročenka Husovy fakulty	ThR	Theologická revue
SaT	Studie a texty Komenského evangelické bohoslovecké fakulty	TR	Teologická reflexe
SHF	Sborník Husovy fakulty 1929-1939	TS	Teologický sborník
		TT	Teologické texty

Atlasy

- Atlas univerzálních dějin židovského národa od časů biblických praotců do současnosti*, Victoria Publishing, Praha 1995.
- Dowley, T. : *Školní biblický atlas*, Česká biblická společnost 1994.
- Pacomo, L., Vanetti, P. SJ: *Malý biblický atlas (Historie, geografie a archeologie Bible)*, Portál, Praha 1992.

Biblické slovníky, synopse a konkordance

- Allmen, J. J. von a kol.: *Biblický slovník*, Kalich, Praha 1987.
- Bedřich, S., Svoboda P.: *Česká synopse Evangelii*, Maticе cyrilometodějská, 1995. (Český text evangelii byl převzat z ekumenického překladu vydaného v r. 1985 v Praze.)
- Biblická konkordance k textu Kralické bible*, Česká biblická společnost, Praha 1993.
- Bič, M.-Souček, J. B.: *Biblická konkordance I-III*, Kalich, Praha I 1961, II. 1963, II. 1967.
- Encyklopedie Bible I-III*, Gemini, Bratislava 1992 (překlad z němčiny).
- Léon-Dufour, Xavier a kol.: *Slovník biblické teologie*, Velehrad-Křesťanská akademie, Řím 1991.
- Maga, J. a seminaristi: *Synopse evanjeliiových textov*, Kňazský seminár, Spišská kapitula, 1993.
- Novotný, A.: *Biblický slovník*, Kalich, 2 sv., Praha 1956. (Reprint Kalich-Česká biblická společnost, 1992.)
- Pavlincová, H. a kol.: *Judaismus – Křesťanství – Islám*, Mladá fronta, Praha 1994.
- Slovník biblické kultury*, EWA Edition, Praha 1992 (překlad z francouzštiny).
- Škrabal, P., OP a kol.: *Příruční slovník biblický*, nakl. Kropáč a Kucharský, Praha 1940.

Jazykové pomůcky

- Starý zákon:*
- Klíma, O., Segert, S.: *Mluvnice hebrejštiny a aramejštiny*, Československá akademie věd, Praha 1956.
- Pípal, B.: *Hebrejško-český slovník ke Starému zákonu*, Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, 2. doplněné vydání, Praha 1974.
- Prudký, M.: *Cvičebnice biblické hebrejštiny*, Scriptum, Praha 1992.
- Nový zákon:*
- Bartoň, J.: *Uvedení do novozákonní řečtiny*, 2. přepracované vydání, Univerzita Karlova, Praha 1995.
- Pokorný, P., M. Klapuš: *Cvičebnice novozákonní řečtiny*, Kalich, Praha 1980 (obsahuje komentovaný soupis základní i rozšiřující literatury užitečné ke studiu novozákonní řečtiny).
- Prach, V.: *Řecko-český slovník*, Scriptum, Praha 1993 (fototypické vydání dle vyd. z r. 1942).
- Souček, J. B.: *Řecko-český slovník k Novému zákonu*, 2. doplněné vydání připravili J. Heller a P. Pokorný, 3. vydání revidovala M. Krejčová, Kalich, Praha 1987.

Výklad Bible (články, studie, knihy)

- Col, R.: *Biblická stilistika a poesie*, Velehrad, Olomouc 1948.
- Brož, L.: *Evangelium dnes*, Kalich, Praha 1974.

Výběrová bibliografie českých a zahraničních autorů

- Duka OP, D.: *Mýtus a Bible*,
Salve 3/1993, str. 2–4.
- Ebeling, G.: *Znovuobjevení Bible v reformaci – ztráta bible dnes?*,
KR LIII, 1986, str. 39–47.
- Gábriš, K.: *Formy podávání slova Božieho*,
KR LIII, 1986, str. 219–225.
- Heřmanský, S.: *Základní problémy biblické typologie*,
Praha 1959.
- Chalupa, P.: *Narativní analýza při skupinové práci s Písmem. Příklad: 2 Sam 13,1–22*,
TT 3/1995, str. 103–104.
- Kasper, W.: *Dogma pod Božím slovem*,
Česká katolická charita, Praha 1971 (nové vydání ve Vyšehradě v r. 1996).
- Masini, M.: *Úvod do „lectio divina“*,
Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1993.
- Matoušek, A.: *Náboženská řeč – Výhrady k interpretaci P. Ricouera, v: O posvátnu* (Sborníky České křesťanské akademie 8),
Česká křesťanská akademie 1993, str. 98–100.
- Nandráský, K.: *Náboženské texty a sny (Archetypálně-symbolická hermeneutika E. Drewermannova)*,
KR LX, 1993, str. 261–265, KR LXI, 1994, str. 9–14.
- Za perspektivnu a bio-logickou interpretáciu Bible*,
KR LIV, 1987, str. 26–32.
- Nechuta, R.: *K otázce dějin v Bibli*,
KR LIII, 1986, str. 203–209.
- Nytrková, O.: *Havran a holubice. Mimořádný význam studia básnických děl pro moderní interpretaci biblického poselství*,
KR LXIII, 1996, str. 69–74.
- Pokorný, P.: *Perspektivy biblické vědy*,
KR XLIII, 1976, str. 222–226.
Úvod do exegeze,
Kalich, Praha 1979.
- Rejchrt, M.: *Jak rozumět bibli*,
Protestant 5/1995, str. 8–10, 6/1995, str. 6–9, 7/1995, str. 7–10.
- Sázava, Z.: *Okno a zrcadlo aneb nové trendy v interpretaci biblického textu*,
ThR 3/1996, str. 37–39.
- Schubert, K.: *Problém historického výkladu, v: Cesty k pramenům (Biblická archeologie a literární kritika)*,
Vyšehrad, Praha 1971, str. 207–225.
- Schürmann, H.: *Duchovní četba Písma svatého*,
TT 3/1992, str. 100–103.
- Smolik, J.: *Současné pokusy o interpretaci evangelia*,
2. opravené vydání, Oikúmené, Praha 1993.
- Sokol, J.: *Člověk a svět očima bible (Pokus o uvedení do biblické antropologie)*,
Ježek, Praha 1993.
- Souček, J. B.: *Bible slovem Božím, v: Slovo-člověk-svět*,
Kalich, Praha 1982, str. 7–23.
- Soušek, S.: *Apokalyptika*,
KR LIV, 1987, str. 58–61.
Zvěst o konečné Boží vládě (Význam apokalyptiky),
Evangelická církev metodistická, Praha 1991.
- Steinmann, J.: *Literární a historická kritika biblických textů, v: Cesty k pramenům (biblická archeologie a literární kritika)*,
Vyšehrad, Praha 1971, str. 121–205.
- Šourek, M. a kol.: *Hovory s Bibli (Za poznáním Knihy knih a jejího významu)*,
vyd. Synodní rada ČCE prostřednictvím vydavatelství Kalich v Evangelickém nakladatelství, 1991.
- Tampierová, H.: *Metafora v Písmu (1)*,
ThR 3/1996, str. 44–47.
- Tresmontant, C.: *Bible a antická tradice*,
Vyšehrad, Praha 1970.
- Trilling, W.: *Co znamená čist bibli kriticky*,
TT 3/1992, str. 83–84.
- Westermann, C.: *Bible koriguje své vykladače*,
KR LII, 1985, str. 53–55.
- Wright, K. E.: *Užívání a zneužívání bible*,
KR LIII, 1986, str. 52–53.

STARÝ ZÁKON

Články a studie

- Albright, W. F.: *Poznatky staroorientální archeologie, v: Cesty k pramenům (Biblická archeologie a literární kritika)*,
Vyšehrad, Praha 1971, str. 15–119.
- Balabán, M.: *Babylónská věž a zblábolení řeči (Úvaha nad Gn 11)*,
KR LXII, 1995, str. 226–229.
Co s Písni písní?
ThPř 1962, str. 72–79.
Ester – výchova k osobní odpovědnosti,
KR LVIII, 1991, str. 103–106.
Jedinečnost Izraele a oběti, KR XXXIII,
1967, str. 235–236.
Jeruzalém – nebo Athény? (Hebrejské myšlení v zapleklém rozhovoru s myšlením řeckým),
Reflexe 14/1995, 7 (1–16).
Job – Prometheus víry,
KR LX, 1993, str. 90–95.
Josef – Kámen úhelný (Ž 118,22),
KR XXXIII, 1966, str. 75–77.
- Magie ve Starém zákoně*,
Religio 1/95, str. 43–48.
Mysterium lásky /Píseň 2,7/,
ThPř 1968, str. 76–83.
O smysl lidské oběti,
KR LXII, 1995, str. 4–8.
Posvátno a Hospodinova svatost (aplikační exegeze Iz 6,1–8), v: *O posvátnu* (Sborníky České křesťanské akademie 8),
Česká křesťanská akademie 1993, str. 19–27.
Stromy a křoviny,
KR XXVIII, 1961, str. 293.
Zapřísáhnutí při laních milostných /Pís 2,7/,
ThPř 1963, str. 97–99.
Zdánlivá krutost /2Sam 12,31/,
ThPř 1961, str. 8–10.
Zvěstovatelská služba přírody, KR LIX, 1992, str. 79–80.
- Bašus, B. B.: *Adamova nahota (Pokus o exegetickou glosu ke Gn 2,25)*,
KR LV, 1988, str. 171–172.
Slabost a síla /Př 30,24–28/,
KR XXIX, 1962, str. 33–34.

Výběrová bibliografie českých a zahraničních autorů

- Bič, M.: *Bláznovství Davidovo*,
ThPř 1956, str. 129–133.
Jisráel v Egyptě (Ex 20,2),
KR XVIII, 1951, str. 107–116.
Kdo byl Amos?,
ThPř 1952, str. 88.
Kumránské svitky,
KR XXV, 1958, str. 295–299.
Nejstarší biblický rukopis,
ThEv II, 1949, str. 39–40.
Nové nálezy z doby Bar Kochbovy,
KR XXVIII, 1961, str. 270–273.
Novější směry starozákonné vědy,
ThPř 1965, str. 97–100.
Poznámky k žalmu 22,
ThPř 1952, str. 97–109.
Starý zákon k otázce křtu,
EČ 8/1996, str. 4.
Žalm osmý,
KR XXXIX, 1972, str. 98–103.
- Daněk, S.: *Gedalja*,
SHF I., 1919–1929, Praha 1930, str. 51–98.
Verbum a fakta Starého zákona,
Ročenka Husovy fakulty 1935–36, Praha 1937, str. 11–33.
- Drápal, D.: *Dobro a zlo ve Starém zákoně*,
KR XXXVI, 1969, str. 186–189.
- Dus, J. A.: *Edda a Tóra (K.H. Miskotte v 30. a 90. letech)*,
KR LX, 1993, str. 75–76.
- Dus, Z.: *Creatio continua*,
ThPř 1957, str. 44–46.
Je dogma o „stvoření z ničeho“ ve shodě s prvními verši bible?,
ThPř 1961, str. 37–42.
Ještě k „Abrahamově lži“,
ThPř 1962, str. 85–88.
Ještě o „stromu poznání“,
ThPř 1958, str. 62–63.
Ještě stvoření světa,
KR XXVI, 1959, str. 69.
Strom života,
ThPř 1957, str. 103–108.
- Funda, O.: *Otázky nad starozákonní eschatologií a apokalyptikou*,
KR XXXIII, 1966, str. 124–126.
- Heller, J.: *Až do posledních končin*,
SaT 5, 1982, str. 5–26.
Biblická jména,
ThEv IV, 1951, str. 326–329.
Biblická víra uprostřed náboženských systémů starého Orientu,
KR XLII, 1975, str. 147–151.
Boží synovství ve Starém zákoně,
EČ 3/1995, str. 4.
Bůh Otec ve Starém zákoně,
EČ 2/1995, str. 4.
Člověk – pastýř stvoření,
Universum 16, 1994/95, str. 15–67.
Děje Starého zákona,
KR XXII, 1955, str. 17–19.
Desatero. Úvod a výklad,
SaT 7, 1984., str. 8–70.
Duch svatý ve Starém zákoně,
EČ 4/1995, str. 4.
Jméno Jischak,
ThPř 1955, str. 102–104.
- Kněžství a zástupnost*,
SaT 1, 1997, str. 7–26.
K otázce typologie,
KR XXI, 1954, str. 56–61.
Michaš,
SaT 7, 1984, str. 88–124.
Mlčící slunce,
Universum 18/1995, str. 16–18.
Posvátno ve Starém zákoně, v: *O posvátnu* (Sborníky České křesťanské akademie 8),
Česká křesťanská akademie 1993, str. 10–18.
Překladačský postup Septuaginty,
SaT 2, 1978, str. 7–53.
Příběh o Davidovi a Nátanovi /2S 12, 1–33/,
KR XXII, 1955, str. 264–265.
Původ jména Izrael,
ThPř 1954, str. 132–134.
Řikání /amar/ a mluvení /dibber/ ve Starém zákoně,
SaT 4, 1982, str. 69–78.
Smlouva,
ThPř 1952, str. 58–59.
Sofonjáš,
SaT 7, 1984, str. 125–161.
Starozákonní pozadí křtu,
ThPř 1957, str. 6–8.
Teologický kontext, v: Ministerium Verbi Divini (sborník k 60. narozeninám P. Filipiho),
Farní sbor ČCE Praha-Vinohrady, ERC, Praha 1996, str. 48–68.
Vznik Zákona a Proroků,
SaT 7, 1984, str. 166–194.
Zastavení slunce v Gabaon,
KR XXII, 1955, str. 249.
- Hlaváč, P.: *Pojem bližní v judaistickém písemnictví a v evangelích*, str. 171–173.
Pojem bližní v kumránských textech,
KR LIX, 1992, str. 50–52.
Pojem bližní ve Starém zákoně,
KR LIX, 1992, str. 26–27.
- Hruška, B.: *Pět knih Mojžíšových a příroda*,
Nový Orient 9/1994, str. 300–303.
Verze a předlohy biblické potopy světa,
ThR 2/1996, str. 17–19.
- Jakovljevič, R.: *Izajášův EBED JAHVE a smysl jeho utrpení*,
Pravoslavný sborník XI, Praha 1993, str. 39–122.
- Kišš, I.: *Zmysel formuly Jahve cebaót a jej preklad*,
KR XLI, 1974, str. 107–114.
- Klas, J. V.: *Kain a Abel (Několik homileticko-exegetických poznámek)*,
ThPř 1962, str. 146–148.
- Kloczowski OP, J. A.: *Stvoření světa – mýtus a věda*,
Salve 1/1992, str. 46–48.
- Kropáček, L.: *Nejtěžší hádanka královny ze Sáby*,
Nový Orient 8/1994, str. 259–264.
- Lenzen, V.: *Na Sinaji promlouval Bůh pouze k mužům*,
TS 2/1995, str. 35–39.
- Metz, J. B.: *Teologie proti mytologii. Malá apologie biblického monoteismu*,
Religio 2/1994, str. 159–168.
- Molnár, A.: *Koehlerův jazykový slovník starozákonní*,
KR XXI, 1954, str. 224.
Provázek dvakrát barvený /Kapitola z dějin typologického výkladu Jozue 2/,
KR XXI, 1954, str. 24–28.

Výběrová bibliografie českých a zahraničních autorů

- Přede dvěma lety Jean Astruc,
KR XX, 1953, str. 165–166.
- Mrázek, M.: *Biblické vyprávění o stvoření ve světle mythologie orientální*,
ThPř 1960, str. 12–15.
- Několik poznámek k Debořině písní*,
ThPř 1956, str. 1–2.
- Pohled do Písně Šalomounovy*,
ThPř 1961, str. 6–7.
- Potopa*,
ThPř 1956, str. 97–101.
- Stvoření světa a sobota*,
KR XXVI, 1959, str. 6–7.
- Šamgar*,
ThPř 1956, str. 33–41.
- Mrázek, J.: *Jste moji svědkové (Kázání na Iz 43,8–15)*,
KR LXII, 1995, str. 2–4.
- Nechuta, R.: *Nepostradatelnost Starého zákona*,
KR LIV, 1987, str. 4–12.
- První kapitola Geneze (K sedmdesátinám Jiřího Rumla)*,
KR LII, 1985, str. 196–205.
- Starozákonní proroctví*, KR XL, 1973, str. 164–168.
- Novotný, T.: *Antropologie, moudrost a vztah ke stvoření*,
KR LVI, 1989, str. 14–17.
- Nytrová, O.: *Starozákonní příběhy jako zvěstná vyprávění na cestě k nám*,
KR LXIII, 1996, str. 4–6.
- Ondříčková, D.: *Neuvěřitelný věk předpotopních patriarchů*,
KR LVI, 1989, str. 75–77.
- Pavlinec, Š. M.: *Několik poznámek starozákonníkům*,
ThPř 1957, str. 46–48.
- Pravý prorok*,
KR XXVI, 1959, str. 24–26.
- Pípal, B.: *Had v Ráji (Gn 3)*,
KR XXVII, 1961, str. 135–136.
- Jedinečnost Izraele I.–V.*,
KR XXXIII, 1966, str. 130, str. 149–150, str. 171–173, str. 221–222.
- Lež a krutost? (Gn 3)*,
KR XXVIII, 1961, str. 4–5.
- Nadělali sobě věnčí (Gn 3,7)*,
KR XXIX, 1962, str. 38–39.
- Prudký, M.: *Duo loci vel locus duplex unanimitatis (K literární a teologické integritě 1. a 2. výroku Dekalogu)*, v: *Ministerium Verbi Divini (sborník k 60. narozeninám P. Filipiho)*, Farní sbor ČCE Praha-Vinohrady, ERC, Praha 1996, str. 103–117.
- Genesis 22*,
KR LVII, 1990, str. 77–82.
- Národ ve Starém zákoně*,
KR LX, 1993, str. 142–147, str. 177–183.
- Rad, G. von: *Křesťanská moudrost?*,
KR XXXVIII, 1971, str. 90–92.
- Ruml, J.: *Věrbální inspirace?*,
KR XXIV, 1957, str. 170–172.
- Růžička, M.: *17. a 18. Žalm Šalomounův*,
KR XLII, 1975, str. 151–157.
- Segert, S.: *Boje o rukopisy*,
(Česká) Metanoia 3/1994, str. 50–54.
- Další poklady z nádob hlíněných (Nejst. výkl. knihy Abk a Kniha války synů světa se syny tmy)*,
ThEv II, 1949, str. 103–106.
- Ludwig Köhler a jeho význam pro hebrejskou lexikografii,
ThPř 1957, str. 116–119.
- Ugaritská báseň o narození dvou bohů*,
Religio 1/1994, str. 53–69.
- Žalmy z „řádu jednoty“ od Mrtvého moře*,
KR XIX, 1952, str. 76–80.
- Schenker OP, A.: *Nová smlouva u proroka Jeremiáše*,
Salve, 2/1992, str. 4–7.
- Schilla, F.: *Dobrý pastýř a Hirošima. Kritika králíckého překladu Ž 23,4 a jeho vlivu na nový ekumenický překlad s výkladem*,
KR LVI, 1989, str. 159–164.
- Schneeberger, V. D.: *Jsem kterýž jsem*,
KR XXX, 1963, str. 123–124.
- Krásný Mojžíš*,
KR XXX, 1963, str. 99.
- Mythologie a zvěst bible*,
KR XXIX, 1962, str. 134–136.
- Smolík, J.: *Učitelé pražské fakulty: Slavomil Daněk*,
KR LVI, 1989, str. 5–7.
- Soušek, Z.: *Boží přátelství (Zamyšlení nad knihou Job)*,
KR XXXIII, 1966, str. 147–148.
- Ninive, Taršiš a Jonáš*,
KR XXXII, 1965, str. 147–148.
- Spousta, J.: *Apokryfy: Přehledně o nepřehledném*, v: *Souvislosti (Revue pro křesťanství a kulturu)* 1/1995, str. 3–10.
- Stehlík, O.: *Metušelach (Genesis)*,
Religio 1/1994, str. 71–76.
- Šimsa, J.: *Poznámky ke knize Jobově (Výklad na Ptákově Lhotě 15.8. 1976)*,
str. 61–67.
- Tejkal, J.: *Poznámky o Starém zákoně*,
KR XI, 1937, str. 213–215.
- Trojan, J. S.: *Několik poznámek k demythologizaci SATAN v Jobovském prologu*,
ThPř 1957, str. 1–6.
- K christologii Starého zákona*,
ThPř 1960, str. 87–89.
- Wolf, H. W.: *Příběh o Jonášovi*,
KR XXVI, 1959, str. 72–78.
- Zenger, E.: *Význam Starého zákona pro křesťany*,
TT 3/1992, str. 90–95.

Knihy

- Adámek, J.: *Výklad prvních tří kapitol Geneze*,
Česká katolická charita, Praha 1970.
- Balabán, M.: *Bojovníci a trpělivé*,
Eman, Heršpice 1994.
- Hebrejské myšlení*,
Herrmann a synové, 1993 (samizdat 1984).
- Víra – nebo osud*,
Oikúmené, Praha 1993 (Praha 1983, samizdat).
- Balcar, B.: *Tajemství potopy*,
Nový život, Praha 1991.
- Bardtke, H.: *Příběhy ze starověké Palestiny. Tradice, archeologie, dějiny*,
Vyšehrad, Praha 1988.
- Bič, M.: *Palestina od pravěku ke křesťanství I.–III.*,
Praha, 1948–50.
- Při řekách babylónských*,
Vyšehrad, Praha 1990.
- Stopami dávných věků*,
Vyšehrad, Praha 1979.
- V zemi sfing a pyramid*,
Oikúmené, Praha 1993.

Výběrová bibliografie českých a zahraničních autorů

- Ze světa Starého zákona I.*,
Kalich, Praha 1986.
- Ze světa Starého zákona II.*,
Kalich, Praha 1989.
- Daněk, S.: *Dobové pozadí Starého zákona*,
Praha 1954 (pův. z r. 1930).
- Di Sante, C.: *Židovská modlitba. K počátkům křesťanské liturgie*,
Oikúmené, Praha 1995.
- Duka, D. OP: *Úvod do Písma svatého Starého zákona*,
Praha 1993.
- Gábriš, K.: *Apokryfy. Mimokanonické (deuterokanonické) spisy Staré zmluvy podla Septuaginty*,
Vesna – Bratislava, Transcius, Liptovský Mikuláš, 1990.
- Gilles, A. E.: *Lidé smlouvy. Příběh věrnosti ve Starém zákoně*,
Portál, 1993.
- Hájek, Š.: *Genesis 1–11, třináct kázání na první kapitoly Bible*,
Eman, Heršpice 1994.
- Heller, J.: *Bůh sestupující (Pokus o christologii Starého zákona)*,
Kalich, Praha 1994.
- Starověká náboženství. Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu*,
Kalich, Praha 1988.
- Tři svědkové. Mojžíš-Izaiáš-Žalmista*,
Oikúmené, Praha 1995.
- Hrbata, J.: *Klíč ke Starému zákonu*,
Cesta, Brno 1993.
- Jepsen, A.: *Královská tažení ve starém Orientu. Prameny k dějinám starověké Palestiny*,
Vyšehrad, Praha 1987.
- Klengelová-Brandtová, E.: *Starověký Babylon*,
Vyšehrad, Praha 1983.
- Kotalík, F.: *Ras Šamra-Ugarit*,
Praha 1955.
- Země pozemského putování Ježíšova*,
Česká katolická charita, 1989.
- Kubáč, V.: *Úvod do hebrejského textu Starého zákona*,
Univerzita Karlova, Praha 1991.
- Kunetka, F.: *„Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11), Židovský rok a jeho svátky*,
Maticе cyrilometodějská, Olomouc 1993.
- Läpple, A.: *Úvod do Starého zákona*,
Česká katolická charita, 1972.
- Lemaire, A.: *Dějiny hebrejského národa*,
ERM, Praha 1994.
- Lochman, J. M.: *Desatero. Směrovky ke svobodě*,
Kalich, Praha 1994.
- Moskal, ThDr. J.: *Kniha Daniel a makabejská teze*,
Hope, 1995.
- Nandrásky, K.: *Exegéza vybraných žalmov*,
Vysokoškolská skripta, Evangelická bohoslovenská fakulta University Komenského, Bratislava 1993.
- Pavelka, J.: *Sedmdesát Danielových sedmiletí*,
Česká katolická charita, 1990.
- Pípal, B.: *Moudrost knihy Přísloví*,
Kalich, Praha 1992.
- Schubert, K.: *Židovské náboženství v proměnách věků*,
Vyšehrad, Praha 1995.
- Starý zákon, Překlad s výkladem*, sv. 1–14,
Kalich, Praha 1968–1985.
- Tresmontant, C.: *Dějiny vesmíru a smysl stvoření*,
nakladatelství ERM v koedici s Křesťanskou akademií-Řím (ed. Studium sv. 39).
- Westermann, C.: *Tisíc let a jeden den*,
Kalich, Praha 1972.
- Wiseman, P. J.: *Vznik knihy Genesis (První kniha Bible očima archeologa)*,
JAMI, Havířov 1993.
- Žák, V.: *Na počátku. Výklad knihy Genesis*,
Evangelická církev metodistická, Praha 1990.
- Pozvání k Bohu. Výklad knihy proroka Ámose*,
Evangelická církev metodistická, 1986.

NOVÝ ZÁKON

Články a studie

- Anderson, H.: *Ďábel zevnitř a ďábel zvenčí: Výzva vidoucího z ostrova Patmos sborům v Malé Asii*,
KR LIII, 1986, str. 54–58.
- Balabán, M.: *Bezbranný či vzpurný*,
KR XXIX, 1962, str. 277–282.
- Blahoslavení pokojní*,
KR XXV, 1958, str. 263–264.
- Mágové a pastýři zvou k víře*,
KR XXXI, 1964, str. 17–20.
- Beilner, W.: *Elementarizace Nového zákona pro katcezei*,
TT 3/1992, str. 97–100.
- Biser, E.: *Ježíš dnes znovu objevený*,
TT 4/1992, str. 137–139.
- Brox, N.: *Raná církev a gnóze*,
TT 3–4/1991, str. 108–110.
- Cremer, J.: *Boží slovo o budoucnosti lidstva*,
TT 3–4/1991, str. 121–125.
- Kdo byl a je Ježíš*,
TT 4/1992, str. 122.
- Culmann, O.: *Zvěst Nového zákona o naději*,
KR XXI, 1954, str. 118–120.
- Doležal, J.: *Jan 1,19–28 (Exegeticko-homiletická meditace)*,
KR LVI, 1989, str. 99–103.
- Misie v Novém zákoně*,
KR XLVII, 1980, str. 229–230.
- Duka, D. OP: *C. Tresmontant: Le Christ Hébreu (Recenze a pokus o zhodnocení knihy v rámci současné novozákonní bibliistiky)*,
Salve, 1/1992, str. 8–16.
- Nejstarší rukopisy Nového zákona*,
Salve 4/1993, str. 17–19.
- Vyvolený národ u sv. Pavla podle kardinála Journeta*, v: *Svatý Pavel, synagoga a církev*,
CDK, 1994, str. 7–14.
- Dus, Z.: *Biblické zárazy*,
ThPř 1959, str. 14.
- Filipi, P.: *Bližní Samařanem – Samařan bližním. K homiletické exegezi L 10, 25–37*,
TR 1/1995, str. 13–20.
- Fuchs, G.: *Negativní christologie a moderní gnóze*,
TT 4/1992, str. 133–137.
- Geffré, C.: *Kristus vstal z mrtvých*,
TT 4/1992, str. 128–131.
- Hájek, M.: *Nad modlitbou Páně*,
TR 1/1995, str. 7–12.

- Karříková, L.: *Křesťanská iniciace podle svědectví Nového zákona (Interpretace vybraných textů)*, TT 2/1996, str. 44–48.
- Kasper, W.: *Úvod do současné christologie*, TT 4/1992, str. 123–127.
- Košíčková, S.: *Chápání a prožívání křtu v prvokřesťanské době*, TT 2/1996, str. 41–44.
- Lukl, J.: *Perikopa o Zacheovi v Lukášově teologii*, KR LIV, 1987, str. 108–109. *Pohledy do Lukášovy teologie*, SaT 8, Kalich, 1987, str. 29–45.
- Macek, P.: *Biblicko-teologické poznámky k dogmatické exezezi Jk 2,14–26*, KR LIII, 1986, str. 189–190.
- Mráček, J.: *Abraham v Pavlových epistolách a ostatních novozákonních spisech*, v: *Svatý Pavel, synagoga a církev*, CDK, 1994, str. 15–27. *Trojice v Novém zákoně – Duch svatý*, EČ 16/1995, str. 4. *Trojice v Novém zákoně – Otec*, EČ 14/1995, str. 4. *Trojice v Novém zákoně – Syn*, EČ 13/1995, str. 4.
- Nandrásky, K.: *Kristovo „telo“ ako pokrm*, KR LIX, 1992, str. 199–202.
- Otter, J.: *Apoštolské varování před cizím jhem (Filologicko-hermeneutická studie)*, KR LVIII, 1991, str. 101–102. *Dvakrát logikos v apoštolských výzvách (Filologicko-hermeneutická studie)*, KR LV, 1988, str. 146–148. *Křesťanská mírnost v eschatologické motivaci (Filologicko-exegetická studie)*, KR LVI, 1989, str. 147–148. *Lukášovská glosa v Kázání na hoře (Filologicko-hermeneutická studie)*, KR LVI, 1989, str. 54–57. *Mír Kristův jako vrchní rozhodčí (Filologicko-exegetická studie)*, KR LIX, 1992, str. 219–220. *Nejsme jako cizoložící slovo Boží (Filologicko-hermeneutická studie ke kralickému překladu 2K 2,17)*, KR LV, 1988, str. 195–198. *Podruhé „logikos“ v apoštolských výzvách (Filologicko-hermeneutická studie)*, KR LV, 1988, str. 173–176. *Se vztýčenou či napřímenou hlavou? Křesťanské vyhlášení Kristova příchodu (Filologicko-exegetická studie)*, KR LX, 1993, str. 29–30.
- Pavlinec, Š. M.: *Problém poslední biblické knihy*, KR LVIII, 1991, str. 53.
- Pokorný, P.: *Cesta do Emauz (Exegeticko-homiletická meditace na Lk 24,13–35)*, KR LIII, 1986, str. 104–106. *Od štěněte k dítěti (O současné novozákonní vědě na příkladech Mk 7,24–30par.)*, KR LX, 1993, str. 169–176, str. 197–201. *Expedice Nag Hammádí III*, SaT 2, Praha 1979, str. 105–117. *Luk 15,11–32 a Lukášovo pojetí spásy*, KR LVI, 1989, str. 173–182. *Meč v Novém zákoně*, ThPř 28, 1961, str. 1–5.
- Pozemský Ježíš v Janově evangeliu*, KR XLIX, 1982, str. 198–204. *Pozemský Ježíš v Pavlových listech*, v: *Ministerium Verbi Divini* (sborník k 60. narozeninám P. Filipiho), Farní sbor ČCE Praha-Vinohrady, ERC, Praha 1996, str. 81–98. *Skutky Petra a dvanácti apoštolů*, KR XLIX, 1982, str. 171–176. *Ohlas evangelia v novozákonní době*, KR XLVII, 1980, str. 193–198. *Teologický problém novozákonních pseudepigraphů*, SaT 8, Kalich 1987, str. 111–125. *Učení Ježíšovo*, ThPř 34, 1967, str. 27–33.
- Rejchrt., P.: *Proč ještě a právě řecký Nový zákon*, KR LVI, 1989, str. 47–48.
- Rejchrt, M.: *Láska v 1. Janově epistoletě (Úvaha nad předpoklady křesťanské angažovanosti ve světě z května 1980)*, KR LX, 1993, str. 57–60. *Uzdravení dcery ženy Syrofeničanky (Kázání na Mt 15, 21–28)*, KR LXIII, 1996, str. 58–61.
- Richer, E.: *Svatý Pavel a tajemství Izraele*, v: *Svatý Pavel, synagoga a církev*, CDK, 1994, str. 29–39.
- Roskovec, J.: *Dítky, nemáte něco k jídlu? (Exegeticko-homiletická studie k J 21,1–14. Prof. Petru Pokornému k šedesátinám)*, KR LX, 1993, str. 147–154. *Setníkův chlapec (Mt 8,5–13 Lk 7,1–10 J 4,46–54). Příspěvek k rozpravě o hermeneutice „solutérních“ textů*, v: *Ministerium Verbi Divini* (sborník k 60. narozeninám P. Filipiho), Farní sbor ČCE Praha-Vinohrady, ERC, Praha 1996, str. 125–137.
- Ruml, J.: *Bible a čas*, KR LIX, 1992, str. 117–118.
- Ryšková, M.: *Abrahámovo požehnání: dar Ducha*, TT 3/1995, str. 84. *Apoštol Pavel: antifeminista a ochránce stávajícího společenského řádu? (Několik příkladů realizace základního principu Pavlovy eklesiologie [Gal 3,26–29] v konkrétních historických podmínkách)*, v: *Svatý Pavel, synagoga a církev*, CDK, 1994, str. 59–80. *Apoštol Pavel jako hlasatel křesťanské etiky*, TS 2/1995, str. 3–7.
- Schilla, F.: *Pokání jako začátek služby (Výklad J 21,15–17 v duchu SOLA GRATIA – SOLA FIDE)*, KR LVII, 1990, str. 27–28.
- Schnackenburg, R.: *Moderní bádání o evangeliu a křesťanská víra*, TT 3/1992, str. 85–89.
- Schoon, S.: *Pavel, krácející po hranici mezi Izraelem a národy*, v: *Svatý Pavel, synagoga a církev*, CDK, 1994, str. 41–49.
- Schürmann, H.: *Otázka závaznosti novozákonních hodnocení a pokynů*, TS 2/1995, str. 8–12.
- Smolík, J.: *Učitelé pražské fakulty: František Žilka a J. B. Souček*, KR LVI, 1989, str. 29–34.
- Souček, J. B.: *Církev a svět podle Prvního listu Petrova*, SaT 8, Kalich, 1987, str. 61–74.

- Neznáme již Krista tělesným způsobem (2 Kor 5, 16)*, v: P. Pokorný: *Úvod do exezeze*, Praha 1979, str. 166–188. *Stát v Novém zákoně*, SaT 8, Kalich, Praha 1987, str. 47–59.
- Spiq OP, C.: *Láska k bližnímu v Bibli*, Salve 1/1992, str. 38–45, Salve II, 2/1992, str. 29–33 (dokončení).
- Staněk, J. B.: *Svěřený peníz. jedno podobství ve dvojím podání: Mt 25,14–20, Lk 19,11–27, KR LXI, 1994, str. 169–173.*
- Šandera, P.: *Oliva a Boží tajemství (Poznámky ke vztahu církve a synagogy na základě 11. kapitoly listu Římanům)*, v: *Svatý Pavel, synagoga a církev*, CDK, 1994, str. 51–57.
- Široký, J.: *Pokus o výklad 1Pt 5,5c v souvislosti 5, 1–7*, v: *Ministerium Verbi Divini* (sborník k 60. narozeninám P. Filipiho), Farní sbor ČCE Praha-Vinohrady, ERC, Praha 1996, str. 157–163.
- Škarvada, J.: *Kristovo vzkříšení a dnešní teologie*, TT 5/1993, str. 148–153.
- Theissen, G.: *Pravda novozákonní christologie*, KR LIII, 1986, str. 133–136.
- Knihy**
- Balthasar, H. U. von: *Síla křesťanské naděje*, Velehrad, Olomouc 1995.
- Bornkamm, G.: *Ježíš Nazaretský*, Kalich, Praha 1986.
- Bultmann, R.: *Ježíš Kristus a mytologie*, Oikúmené, Praha 1995.
- Cremer, J.: *Budoucnost zemřelých (Biblická naděje na osobní vzkříšení v proměnách času)*, Vyšehrad, Praha 1995.
- Cullmann, O.: *Christologie Nového zákona (Záznam z přednášek z let 1943/4 přeložil a k vydání připravil L. Brož)*, Kalich, Praha 1976.
- Filipi, P.: *Hostina chudých*, Kalich, Praha 1991.
- Gábriš, dr. K.: *List apoštola Pavla Galatským*, Transciscus 1950.
- Gooding, D.: *Lukášovo evangelium*, Návrat domů, Praha 1994.
- Hájek, M.: *Evangelium podle Matouše. Část I. Výklad kapitoly 1–9*, Kalich, Praha 1995.
- Holz, T.: *Ježíš z Nazaretu*, Vyšehrad, Praha 1991.
- Hörster, G.: *Úvod do Nového zákona*, Oliva, 1994.
- Jackmann, D.: *Janovy dopisy*, Návrat, Praha 1993.
- Kázeme Krista (Výklad starozákonních perikop pro zvěstování v církvi)*, Evangelia, Díl první (od adventu po neděli trojiční), Synodní rada ČCE, Praha 1994.
- Kittel, G. (ed.): *Teologický slovník k Novej zmluve*, vybral a přeložil Ján Grešo, I–II 1986, III–IV 1986, V–VI 1990, Transciscus Lipt. Mikuláš, Bratislava.
- Kovář, F.: *Synoptická evangelia*, Praha 1938. *Výklad Evangelia Markova*, 2. přečtené vydání, Blahoslav, Praha 1945.
- Kroll, G.: *Po stopách Ježíšových*, Zvon, Praha 1995.
- Lochmann, J. M.: *Otče náš (Křesťanský život ve světle modlitby Páně)*, Kalich, Praha 1993.
- Mánek, J.: *Ježíšova podobství*, Blahoslav, Praha 1972. *Když Pilát spravoval Judsko (Kapitoly z dobového pozadí Nového zákona)*, Blahoslav, Praha 1980. *Výklad evangelia Jana*, skriptum Husovy šs. bohoslovecké fakulty, Praha (vročení neuvedeno).
- Marguerat, D.: *Člověk z Nazaretu (Co dnes vlastně víme o Ježíšovi)*, Mlýn, Třebenice 1996.
- Merell, J.: *Papyry a kritika novozákonního textu*, Praha 1939. *Setkání s Ježíšem*, Česká katolická charita, Praha 1987. *Úvod do četby Nového zákona*, Česká katolická charita, Praha 1952.
- Messori, V.: *Hypotézy o Ježíšovi*, Portál, Praha 1994.
- Pokorný, P.: *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, Vyšehrad, Praha 1993. *Píseň o perle. Tajné knihy starověkých gnostiků*, Vyšehrad, Praha 1986. *Řecké dědictví v Orientu (Helénismus v Egyptě a Sýrii)*, Oikúmené, Praha 1993. *Tomášovo evangelium*, překlad s výkladem, 2. doplněné vydání, Kalich, Praha 1982. *Výklad evangelia podle Marka*, 2. rozšířené vydání s překladem apokryfních dodatků, Kalich, Praha 1982 (1. vyd. 1974.) *Vznik christologie (Předpoklady teologie Nového zákona)*, Kalich, Praha 1988.
- Pokorný, P., Veselý, J.: *Perspektiva víry. Úvod do eschatologie*, Kalich, Praha 1991.
- Otter, J.: *Dopisy andělům – Odměny vítězům (Zjevení Jana 1–3 dle ekumenického překladu)*, Kalich, Praha 1993.
- Sázava, Z.: *Padesát novozákonních záhad*, Blahoslav, Praha 1981.
- Scheuch, R.: *Průvodce Apokalypsou*, Česká katolická charita, Praha 1989.
- Schierse, F. J.: *Biblická teologie – Christologie*, Zvon, Praha 1992.
- Slabý, J.: *Výklad vybraných míst Janova zjevení*, vydal poradní odbor laiků při synodní radě ČCE, (vročení neuvedeno).
- Souček, J. B.: *Bláznovství kříže (Smysl a význam paradoxu v Novém zákoně)*, Eman, Heršpice 1996. (Poprvé vyšlo v r. 1932 ve vlastním nákladu autora.) *Dělná víra a živá naděje. Výklad listu Jakubova a prvního listu Petrova*, Praha 1968. *Teologie apoštola Pavla*, doplnil a upravil P. Pokorný, Kalich, Praha 1976, 2. vyd. 1982. *Utrpení Páně podle evangelií*, Kalich, Praha 1983 (fotomechanický přetisk prvního vydání z r. 1951).

- Výklad epístoly Kolossenským,
Kalich, Praha 1947.
- Stott, J. R. W.: *Galatským,*
Návrat, Praha 1993.
- Kázání na hoře,*
Návrat-CreativPress, Praha 1992
- Tenney, M. C.: *O Novém zákoně,*
místo a rok neuvedeny.
- Tresmontant, C.: *Hebrejský Kristus,*
Kněžná díelňa Timotej, 1996.
- Trilling, W.: *Apoštol Pavel. Misionář a teolog,*
Vyšehrad, Praha 1994.
- Hledání historického Ježíše,*
Vyšehrad, Praha 1993.

Poděkování

Mapy

George Philip and Son Limited,
12-14 Long Acre,
London WC2E 9PL, England

Grafy a plánky měst

Thumb Design Partnership Limited,
20-21 D'Arbly Street,
London W1V 3FN, England

Poděkování autorům ilustrací

Vydavatelé chrání copyright autorů všech ilustrací v NBS. Některé ilustrace byly vytvořeny „podle“ příslušného zdroje, což znamená, že jsou s ním totožné, avšak byly nově nakresleny. Jsou-li ilustrace vytvořeny „na základě“ zdroje, znamená to, že byl přejat původní materiál, ale nově upraven.

ANTIOCHIE, str. 32

Podle ACA, str. 222.

ARCHITEKTURA, str. 63

Podle C.L. Woolley, *History of Mankind* (Allen and Unwin, 1963), sv. 1, část 2.

ATHÉNY, str. 77

Na základě ACA, str 148n.

BÁBEL, str. 80 (Chrámová věž)

Podle D.J. Wiseman, *IBA*, obr. 18.

BABYLÓN, str. 82 (Místa výskytu zikkuratů)

Na základě A. Parrot, *Ziggurats et tour de Babel* (© Albin Michel), obr. 27, str. 53.

CIHELNA, str. 121

Na základě informací B. Meissnera, *Babylonien und Assyrien* (Carl Winters, Heidelberg 1920), sv.1, str. 234, obr. 55 a 56.

CISTERNA, str. 126

Podle *BASOR* 185, 1967, str. 24.

DÁGON, str. 142

Podle *EAEHL*, sv. 1, str. 216. Rekonstrukce podle A. Rowe, *Four Canaanite Temples of Bethshan* (University of Pennsylvania, 1940), obr. 5.

DEUTERONOMIUM, str. 163

Na základě informací, poskytnutých Kennethem Kit-chenem.

DOLOVÁNÍ A KOVY, str. 178

Podle materiálu C. J. Daveye.

DŮM, str. 188

Podle materiálu C. J. Daveye. Na základě informací W. F. Albrighta, *Archaeology of Palestine* (Penguin, 1947), obr. 17.

ESSEJCI, str. 226

Na základě článku J. Murphyho a O. O'Connora, „The Essens in Palestine“, *Biblical Archaeologist*, září 1977, str. 122.

GEZER, str. 270 (Plán městské brány)

Podle *EAEHL*, sv. 2, str. 437. Rekonstrukce podle C. J. Daveye.

GIBEÓN, str. 271

Podle J. B. Pritchard, *Hebrew Inscriptions and Stamps from Gibeon*, obr. 1, č. 1.

HUDBA A HUDEBNÍ NÁSTROJE, str. 307

Na základě knihy J. Rimmera, *Ancient Musical Instruments of Western Asia* (British Museum, 1969), str. 50n.

JERUZALÉM, str. 411-414

Na základě informací Waltera de Gruytera (ed.), *Atlas of Jerusalem*, mapy 3:1, 3:2 a 3:6 (Jewish History Publications, 1973).

KŘÍŽ, str. 539

Na základě studie N. Haase, „Skeletal Remains from Giv'at ha-Mivtar“, *IEJ* 20, 1970, obr. 24.

MENÉ, MENÉ, TEKEL Ú-PARSÍN, str. 599

Podle A. R. Millarda.

MOÁBSKÝ KÁMEN, str. 623

Laskavostí Maurice Chuzeville/Louvre Museum.

NÁPIS, str. 647

Podle A. R. Millarda.

NEJMENŠÍ ČÁRKA ZÁKONA, str. 660

Podle M. Granta, *Nero* (Weidenfeld and Nicolson, 1970), str. 265.

OBĚŤ A OBĚTOVÁNÍ, str. 677, 679, 680

na základě informací A. R. S. Kennedyho, *Leviticus and Numbers*, CB, 1910, str. 349.

OHOLÍBAMA, str. 697

Podle B. Rothenberga, *Timna* (Thames and Hudson, 1972), str. 152.

PERSIE, str. 767

Na základě informací E. Porady, *The art of Ancient Iran* (Holle Verlag, Baden-Baden, 1965), str. 256.

POTOPA, str. 803

Na základě informací M. E. L. Mallowana, *Iraq XXVI* (British School of Archaeology in Iraq, 1964), str. 82, obr. 20.

POTRAVA, str. 806, 807

Na základě informací R. J. Forbes, *Studies in Ancient Technology* (E. J. Brill, Leiden, 1955), str. 54.

Poděkování

PSANÍ, str. 842
Podle informací A. R. Millarda.

SLAVNOSTI, str. 931
Na základě informací z *Encyclopaedia Judaica*, 1971, sv. 6.

ŠALOMOUN, str. 997
Na základě *IDB*, sv. 2, str. 657.
ŠEKEM, str. 1003
Na základě díla G. E. Wrighta, *Shechem* (Gerald Duckworth, 1964), obr. 41. Podle materiálu C. J. Daveye.

ŠÍŠAK, str. 1010
Z knihy *Hazor* Jigaela Jadina (Weidenfeld and Nicolson, 1975).

TRŮN, str. 1056
Oriental Institute, University of Chicago.

VODA, str. 1099
Na základě informací W. G. Devera a S. M. Paula, *Biblical Archaeology* (Keter Publishing House, Jerusalem, 1973), str. 132, obr. b.

Seznam hesel

A			
ABADDON	1	ACHAZ	16
ABAKUK, KNIHA	1	ACHAZJÁŠ	16
ABÁNA	1	ACHIJÁŠ	17
ABÁRÍM	1	ACHÍKAM	17
ABBA	1	ACHÍMAAS	17
ABDIJÁŠ, KNIHA	2	ACHÍMELEK	17
ABDIJÁŠ, OBADJÁŠ	3	ACHÍRAM	17
ABDÓN	3	ACHITOFEL	17
ABED-NEGO	3	ACHÍTÚB	17
ABEL	3	ACHLÁB	17
ÁBEL	3	AINON	17
ABEL-BÉT-MAAKA	3	AJ	17
ÁBEL-MECHÓLA	4	AJALÓN	18
ABÍEL	4	AKÁN	18
ABÍEZER, ABÍEZEROVCI	4	AKÍŠ	18
ABÍGAJL	4	AKKAD	18
ABÍHAJLA	4	AKÓR	18
ABÍHÚ	4	AKRABIM	18
ABÍHAJL	4	AKSA	18
ABIJÁŠ	4	AKŠÁF	18
ABILÉNA	4	AKVILAS A PRISCILLA	19
ABÍMELEK	4	AKZÍB	19
ABÍRAM	5	ALALACH	19
ABÍŠAG	5	ALEXANDR	20
ABÍŠAJ	5	ALEXANDR VELIKÝ	20
ABNĚR	5	ALEXANDRIE	20
ABRAHAM	5	ALFA A OMEGA	21
ABRAHAMOVA NÁRUČ	9	ALFEUS	22
ABREK	9	ALMUŽNA,	22
ABSALÓM	9	DÁVÁNÍ ALMUŽNY	22
ÁDA	10	ALŽBĚTA	22
ADAM	10	AMÁLEK, AMÁLEKOVCI	22
ADAM	10	AMARNA	23
ADAMA	12	AMASA	23
ADAMÍ-NEKEB	12	AMASJÁŠ	24
ADRAMYTTEION	12	AMEN	24
ADMA	12	AMFIPOLIS	24
ADONÍ-BEZEK	12	AMÓN, AMÓNOVCI	24
ADONIJÁŠ	12	AMÓN	25
ADONÍRAM	12	AMÓN	25
ADONÍSEDEK	13	AMOS, KNIHA	25
ADOPCE	13	AMPLIATUS	27
ADÓRAJIM	13	AMRÁFEL	27
ADRAMELEK	13	AMRÁM	27
ADRIATICKÉ MOŘE	13	AMULETY	27
ADULÁM	13	ANA	27
ADUMÍMSKÝ SVAH	13	ANÁK, ANÁKOVCI	27
AFEK, AFEKA	13	ANAMELEK	28
AFRIKA	13	ANANIÁŠ	28
AGABOS	14	ANATÉMA	28
AGAG	14	ANATÓT	28
AGAGOVEC	14	ANDĚL	28
AGEUS, KNIHA	14	ANDĚL PÁNĚ	30
AHAVA	15	ANDĚLÉ CÍRKVÍ	30
ACHAB	15	ANDRONIKUS A JUNIUS	30
ACHAIKOS	16	ANNA	30
ACHAJA	16	ANNÁŠ	30
ACHAŠVEROŠ	16	ANTIKRIST	31
		ANTIOCHIE (PISIDSKÁ)	31
		ANTIOCHIE (SYRSKÁ)	31
		ANTIOCHOS	33
		ANTIPAS	34
		ANTIPATRIS	34
		APELLES	34
		APFIA	34
		APOKALYPTIKA	34
		APOKRYFY	36
		APOLLONIA	44
		APOLLOS	44
		APOŠTOL	44
		APPIOVO TRŽIŠTĚ	46
		AR	46
		ARABA	46
		ARABIE	46
		ARAD	49
		ARAM, ARAMEJCI	50
		ARARAT	52
		ARAVNA	53
		AREOPAG	53
		ARÉTA	54
		ARGÓB	54
		ARCHA	54
		ARCHEOLOGIE	54
		ARCHIPPOS	62
		ARCHITEKTURA	62
		ARÍEL	64
		ARIMATIE	64
		ARISTARCHOS	64
		ARJÓK	64
		ARKEJEC	65
		ARNÓN	65
		ARÓER	65
		ÁRON	65
		ÁRONOVA HŮL	66
		ARPÁD	66
		ARPAKŠÁD, ARFAXAD	66
		ARTAXERXES	66
		ARTEMIS	67
		ARVAD	67
		ÁSA	67
		ASÁEL	67
		ASAF	67
		ASENAT	68
		ASFALT	68
		ASIARCH	68
		ASIE	68
		ASSOS	69
		ASÝRIE	69
		AŠDÓD	73
		AŠER	74
		AŠĚRA	74
		AŠÍMA	74
		AŠKALÓN	74
		AŠKENAZ	75
		AŠŠURBANIPAL	75
		AŠŠURCI	75
		AŠTARÓT-KARNAJIM	75
		AŠTORETA, AŠTARÓT	75
		ATALJA	76
		ATALJÁŠ	76

ATARÓT	76	BÉT-JEŠIMÓT	97
ATHÉNY	76	BÉT-MARKABÓT	97
ATTALIA	76	BÉT-NIMRA	97
AUGUSTUS	76	BÉT-PELET	97
AUTORITA	76	BÉT-PEÓR	97
ÁVEN	78	BÉT-SUR	97
AZARJÁŠ	78	BÉT-ŠEÁN, BÉT-ŠAN	98
AZEKA	79	BÉT-ŠEMEŠ	98
		BÉT-ŠITA	99
		BETABARA	99
		BETANIE	99
		BETEN	99
		BETFAGE	99
		BETHESDA, BETZATHA	99
		BETLÉM	99
		BETSAIDA	100
		BĚŽEC	100
		BIBLE	101
		BIBLICKÁ KRITIKA	103
		BIČ, BIČOVÁNÍ	105
		BILEÁM	105
		BILHA	106
		BISKUP	106
		BITHYNIE	107
		BITÍ	107
		BLESK	107
		BLÍŽNÍ	107
		BOANERGES	107
		BÓAZ	107
		BODEC	108
		(NA POHÁNĚNÍ DOBYTKA)	
		BOHOSLUŽBA	108
		BOSRA	108
		BOUŘE	108
		BOŽÍ JMÉNA	109
		BOŽÍ ŘEČ	111
		BOŽÍ SLÁVA	111
		BRATRSKÁ LÁSKA	111
		BRATŘI PÁNĚ	111
		BRONZOVÝ HAD	112
		BŘICHO	112
		BŘÍMĚ	112
		BŮH	112
		BUZÍ	115
		BYLINY A KOŘENÍ	115

B			
BAAL	79	C	
BAAL-GÁD	79	CAESAR	116
BAAL-CHASÓR	79	CAESAREA	117
BAAL-MEÓN	79	CAESAREA FILIPOVA	118
BAAL-SEFÓN	79	CESTA	118
BAAL-SMLOUVY	79	CESTOVÁNÍ	119
BAAL-ZEBÚB, BELZEBUL	79	V BIBLICKÝCH DOBÁCH	
BÁBEL	80	CIHELNA	120
BABYLÓN	81	CIHLA	121
BABYLÓNIE	83	CÍRKEV	121
BAEŠA	88	CÍRKEVNÍ SPRÁVA	124
BACHURÍM	88	CÍSAŘSKÝ DŮM	125
BALÁK	88	CISTERNA	125
BAMÓT, BAMÓT-BAAL	88	CISTERNA V SÍŘE	125
BANKA, BANKĚŘ	88	CITACE V NOVÉM	125
BARABÁŠ	88	ZÁKONĚ	
BÁRAK	89	CIZINEC	127
BARBAR	89	CLAUDIA	127
BARJESUS	89	CLAUDIUS LYSIAS	128
BARNABÁŠ	89	CLAUDIUS	128
BARTIMAIOS	90	CTNOST	128
BARTOLOMĚJ	90		
BÁRUK	90		
BARVY	90		
BARZILAJ	91		
BASEMAT	91		
BAŠAN	91		
BAT-ŠEBA	91		
BDELIMUM	91		
BĚDA	91		
BEÉR	92		
BEER-ŠEBA	92		
BEHEMÓT	92		
BĚL	93		
BELIÁL	93		
BELŠASAR	93		
BELTŠAŠAR	93		
BEN-AMÍ	93		
BEN-HADAD	93		
BENAJÁŠ	94		
BENĚ-BERAK	94		
BENĚ-JAAKÁN	94		
BENEDICTUS	94		
BENJAMÍN	94		
BERAKA	95		
BERÁNEK BOŽÍ	95		
BERENIKÉ	95		
BEROJA	95		
BESALEEL, BESALEL	96		
BET-ANAT	96		
BÉT-ANÓT	96		
BÉT-ARBĚL	96		
BÉT-ÁVEN	96		
BÉT-DÁGON	96		
BÉT-EL	96		
BÉT-HÁRAN	97		
BÉT-CHORÓN	97		

Č	
ČAS	128
ČELO	129
ČESKÉ PŘEKLADY BIBLE	129
ČÍSLO	133
ČISTĚ A NEČISTĚ	137
ČISTOTA	139
ČÍŠE	139
ČÍŠNÍK	139
ČLOVĚK	140

D	
DÁGON	142
DALMÁCIE	143
DALMANUTSKÉ	143
KONČINY	
DAMAŠEK	143
DAN	144
DAN-JAAN	144
DANĚ	144
DANIEL	146
DANIEL, KNIHA	146
DAŇ	148
DAR	148
DAR JAZYKŮ	148
DAREIOS, DARJAVEŠ	149
DÁTAN	150
DAVID	150
DEBÍR	153
DEBÓRA	153
DEDÁN	154
DĚDICTVÍ	155
DEHAVEJŠTÍ	156
DEKAPOLIS	156
DÉMAS	156
DEMETRIOS	156
DÉMON	156
DEN HOSPODINŮV	157
DEN PÁNĚ	157
DEN SMÍŘENÍ	158
DERBE	159
DESATERO PŘIKÁZÁNÍ	159
DESÁTKY	160
DĚŠŤ	160
DEUTERONOMIUM,	161
PÁTÁ KNIHA MOJŽÍŠOVA	
DÍ-ZAHAB	164
DIAKON	164
DIAKONKA	165
DIASPORA	166
DIBLATSKÁ POUŠŤ	167
DÍBÓN	167
DÍNA	167
DIONÝSIOS Z AREOPAGU	168
DIOTREFĚS	168
DIVADLO	168
DIVY	168
DÍŽE	168
DLAŽDICE, DLAŽDĚNÍ	168
DLUH, DLUŽNÍK	168
DOBA PRAOTCŮ	169
DOBRAT	173
DOBŘE PŘÍSTAVY	173
DOBRODINEC	173
DOBŘÝ	173
DÓDANCI	175

DOKONALOST	175
DOLINA	176
BALZÁMOVNÍKŮ	
DOLINA JÓŠAFATU	176
DOLINA POSVÁTNEHO	176
STROMU	
DOLINA ROZHODNUTÍ	176
DOLOVÁNÍ A KOVY	177
DOMÁCNOST	179
DOMÁCÍ BŮŽCI	179
DÓR	179
DORKAS	179
DÓTAN	179
DOZORCE, VYCHOVATEL	180
DRAK	180
DRUSILLA	180
DUALISMUS	180
DUHA	181
DUCH SVATÝ	181
DUCHOVÉ VE VĚZENÍ	185
DUCHOVNÍ DARY	185
DŮM	186
DŮM EDEN	189
DŮMA	189
DŮRA	190
DŮŠE	190
DŮVĚRA	190
DŽBÁN	190

E	
ÉBAL, (ÓBAL)	190
ÉBAL, HORA	190
EBEDMELEK	191
EBEN-EZER	191
EBER	191
EBJÁTAR	191
EBLA	191
ED	192
EDEN	192
EDER, EDAR	192
EDÓM, EDÓMCI	192
EDREÍ	193
EFEZ	193
EFEZSKÝM, LIST	195
EFFATHA	196
EFRAJIM	196
EFRAJIM	197
EFRATA	197
EFRÓN	197
EGLÓN	197
EGYPT	197
EGYPTSKÁ ŘEKA	207
EGYPTSKÉ RÁNY	208
EGYPTAN	209
EHÚD	209
EKBATANY	209
EKRÓN	210
ÉLA	210
ELAH, ÚDOLÍ	210
ÉLAM, ÉLAMCI	210
ELASAR	210
ÉLAT (ELÓT),	211
ESJÓN-GBER	
ELDAD	211
ELEÁLE	211
ELEAZAR	211
ELCHÁNAN	211

ÉLÍ	212
ELÍAB	212
ELÍEZER	212
ELÍHÚ	212
ELIJÁŠ	212
ÉLIM	214
ELÍŠA	215
ELJAKÍM	216
ELJAŠÍB	216
ELOI, ELOI,	216
LEMA SABACHTANI	
ELÓN	216
ELSÁFAN	216
ELTEKE	216
EMAUS	217
EMEJCI	217
EMOREJCI	217
ÉN-DÓR	218
ÉN-EGLAJIM	218
ÉN-GANÍM	218
ÉN-GEDÍ	218
ÉN-CHADA	218
ÉN-CHASÓR	218
ÉN-RIMÓN	218
ENOCH	218
ENÓŠ	218
EPAFRAS	218
EPAFRODITOS	218
EPIKÚREJCI	218
EPIŠTOLA	219
ERASTOS	219
EREK	220
ESARCHADDÓN	220
ESDRAELÓN	220
ESCHATOLOGIE	221
ESSEJCI	226
ESTER	227
EŠTER, KNIHA	227
EŠKÓL	228
EŠTAÓL, EŠTAÓLCI	229
ÉTAM	229
ÉTAN	229
ETIKA, BIBLICKÁ	229
ETIOPIE	232
ETIOPSKÁ ŽENA	232
ETIOPSKÝ EUNUCH	232
ETNARCHA	233
EUFRAFAT	233
EUNIKÉ	233
EUNUCH	233
EUODIA	233
EUTYCHOS	233
EVA	234
EVANGELIA	234
EVANGELISTA	237
EVANGELIUM	238
EVÍL-MERODAK	238
EXKOMUNIKACE	238
EXODUS	238
EXODUS,	239
DRUHÁ KNIHA MOJŽÍŠOVA	
EZAU	241
EZDRAŠ	241
EZDRAŠ, KNIHA	242
EZECHIEL	243
EZECHIEL, KNIHA	243
EZEL	244

F	
FALEŠ	244
FARAO	244
FARIZEOVÉ	245
FÉLIX	246
FÉNICIE, FÉNICANÉ	246
FESTUS	249
FÍK, FÍKOVNÍK	249
FILADELFIE	249
FILEMON	250
FILEMONOVI, LIST	250
FILÉTOS	251
FILIP	251
FILIPSKÝM, LIST	252
FILIPY	254
FILÓN	255
FOIBÉ	255
FOINIK (FÉNIX)	256
FORTUNÁT	256
FRÝGIE	256

G	
GAAL	256
GABBATHA	256
GABRIEL	257
GÁD	257
GÁD, ÚDOLÍ	257
GADARA, GADARENŠTÍ	258
GAIUS	258
GAL-ED	258
GALACIE	258
GALATSKÝM, LIST	259
GALILEA	261
GALILEJSKÉ MOŘE	261
GALLIO	262
GAMALIEL	262
GAT	263
GAT-CHEFER	263
GÁZA	263
GEBA	264
GEBAL	264
GEBER	264
GEDALJÁŠ	264
GEDEÓN	264
GEDER	265
GEDERA	265
GEDERÓT	265
GEDERÓTAJIM	265
GEDÓR	265
GÉCHAZÍ	265
GELILOT	265
GENERACE	265
GENESIS,	266
PRVNÍ KNIHA MOJŽÍŠOVA	
GERAR	267
GERASA	267
GERIZÍM	268
GERŠOM, GERŠON	268
GESTA	268
GEŠEM	268
GEŠŮR, GEŠŮREJCI	269
GETSEMANE	269
GEZER	269
GIBEA	271
GIBEJSKÁ PLANINA	271
GIBEÓN	271

GIBETÓN	272	HNÍZDO	292
GÍCHÓN	272	HNŮJ, LEJNO	292
GILBÓA	272	HODINA	293
GILEÁD	273	HODY LÁSKY	294
GILGÁL	273	HOMOSEXUALITA	294
GIRGAŠEJCI	274	HÓR	295
GIRZEJCI, GEZREJCI	274	HORA, PAHOREK	295
GLORIA IN EXCELSIS	274	HORLIVOST	295
GNOSTICISMUS	274	HOŘÍCÍ KEŘ	296
GOFEROVÉ DŘEVO	276	HOSANNA	296
GÓG A MAGÓG	276	HOŠTINA	296
GÓLAN	277	HÓŠEA	296
GOLGOTA	277	HOVĚZÍ DOBYTEK	297
GOLIÁŠ	277	HRDLO	297
GÓMER	277	HRNCE MASA	297
GOŠEN	277	HRNČÍŘ, HRNČÍŘSTVÍ	297
GÓZAN	278	HROB KRÁLŮ,	300
GUDGÓD	278	HROB DAVIDŮV	

H

HAD	278
HADAD	280
HADAD-EZER	280
HADAD-RIMÓN	280
HAGAR	280
HÁGREJCI	281
HÁK	281
HAKELDAMA	281
HALAK	281
HALELUJAH	281
HÁM	281
HAMAN	281
HANBA, ZAHANBENÍ	281
HÁRA	282
HÁRAN	282
HARARSKÝ	282
HARMAGEDON	282
HARMÓN	282
HÁV	282
HAVRANÍ SKÁLA	282
HEBER	282
HEBREJOVÉ	283
HEDVÁBÍ	283
HELÉNISTÉ	284
HÉMAN	284
HENA	284
HENOCH	284
HEREZE	285
HERMAS	285
HERMENEUTIKA	285
HERMES	285
HERMETICKÁ LITERATURA	285
HERMOGENÉS	286
HERODES	287
HERODIÁNI	290
HERODIAS	290
HIERAPOLIS	290
HINÓMSKÉ ÚDOLÍ	290
HISPÁNIE	290
HLAD	291
HLASATEL	291
HLAVA	291
HLAVICE SLOUPU	291
HLÍDKA	292
HMOŽDÍŘ A PALIČKA	292
HNĚV	292

H

HNÍZDO	292
HNŮJ, LEJNO	292
HODINA	293
HODY LÁSKY	294
HOMOSEXUALITA	294
HÓR	295
HORA, PAHOREK	295
HORLIVOST	295
HOŘÍCÍ KEŘ	296
HOSANNA	296
HOŠTINA	296
HÓŠEA	296
HOVĚZÍ DOBYTEK	297
HRDLO	297
HRNCE MASA	297
HRNČÍŘ, HRNČÍŘSTVÍ	297
HROB KRÁLŮ,	300
HROB DAVIDŮV	
HROM	301
HROZNOVÝ ÚVAL	301
HRY	301
HŘEB	302
HŘÍCH	302
HUCCAV	305
HUDBA A HUDEBNÍ NÁSTROJE	306
HŮL, BERLA	309
HVĚZDY	309
HYMENAIOS	310

CH

CHABÓR	310
CHADRÁK	310
CHAKÍLA	310
CHALACH	311
CHÁM	311
CHAMÁT	311
CHAMMURAPI	311
CHAMÓR	312
CHANA	312
CHANANEEL	312
CHANANJÁŠ	312
CHÁNES	313
CHÁRAN	313
CHARÓD	314
CHARÓŠET	314
CHASARMÁVET	314
CHASERÓT	314
CHASIDÉ	314
CHASÓR	314
CHAVÍLA	315
CHAZAEL	315
CHEBER	316
CHEBRÓN	316
CHÉLAM	316
CHELBÓN	316
CHELDAJ	317
CHELES	317
CHELKAT	317
CHELKAT-SÚRÍM	317
CHÉN	317
CHÉNOBOSKION	317
CHERMÓN	317
CHERUBOVÉ	318
CHEŠBÓN	318
CHETEJCI	318
CHETLÓN	319

CHIDEKEL	319
CHÍEL	319
CHILKIJÁŠ	319
CHIOS	320
CHÍRAM	320
CHIVEJEC	320
CHIZKIJÁŠ	320
CHLĚB	321
CHLOĚ	321
CHÓBA	321
CHÓBAB	322
CHOFNÍ A PINCHAS	322
CHOFRA	322
CHORAZIN	322
CHOREJCI, CHORÍ	322
CHOREŠ	322
CHORMA	322
CHÓRONAJIM	323
CHÓZAJ	323
CHOZENÍ	323
CHRÁM	323
CHRÁMOVÍ NEVOLNÍCI	327
CHRONOLOGIE STARÉHO ZÁKONA	328
CHRONOLOGIE NOVÉHO ZÁKONA	340
CHRÍPÍ	343
CHUDOBA	343
CHŮLDA	344
CHŮR	344
CHUŠAJ	344
CHUŠÍM	344
CHŮVA	344
CHVÁLA	345

I

Í-KÁBÓD	345
IBSÁN	345
IDO	346
IDUMEA	346
IJE-ABÁRÍM	346
ILJÓN	346
IKONION	346
ILLYRICUM	347
IMMANUEL	348
INDIE	348
INKARNACE	349
INSPIROVANOST	349
ÍRA	351
ÍSACHAR	351
ÍŠ-BOŠET	351
ÍŠÍ	351
ITAJ	351
ITÁLIE	352
ÍTAMAR	352
ÍTIEL	352
ITUREA	352
IVA	352
IZAJÁŠ	352
IZAJÁŠ, KNIHA	353
IZÁK	358
IZMAEL	359
IZRAEL	360
IZRAEL BOŽÍ	372
IZRAELSKÉ KMENY	373

J

JAAR	373
JAAZANJÁŠ	373
JÁBAL	373
JÁBEŠ V GILEÁDU	373
JABÍN	373
JABNEEL	374
JABOK	374
JAEBES	374
JÁEL	374
JAERER	374
JAFÁ, JOPPE	374
JAHAS, JAHSÁ	375
JACHZEJÁŠ	375
JAÍR	375
JAIROS	375
JAÍROVY VESNICE	375
JAKÍN A BÓAZ	375
JÁKOB	376
JAKUB	379
JAKUBŮV LIST	380
JALOVICE	381
JÁMA	381
JAN, APOŠTOL	382
JAN KRÍTTEL	383
JANA	384
JANNÉS A JAMBRÉS	384
JANÓACH	384
JANOVO EVANGELIUM	384
JANOVY LISTY	390
JANTAR	392
JARIM, VELKOKRÁL	392
JARMŮT	393
JAROBÉAM	393
JÁSON	394
JÁŠOBEAM	394
JATIR	394
JÁTRA	394
JÁVAN	394
JAZYK	394
JAZYK APOKRYFŮ	395
JAZYK	396
STARÉHO ZÁKONA	
JAZYK	400
NOVÉHO ZÁKONA	
JEBŮSEJCI	402
JED	402
JEDNODENNÍ CESTA	402
JEDŮTŮN	402
JEFET	403
JEHŮ	403
JEHŮDÍ	403
JERACH	403
JERACHMEEL	403
JEREMJÁŠ	404
JERICHO	408
JERŮEL	410
JERUZALÉM	410
JESKYNĚ	415
JESLE	416
JEŠÍMÓN	416
JEŠŮA, JEŠŮA	416
JEŠURŮN	416
JEZÁBEL	416
JEZANJÁŠ	417
JEŽÍŠ KRISTUS, JEHO TITULY	417

JEŽÍŠ KRISTUS,	424
JEHO ŽIVOT A UČENÍ	
JHO	435
JIBLEÁM	435
JIDÁŠ IŠKARIOTSKÝ	435
JÍDLO	437
JIFTÁCH	439
JISAKAR	439
JIŠAJ	439
JIŠMAEL	440
JITRA	440
JITREJEC	440
JITRO	440
JIZREEL	440
JMĚNO	440
JÓAB	443
JÓACHAZ	443
JÓAŠ	443
JÓB	444
JÓB, KNIHA	444
JÓEL, KNIHA	446
JOGBEHA	447
JÓCHANAN	447
JÓJADA	447
JÓJAKÍM	447
JÓJAKÍN	448
JÓKEBED	449
JOKNEÁM, JOKMEÁM	449
JOKŠAN	449
JOKTÁN	449
JÓNADAB	449
JONÁŠ	449
JONÁŠ, KNIHA	450
JÓNATAN	451
JÓRAM	451
JORDÁN	452
JOSEF	454
JOSEF Z ARIMATIE	457
JOSEPHUS FLAVIUS	457
JÓŠAFAT	458
JÓŠEBA	458
JÓŠIJÁŠ	458
JÓŠUA	459
JÓTAM	459
JOTBA	459
JOTBATA	459
JOZACHAR	459
JOZUE	459
JOZUE, KNIHA	459
JÓBAL	462
JUDA	462
JUDAISMUS	467
JUDSKO	469
JUDŮV LIST	470
JULIUS	470
JUSTUS	470
JŮTA	471

K

KABSEEL	471
KABŮL	471
KÁDEŠ	471
KADIDELNICE	471
KADIDLO	472
KADMÍEL	472
KADMÓNCI	472
KAFARNAUM	472

KAFTÓR	474
KAIFÁŠ	474
KAIN	474
KAJIN	474
KAL	474
KALDEA, KALDEJCI	474
KÁLEB	475
KALENDÁŘ	475
KALNÉ, KALNO	477
KÁMEN	477
KÁMEN ÚRAZU	478
KÁMEN ZÓCHELETU	478
KAMENOVÁNÍ	478
KÁNA	478
KANANEJSKÝ	479
KANDAKA	479
KANÉ	479
KÁNÓN	479
STARÉHO ZÁKONA	
KÁNÓN	483
NOVÉHO ZÁKONA	
KAPPADOKIE	488
KARKEMÍS	488
KARMEL	488
KASTOR A POLUX	489
KAUDA	489
KÁZÁNÍ	489
KÁZÁNÍ NA HOŘE	490
KÁZÁNÍ	492
NA OLIVOVÉ HOŘE	
KAZATEL, KNIHA	493
KEBAR	494
KĚDAR	494
KEDEMÓT	494
KEDEŠ,	494
KEDEŠ NEFTALÍSKÁ	
KEDORLAÓMER	495
KEFÍRA	495
KEHAT, KEHATOVCI	495
KEÍLA	495
KELACH	495
KEMOŠ	495
KENAAN, KENAANCI	495
KENAT	498
KENAZ	499
KENAZEJCI	499
KENCHREJE	499
KÉNIJCI	499
KENOZE	499
KEREN-HAPŮK	500
KERETEJCI	500
KERIJÓT	500
KERÍT	500
KEŠITA	500
KESULÓT	500
KETŮRA	500
KIBRÓT-TAAVA	500
KIDRÓN	501
KIJÚN	501
KILIKIE	501
KINERET	502
KÍR	502
KÍR MOÁBSKÝ,	502
KÍRCHAREŠET	
KIRJAT-ARBA	502
KIRJAT-JEARÍM	502
KIRJAT-SEFER	502
KIRJÁTAJIM	502

KÍŠ	502
KÍŠON	503
KITEJCI	503
KLÁDA	503
KLATBA	503
KLEMENT	503
KLEOFÁŠ	504
KLEŠTĚ NA KNOTY	504
KLETBA	504
KLÍČ	504
KNĚŽÍ A LÉVIJCI	505
KNIDOS	510
KNIHA BOJŮ	510
HOSPODINOVÝCH	
KNIHA JUBILEJÍ	510
KNIHA PŘÍMĚHO	511
KNIHA SMLOUVY	511
KNIHA ŽIVOTA	512
KNÍŽE	512
KÓA	512
KOILÉ SYRIE	512
KOLENO, KLEČET	512
KOLÍK	513
KOLO	513
KOLONIE	513
KOLOSKÝM, LIST	513
KOLOSÝ	514
KOMORNÍK	515
KÓRACH	515
KORINT	515
KORINTSKÝM, LISTY	516
KORUNA	519
KOSMETIKA	520
A PARFUMERIE	
KOŠTI	523
KOŠ	523
KOUPEL, KOUPÁNÍ	523
KOZEL	524
KRÁL, KRÁLOVSTVÍ	524
KRÁLOVNA	525
KRÁLOVNA NEBES	525
KRÁLOVNA ZE SÁBY	525
KRÁLOVSKÁ CESTA	526
KRÁLOVSKÁ ZAHRAHA	526
KRÁLOVSKÉ KNIHY	526
KRÁLOVSTVÍ BOŽÍ,	531
KRÁLOVSTVÍ NEBESKÉ	
KRESCENS	533
KRÉTA	533
KREV	534
KREVNÍ MSTITEL	535
KRISPUS	535
KRK	535
KŘEST	535
KŘEŠTAN	537
KŘÍŽ, UKŘIŽOVÁNÍ	538
KUKLY	539
KUMRÁN	539
KÚŠ	540
KÚŠAN RIŠATAJIMSKÝ	540
KÚT	540
KVARTUS	540
KVAS	540
KYPR	541
KYRÉNA	542
KÝROS	542

L	
LÁBAN	542
LACHMÍ	542
LAKÍŠ	542
LÁMECH	544
LAMPA	544
LANO	545
LAODIKEA	545
LAPIDÓT	546
LASAIA	546
LÁSKA, MILOVANÝ	546
LATINA	548
LAZAR A BOHÁČ	548
LAZAR Z BETANIE	548
LEA	549
LĚB QÁMAJ	549
LEDVINY	549
LEGIE	549
LEHÁBANÉ	549
LECHÍ	549
LEMÚEL	549
LEN	549
LEŠ	550
LEŠA	550
LETNICE, SVÁTEK	550
LEV Z JUDY	550
LÉVI	550
LEVITICUS,	551
TŘETÍ KNIHA MOJŽÍŠOVA	
LEŽ, LHANÍ	552
LIBANÓN	553
LIBNA	554
LIBNÁT	554
LIBNÍ	554
LID	554
LILIT	555
LINUS	555
LIS, VINNÝ LIS	555
LITERATURA	555
MOUDROSTI	
LIVJÁTAN	556
LODĚ A ČLUNY	556
LÓDEBAR	558
LOGOS	558
LOÍS	559
LOM	559
LOPATA	559
LOT	559
LOUH	560
LOUKA	560
LOV, LOVEC	561
LŮBICI	561
LUCIFER	561
LUCIUS	561
LŮD, LŮDANÉ	561
LŮCHITSKÝ SVAH	561
LUKÁŠ	561
LUKÁŠOVO	562
EVANGELIUM	
LŮNO	564
LŮZ	565
LYDDA	565
LYDIE	565
LYKAONIE	565
LÝKIE	565
LYSÁ HORA	566
LYSTRA	566

LYZANIAS	566
M	
MAAKA	566
MADMANA	566
MADMĚN	566
MADMĚNA	566
MADÓN	566
MAGBÍŠ	567
MAGDALA,	567
MAGDALÉNA	
MAGIE A KOUZELNICTVÍ	567
MAGISTRÁT	570
MAGNIFICAT	570
MAGÓR-MI-SÁBÍB	571
MAHANEH-DAN	571
MAHER-ŠALAL-	571
-CHAŠ-BAZ	
MACHAIRŮS	571
MACHANAJIM	571
MACHLÍ	571
MACHÓL	571
MAJETEK	572
MAKABEJŠTÍ	572
MAKEDA	574
MAKEDONIE	574
MAKÍR	575
MAKPELA	575
MAKTEŠ	575
MALACHLÁŠ, KNIHA	575
MALCHOS	576
MALKÁM	576
MALKIJÁŠ	576
MALKÍSEDEK	576
MALTA	577
MAMON	577
MAMRE	577
MANA	578
MANAHAM	578
MANACHAT	578
MANASES	578
MANOÁCH	580
MANŽELSTVÍ	580
MAÓN, MAÓNCI	583
MÁRA	583
MARANATHA	583
MAREK, JAN	583
MARĚŠA	584
MARI	584
MARIE	585
MARKOVO	587
EVANGELIUM	
MARNOST, MARNÝ	590
MARTA	591
MASA	591
MASNÉ KRÁMY	591
MASO	591
MASO	591
NEZBAVENÉ KRVE	
MASO	591
OBĚTOVANÉ MODLÁM	
MASSA	592
MAST	593
MATĚJ	593
MATOUŠ	593
MATOUŠOVO	593
EVANGELIUM	

MÉ-ZAHAB	596
MEÁ	596
MED,	
MEDOVÁ PLÁSTEV	596
MEDÁN	596
MÉDEBA	596
MĚDOVÉ, MÉDIE	596
MEFÍBOŠET	597
MEGIDDO	597
MEKÓNA	598
MELZAR	598
MEMFIS	598
MENACHÉM	599
MENÉ, MENÉ,	599
TEKEL Ú-PARSÍN	
MEONENIM, STROM Z	599
MÉRAB	599
MERARÍ, MERARÍOVCI	600
MERATAJIM	600
MERÓDAK	600
MERÓDAK-BALADÁN	600
MERÓM, VODY	601
MERONÓTSKÝ	601
MERÓZ	601
MESIÁŠ	601
MĚSÍC	608
MĚSTA NÍŽINY	608
MĚSTA PRO SKLADY	609
MĚSTA ÚTOČIŠTNÁ	609
MĚSTO	610
MĚSTSKÝ TAJEMNÍK	612
MĚŠA	612
MĚŠAK	612
MEŠEK	612
METÚŠELACH	613
MEZNIK	613
MEZOPOTÁMIE	613
MIDJÁNCI	613
MIGDÓL	614
MIGRÓN	614
MICHEÁŠ, KNIHA	614
MÍKA, MÍKAJÁŠ	615
MÍKAEL	615
MÍKAL	615
MIKMÁS	615
MIKULÁŠ	616
MILĚT	616
MILKA	616
MILKÓM	616
MILNÍK	616
MILÓ	616
MILOSRDENSTVÍ,	616
MILOSRDNÝ	
MILOST	617
MINEJCI	618
MINÍ	619
MINÍT	619
MIRJAM	619
MÍRNOST	619
MISEÁR	619
MISPA	619
MISRAJIM	620
MISREFÓT-MAJIM	620
MÍSTODRŽITEL	620
MÍŠAEL	620
MITREDAT	620
MITYLÉNA	620
MLEČKA	621

MLÉKO	621
MLÝN, MLÝNSKÝ	621
KÁMEN	
MNÁSON	621
MNOŽSTVÍ, POČET	621
MOÁB, MOÁBCI	621
MOÁBSKÝ KÁMEN	623
MOC	624
MOC KLÍČŮ	625
MODLÁRSTVÍ	625
MODLITBA	627
MODLITBA PÁNĚ	629
MODLITEBNÍ ŘEMÍNKY	631
MOJŽÍŠ	632
MÓLADA	636
MOLEK	636
MOLÍD	637
MOLOCH	637
MORDOKAJ	637
MÓRE	637
MÓREŠET-GAT	637
MÓRIJA	637
MOŘE	637
MOŘE JAKO KŘIŠTÁL	638
MOSERÓT	638
MOUDROST	638
MRTVÉ MOŘE	639
MUDRC	640
MYRA	640
MYŠIE	640
MÝTUS, MYTOLOGIE	640
MZDY	641
N	
NAAMA	641
NAAMÁN	641
NABAJÓT	642
NÁBAL	642
NABATEJCI	642
NÁBOT	643
NÁBOŽENSTVÍ	643
NÁDAB	643
NÁDĚJE	643
NÁDOBKA	644
NÁDOBY	644
NÁDVORÍ, DVŮR	645
NÁFIŠ	645
NAFTÚCHANÉ	645
NAHALAL, NAHALÓL	645
NAHUM, KNIHA	645
NACHALÍEL	646
NÁCHAŠ	646
NÁCHOR	646
NACHŠÓN	646
NAIM	646
NAJMOUT, NAJATÝ	647
NA NEBEVSTOUPENÍ	647
NÁPIS	648
NÁPRSNÍK	648
NEJVYŠŠÍHO KNĚZE	
NARCISUS	648
NÁRODY,	648
SOUPIS NÁRODŮ	
NAROZENÍ Z PANNY	651
NAROZENINY	652
NAŘÍZENÍ	652
NÁTAN	652

NATANAEL	653
NÁVRŠÍ	653
NAZARET	654
NAZARETSKÝ,	654
NAZOREJSKÝ	
NEAPOLIS	655
NEBAT	655
NEBE	655
NEBESKÝ ZÁSTUP	655
NEBÓ	656
NĚBO	656
NEBŮKADNEZAR	656
NEFTALÍ	656
NEFTÓACH	657
NEGEB	657
NEHEMJÁŠ	659
NEHEMJÁŠ, KNIHA	659
NEHET	660
NECHELAM	660
NECHUŠTA	660
NEJMENŠÍ ČÁRKA	660
ZÁKONA	
NEJVYŠŠÍ ČÍŠNÍK	660
NĚKO	660
NENÁVIST, NENÁVIDĚT	661
NEPLODNOST	661
NEREUS	661
NERGAL	661
NERGAL-SARESER	661
NERO	661
NETANJÁŠ	663
NETINEJŠTÍ	663
NETÓFA	663
NEVĚDOMOST	663
NEVĚRA	663
NEVĚSTA A ŽENICH	663
NEZNÁMÝ BŮH	664
NIKODÉM	664
NIKOLAITÉ	664
NIKOPOLIS	664
NIL	664
NIMRÍMSKÉ VODY	666
NIMROD	666
NINIVE	666
NIŠROK	667
NÓB	667
NÓBACH	667
NÓD	667
NÓDAB	667
NOE	667
NOEMI	668
NOHA	668
NOMÁDI	669
NOS	671
NUMERI, ČTVRTÁ	671
KNIHA MOJŽÍŠOVA	
NUNC DIMITTIS	673
(NYNÍ PROPOUŠTÍŠ)	
NUZI	673
NŮŽ	674
NYMFA, NYMFAS	674
O	
OBECNÉ LISTY	674
OBĚD	675
OBĚD-EDÓM	675
OBĚT A OBĚTOVÁNÍ	675

VÝCHOD SLUNCE, ROZBŘESK	1105	ZANÓACH	1127	ZLÍ DUCHOVÉ	1151
VÝKLAD, BIBLICKÝ	1105	ZASLÍBENÁ ZEMĚ	1127	ZLO	1151
VYKUPITEL	1106	ZASLÍBENÍ	1128	ZLOČIN A TREST	1152
VYLOUČENÍ	1107	ZÁSTUPCE	1129	ZLOMYSLNOST	1154
VÝROK	1107	ZASVĚCENEC	1129	ZNAMENÍ	1154
VÝŠIVKA	1107	ZASVĚCENÍ	1129	ZNESVĚCUJÍCÍ	1155
VYTRVALOST	1108	ZATRACENÍ	1129	OHAVNOST	
VYTRŽENÍ MYSLI	1108	ZÁVDAVEK	1130	ZNOVUZROZENÍ,	1155
VYVOLENÁ PANÍ	1108	ZÁVIST	1130	OBNOVENÍ	
VYVOLENÍ	1108	ZÁZRÁKY	1130	ZRCADLO	1156
VYZNÁNÍ	1111	ZBOŽNOST	1132	ZRŮDA, OBR (KP)	1156
VYZNÁNÍ VÍRY	1112	ZBROJ A ZBRANĚ	1133	ZUZEJCI	1157
VZBOUŘENCI	1112	ZDI A HRADBY	1134	ZVĚŠTOVÁNÍ	1157
VZDĚLÁNÍ, VÝCHOVA	1112	ZDRAVÍ, NEMOC	1135	ZVÍŘATA V BIBLI	1157
VZKLÁDÁNÍ RUKOU	1114	A UZDRAVOVÁNÍ		ZVÍŘE	1167
VZKRÍŠENÍ	1114	ZEBACH	1142	ZVON	1167
		ZEBEDEOS	1142		
		ZEBŮL	1142		
		ZELENINA	1142		
	Z	ZÉLÓTA	1142		
ZÁBAD	1117	ZEMĚ	1143	Ž	
ZABAJ	1117	ZEMĚDĚLSTVÍ	1143	ŽÁDOST	1167
ZABDÍ	1117	ZEMĚTŘESNÍ	1144	ŽÁDOSTIVOST	1168
ZABULÓN	1117	ZĚNA	1144	ŽALMY, KNIHA	1168
ZAHRADA	1118	ZERACH	1144	ŽALUDEK	1171
ZAHRADA EDEN	1118	ZERED	1145	ŽARLIVOST	1171
ZACHARJÁŠ,	1119	ZERUBÁBEL	1145	ŽENA	1172
ZEKARJÁŠ, ZACHARIÁŠ		ZEUS	1145	ŽENICH	1172
ZACHARJÁŠ, KNIHA	1120	ZÍF	1145	ŽENINA	1172
ZACHEUS	1121	ZÍP	1145	ŽEZLO	1173
ZÁKLAD	1121	ZILPA	1145	ŽID	1173
ZÁKON	1122	ZIMRÁN	1145	ŽIDŮM, LIST	1173
ZÁKONÍCI	1126	ZIMRÍ	1145	ŽIVLY	1177
ZÁKONODÁRCE	1127	ZJEVENÍ	1146	ŽIVOT	1177
ZAKRNĚLÝ	1127	ZJEVENÍ, KNIHA	1148	ŽLUČ	1181
ZAMZUMCI	1127	ZLÁ ŘEČ	1150		
		ZLATÉ TELE	1150		

Rejstřík

Ab	
Abaddon 1	
Abakuk, kniha 1	
Abakuk, prorok 1, 37	
Abána 1	
Abárim 1, 656	
Abba 1, 419, 1037	
Abda 3	
Abdijáš, kniha 2, 906, 913	
Abdijáš (Obadjáš) 3	
Abdón 3,	
Abeceda	
*Psaní	
Abed-nego 3, 79, 656, 749	
Abel 3n	
Abel, syn Adama a Evy 3, 474, 736	
Abel-bét-maaka 3, 346	
Abel-mechóla 4	
Abí-albón	
*Abiel	
Abiel 4, 502	
Abiesdri 598	
Abiezer, Abiezerovci 4	
Abigajil, vdova po Nabalovi 4, 440, 489, 642, 646	
Abihajila 4	
Abihú 4, 66, 352	
Abichajil 4	
Abijáš, judský král 4, 96, 197	
Abiléna 4, 46	
Abímael 449	
Abímelek, Gedeonův syn 5, 79, 256, 978, 1002, 1042	
Abímelek, pelištejší králové 4, 9, 267	
Abíram 5, 212, 855	
Abišag 5	
Abišaj 5, 24, 948, 1011	
Abišur 4	
Abítúb 344	
Abnér 5, 67, 196, 351, 443, 571, 869	
Abraham 5n, 8n, 169n, 358n, 495n, 580, 673n, 699n, 756n, 869n, 1014n, 1084	
Abrahamova apokalypsa 34	
Abrahamova náruč 9	
*Lazar a boháč	
Abram	
*Abraham	
Abrek 9	
Abšalom 9, 316, 790, 964n, 972	
Áda 10, 91	
Adad 86	
Adad-nirári III. 316, 365,	

474, 755, 797, 1044	
Adajáš	
*Ido	
Adam, místo 10n	
Adam a Eva 10, 11	
Adam a Kristus 11, 304	
Adama 12	
Adamant	
*Šperky	
Adamí-nekeb 12	
Adar	
*Kalendář	
Adiabéne 166, 1035	
*Helena Adiabénská	
Adma 12	
Adoní-bezek 12	
Adonijáš 12, 478, 652, 995n	
Adoníkam 12	
Adóniram 12, 998	
Adonisedek 13, 402, 574	
Adopce 13, 330, 674, 709n, 993	
Adórajim 13	
Adorám	
*Adóniram	
Adramelek 13, 52, 636	
Adramyteion 12, 685	
Adriatické moře 13, 143, 347, 548, 1095	
Adriatický záliv 13	
Adriel 91, 599	
Adulám 13, 440	
Adumímský svah 13	
Aelia Capitolina 60, 257, 413, 415, 654	
Afek, Afeka 13	
Afraates 1035	
Afrika 13n, 890	
Afrodita 517, 720, 827, 1020	
Agabos 14, 1006	
Agade 18, 69, 80n, 584, 650	
Agag 14	
Agagovec 14	
Agapé	
*Hody lásky	
Ageus, kniha 14n, 20, 1145	
Agnosticismus 588, 838	
Agrafa 486	
Agúr 838	
Ahava 15	
Ahab 15, 20, 51, 203, 214, 612, 643, 896n, 969, 1089	
Achaikos 16, 519	
Achaja 16, 829, 890, 910	
Achajmenovci 86	
Achašvéróš 16, 227n	
Achaz 16, 99, 144, 320, 348, 353, 464n, 603, 752, 1044	
Achazjáš, izraelský král 16, 80, 332, 403, 416	

Achazjáš, judský král 16, 49, 447, 464	
Achér 344	
Achetaton 23	
Achíam	
*Hararský	
Achijáš 17, 819	
Achikaz 730	
Achímaas 17, 657	
Achímelek 5, 17, 277	
Achínoam, Davidova žena 4	
Achínoam, Saulova žena 17	
Achíram 17, 320	
Achítotel 17, 790	
Achítúb 17	
Achláb 17	
Achnaton	
*Amenófis IV.	
Achóach	
*Achijáš, ostatní	
Achuzat 839	
Ainon 17	
Aj 17	
Aja 20	
Ajakón 18	
Ajalón 18	
Ajalónské údolí	
*Ajalón	
Aját	
*Aj	
Akabský záliv 735, 855n, 880n	
Akán 18, 790, 869, 1168	
Akantový list 1052, 1069	
Akár	
*Akán	
Akchat 554, 570	
Akiba 724, 777, 986, 1019	
Akiš 18n, 23, 755	
Akkad 18, 83, 1009	
Akkadský jazyk 18, 1028	
Akkad'ané	
*Babylónie	
Akko	
*Ptolemais	
Akór 18	
Akra 368, 412, 723, 852	
*Ptolemais	
Akrabim 18	
Akropolis 53	
Akrostich 556, 780, 786n, 1113	
Aksa 18, 325	
Akšáf 18	
Aktijské hry 664	
Aktium 254, 369, 664, 960	
Akvilas a Priscilla 19	
Akzíb 19, 903	
Alabastrová nádobka	
*Alabastr	

Alalach 19, 570
Alašija
*Eliša
Alegorie 255, 281, 359, 556, 699, 783, 819
Alegorizace 1106
Aleppo 19, 318, 847
Alexander Balas 156, 368, 573
Alexandr 20
Alexandr Jannaeus 60, 571, 622, 914
Alexandr Veliký 20, 60, 86, 248, 263, 348, 412, 565, 598, 766, 850, 896, 914, 1060, 1037
Alexandrie 14, 20n, 76, 89, 128, 486, 674, 732, 853, 884, 1034
Alexandrijský kánon 483
Alexandrium 288
Alexandrijský otcové,
Alexandrijský text 1041
Alfa a Omega 21n, 1130
Alfeus 22, 504
Algumím
*Stromy
Alian 20
Alkimos 66, 572
Aliterace 556
Almódad 449
Almužna, dávání almužny 22, 344, 847, 965, 1133
Aloe
*Byliny a koření
Alogoi 487
Alžběta 22, 570, 898, 1172
Amálek 4, 22n, 65, 315, 394, 583, 657n, 991, 1008
Amanus, pohorí 501
Amarjáš 17
Amarna 23, 76, 98, 1043
Amasa 23n
Amarnské dopisy 23, 76, 197, 283, 331, 396, 402, 496, 542, 839, 941
Amasjáš 24, 138, 464, 543, 818, 820, 913, 948
Amatus 143
Ambrosiaster 487
Amen 24
Amenemope 204n, 245, 838
Amenhotep II. 315
Amenhotep III. 955
Amenhotep IV. 244
Amfiktyonie 373, 1002
Amfipolis 24
Amiel 91
Amihud 329
Amichúr 1018
Amilénarismus 225
Aminadab 646
Ammán 24, 330
*Raba
Amnón 9, 12, 79, 269, 1018
Amók 191
Amón 24n, 300, 561, 946, 1042, 1049, 1072
*Nó
Amón, Amónovci 24

Ámos 352
Ámos, kniha 25n
Ampliatius 27
Amráfel 27, 64, 169, 211
Amráf 27, 329, 632
Amulety 27, 567
Ana 27, 86
*Hena
Anadiplosis 786
Anafora 786
Anák, Anákovci 27n, 153, 263, 316, 502, 866, 1157
Anamelek 28
Ananiáš 28
Anát 248, 498, 554, 633
Anatéma 28
Anatólie 297, 666
Anatót 28
Anděl 28n
Anděl Páně 30
Andělé církvi 30
Andronikus a Junius 30, 935
Aném 218
Animismus 318, 761
Anna 30, 439
Annáš 30n, 509, 951
Antigonos 894
Antikrist 31, 144, 147n, 223
Antilibanón 553
Antilopa 925
Antimon 521
Antinomismus 253
Antiochie, Pisidská 31, 513
Antiochie, Syrská 31n
Antiochie, Syrská – tamější církev 739, 909, 914
Antiochos I. 33
Antiochos II. 33, 412, 545
Antiochos III., Veliký 33n, 118, 366, 514, 850, 904, 914, 932, 993, 1016
Antiochos IV., Epifanés 33n, 147n, 314, 325, 366, 368, 412, 572, 700, 893, 980, 1142, 1161
Antiochos V. 33
Antiochos VI. 33
Antiochos VII. 33, 173, 368, 758, 993
Antiochos VIII. 33
Antiochos IX. 33n
Antiochos XII. 34
Antiochos XIII. 34
Antipas, Herodes 34, 261, 287, 290, 340, 370, 428, 571, 765, 1028, 1043
Antipater I. 346
Antipater II. 34, 287, 369
Antipatris 34
Antisemitismus 1022
Antonius 246, 254, 566, 727, 779, 814
Antropomorfismus 87, 182, 285, 323, 397, 646, 668, 672, 688, 697, 761, 833, 892, 1004, 1031, 1036, 1071, 1097
Anu 28, 72, 86, 93
Apelles 34
Apfia 34

Apiru
*Chabiru
Apis 1150
Apodiktický zákon 511n, 1122n, 1153
Apokalypsa týdnů 848
Apokalyptika 34n
Apokryfy 36nn, 395, 479n, 486
Apollinarios 341
Apollonia 44, 664
Apollonios 342
Apollon 14, 44, 518, 948, 1174
Apologeti 737
Apoštol 44n, 78, 122, 137, 186, 195, 516, 625, 935, 1109n
Apoštoloská autorita 78
Apoštoloská tradice 234, 1051
Apoštoloské učení 39, 45, 488, 1112
Apoštoloské vyznání víry 44, 768
Apoštolští otcové 484, 737
Appiova cesta
*Via Appia
Appiovo tržiště 46
Aquilův překlad 115, 829, 861, 914, 1032nn, 1036, 1078, 1107, 1174
Ar 46
Araba 46
Arábie 12, 46n, 59, 108, 116, 143, 154, 197, 211, 232, 353, 472, 522n, 525, 643, 658, 670, 684, 695, 846, 880, 1085, 1095, 1144, 1158
Arabové 2, 48n, 115, 144, 413, 449, 478, 540, 624, 640, 696, 1016, 1085
Arabský jazyk 180, 413, 1095, 1164
Arabský velbloud 1063, 1085, 1158
Arad 49n, 192, 323
Aram, Aramejci 50n, 144, 353, 499, 603, 613, 650, 669, 999, 1011
Arameismy 52, 401, 777, 1037
Aramejci z Dvojříčí
*Rovina Aramská
Aramejská ostraka 643, 730
Aramejský Targum 475, 986
Ararat 52
Aravna 53
Areopag 53n, 114, 664, 749
Aréta 54, 341
Argób 54
Archanděl 257
Archa, Noemova 52, 54, 276
Archealos
*Herodes
Archeologický výzkum
*Archeologie
Archeologie 54nn, 169n, 172, 192, 267, 454, 462, 608, 626, 650, 654, 763, 897, 979, 1063
Archippos 62
Architektura 62n, 220

Ariel 64
Arimatie 64
Aristarchos 64
Aristeas 1032nn
Aristobúlos 574, 1032
Aristobúlos I. 352
Aristobúlos II. 369
Aristoteles 76
Aritmetika 1040
Arjók 64
Arkejec 65
Arkosolium 792
Arménie 71, 177, 1119
Arnón 24, 46, 65, 315, 621, 764
Aróer 65
Aroma
*Vůně
Áron 22, 65n, 211, 295, 495, 505, 515, 569, 578, 619, 635, 638, 671n, 790, 832, 866, 943, 1057n, 1114, 1150
Áronova hůl 66
Áronovy potomci 505, 872
Arpád 66, 70
Arpakšád, Arfaxad 66
Artaxerxes I., Longimanos 66n
Artaxerxes II. 66n
Artemis 67, 193, 740, 927
Arvad 67
Ása 67, 93, 96, 300, 525, 566, 584, 609, 619, 864, 868, 1089, 1138, 1144
Asáel 67, 790
Asaf 67n, 268
Ásel 440
Asenat 68
Asfalt 68
Asiarch 68
Asibias
*Malkijáš
Asie 68n, 116, 124, 318, 534, 614, 616, 620, 698, 739n, 779, 814, 852, 890, 897, 910, 926, 945, 947n, 1042, 1053, 1062, 1164
Asie, tamější církev 909
Asklépios Sótér 286, 765
Asmodaj, démon 36
Assos 69
Astrologie, astrologové 87, 286, 310, 340, 475, 561, 570, 612, 640, 959, 1088
Astronomie
*Hvězdy
Astruc, J. 104, 266, 760
Asuán
*Sevěna
Asynkritis 871
Asýrie 69n
Asyrské letopisy 57, 70n, 912
Asyrský jazyk 72, 845
Asyrský zákon 1122
Ašdód 71, 73, 906
Ašdód-pisga
*Pisga
Ašer, Jákobův syn 74, 872

Ašer, kmen 74, 657
Ašer, město 74
Ašéra 74, 498, 626
Ašima 74
Aškalón, místo 23, 74n, 85, 656, 684, 721, 884, 903, 1044, 1173
Aškalón, osoba 85, 656
Aškenaz 75, 650, 669
Aššúr 69, 72n, 75, 86, 217, 650, 867
Aššurbanipal 71n, 75, 85, 156, 210, 220, 404, 437, 458, 579, 599, 666, 847, 852, 896
Aššurci 75
Aššurnasirpal II. 69, 474, 666, 919, 1161
Aštarót-karanajin 75n, 169, 197
Aštoreta, Aštarót 75, 755
Atalja 76, 215, 444, 447, 458, 465, 870
Ataljáš 76
Atargatis
*Tartak
Atarót 65, 76, 196n, 257, 500
Átbaš 81, 1006
Ateismus 857
Athanasios 486, 773, 1053n
Athény 76, 739, 884
Atletika
*Hry
Atrachasis 802, 976
Attalia 76
Augurská věštba
*Věštění
Augustin 141, 436, 706, 719, 857, 1032, 1054
Augustus 31, 74, 76, 117, 120, 251, 287, 290, 340, 370, 501, 515, 566, 664, 814, 829, 890, 897, 911
Autorita 76, 350, 479, 625
Autorita, Krista Ježíše 77n, 430, 531n, 1131
Autorita, Nového zákona 104n, 123, 231
Autorita, Starého zákona 429, 821, 1114
Ava
*Iva
Áven 78, 702
Avva
*Tartak
Azarjáš 3, 24, 78, 192, 216, 1044
Azarjášova modlitba 37, 395
Azazel
*Kozel
Azeka 79, 544, 906
Azót 251

B
Baal 71, 79, 88, 265, 279, 351, 498, 597, 954, 1062n, 1105, 1155
Baal-berít 79
Baal-gád 79, 118, 317, 452
Baal-chasór 79
Baal-melkart 214, 488, 896
Baal-meón 79, 624
Baal-peór
*Peór
Baal-sefón 79, 880, 1016
Baal smlouvy 79
Baal-zebúb, Belzebul 16, 79, 210, 214, 755
Baala 94
Baali
*Iši
Baalis 25, 264, 440
Baaná 344
Bábel 80, 441, 862
Babylón 52, 71, 81n, 86, 93, 120, 146n, 157, 210, 353, 355, 357, 404, 407, 466, 474, 542, 604, 611, 770, 918, 976, 1081, 1092
Babylón, tamější církev 770
Babylón, jméno pro Řím 83, 770
Babylónie 3, 18, 59, 69, 83n, 166, 191, 243, 467, 600, 667, 670, 674, 872, 896, 932, 1104
Babylónská kronika 57, 71, 220, 406n, 544, 656, 661, 666, 995
Babylónská věž 82
Babylónské mýty
o stvoření světa 976
Babylónské zajetí, Izrael 896
Babylónské zajetí, Judsko 465n
Babylónský Jób 87
Babylónský, Talmud 1019
Baša 67, 88, 93, 272, 351, 619, 839, 864
Bachurím 88
Bajky 556
Bakchidés 314
Baladán
*Meródač-baladán
Balák 88, 106, 570, 622, 768
Balavát 73
Balzamování 116, 457
Bamót, Bamót-Baal 88
Bani 216, 653
Banka, bankéř 88
Bar Kochba 416, 986n
Barabáš 88
Barachiaš
*Zachariáš
Barada, řeka 143, 553
Bárak 89, 314, 373, 494, 601, 954, 956, 1016
Barbar 89
Barjesus 89, 825
Barnabáš 33, 76, 89, 122n, 125, 260, 342, 484, 541, 565, 584, 586, 739, 860, 909, 920, 935, 1145
Barnabáš, list 89n, 738, 1058
Barsabas 89
Barsabáš 471
Bartimaios 90

Bartoloměj 39, 90, 251, 349, 653
Báruk 12, 37, 90, 93, 182, 395, 407, 819
Báruk, kniha 37, 90
Bárukova apokalypsa 90
Barvy 90n
Barzilaj 91, 1084
Basemat 91
Basreliéf 71, 715, 1068, 561, 766
Bášan 91, 646, 698, 895, 971n, 1144
Bat-šeba 12, 91, 525, 996
Bat-šúa 91
Baur, F. C. 741nn, 748, 1026
Bavlna 839
Bázeň
 *Strach
Bázeň Boží 230, 970
Bazilišek 1165
Bdelium 91, 1119
Běda 91n
Bederní zástěrka
 *Oděv
Beér 92
Beer-šeba 92, 704, 721, 1006
Beeštera
 *Aštarót
Behemót 92, 1162
Bél 86, 93
 *Baal
Bél a drak 1, 37, 93, 750
Bél, M. 132
Bela
 *Města nížiny
Beliál 93, 348
Belšasar 81, 86, 93, 146n, 599
Beltšasar 93, 146
Belzebul
 *Baal-zebúb
Ben-amí 93
Ben-geber 864
Ben-hadad I. 93, 143
Ben-hadad II. 93n, 143, 293
Ben-hadad III. 94
Ben-Síra, (Sírach), Jošua 760, 895
Benajáš 24, 94, 443
Bené-berak 94
Bené-jaakán 94
Benedictus,
 Zachariášovo proroctví 94, 345, 787, 1128
Benjamín, Jákobův syn 94, 212, 441, 641, 870
Benjamín, kmen 94, 134, 315, 361, 373, 393, 412, 619
Beón 79
Beór
 *Bileám
Beraka 95, 176
Beránek Boží 95, 939, 1159
Beránkova kniha života 950, 1180
Bereniké 95, 290, 694, 740, 1129
Beródak-baladán

*Meródak-baladán
Beroja 95n
Besaleel, Besalel 96, 329, 714, 917
Beser
 *Bosra
Bet-anat 96
Bét-anót 96
Bét-araba 46
Bét-arbél 96, 995
Bét-áven 96
Bét-baal-meón 79
Bét-dágon 96, 143
Bét-eden 52
Bét-el 18, 95n, 169, 331, 721, 761, 915, 952
Bét-gáder 265
Bét-gilgál
 *Gilgál
Bét-háran 97
Bét-chorón 97, 372, 695, 1002
Bét-jera 55
Bét-ješimót 97
Bét-maaka
 *Ábel-bét-maaka
Bét-markabót 97
Bét-nimra 97
Bét-pelet 97
Bét-pelet 97, 317
Bét-peór 97
Bét-rechób 866
Bét-súr 97n, 475, 1076
Bét-šeán, Bét-šan 98, 156, 452, 684, 726, 755
Bét-šemeš 98n, 657
Bét-šita 99
Bét-togarma
 *Togarma
Betabara 99
Betanie 99, 548, 586, 699, 1008
Bétel-sareser
 *Sareser
Beten 99
Betfage 99
Betham-Naram 97
Bethesda, Betzatha 99, 410, 832, 1139
Betlém 99n, 373, 1088
Betlémská hvězda 309
Betsaida 100, 251, 262
Betúel 542, 865
Betzatha
 *Bethesda
Bezúv kodex 1038
Běžec 100
Bible 101nn
Bible Benátská 130
Bible Hlaholská 129n
Bible Kralická 130
Bible Kutnohorská 130
Bible Leskovicko-Drážďanská 129
Bible Litoměřicko-Třeboňská 129
Bible Olomoucká 130
Bible Pražská 130
Bible Svatováclavská 132

Bible, překlady
 *České překlady Bible
Biblická etika
 *Etika, biblická
Biblická kritika 103nn
Biblický výklad
 *Výklad, biblický
Bič, bičování 105, 315, 1135
Bič, M. 132
Bildad 444
Bileám 14, 22, 88, 97, 105n, 115, 192, 435, 568, 570, 671, 700, 764, 779, 796, 898, 1006, 1088
Bileám, místo 435
 *Jibleám
Bilha 106, 144, 862
Bilkis
 *Královna ze Sáby
Binjaminejci 171
Biologie a stvoření světa 974n
Biskup 106, 125, 382, 486, 491, 519, 538, 737n, 769, 935, 945, 1036
Bithynie 107, 640, 769n, 796, 890n
Bití 107
Bitja 245
Bitrón 571
Bitva
 *Opevnění
Blahoslav, J. 130
Blahoslavenství 491
 *Kázání na hoře
Blask 107
Blízký východ 87, 147, 171, 613, 650, 670n, 691, 755, 1078, 1122, 1161
Blížni 107
Boanerges 107, 379, 441
Bóaz 64, 107, 324, 582, 882n
Bóaz, sloup
 *Jakín a Bóaz
Bodec, na pohánění dobytka 108, 1066
Bodmerovy papýry 41, 300, 487, 731n, 1042
Boethovci
 *Herodiáni
Bohabojní 167, 517, 739, 827, 970
Boháč
 *Lazar a boháč
Bohairština 1040
Bohoslužba 108
Borsippa 656
Bóses
 *Sené
Bosra 108, 192, 726
Boře 108n
Boží atributy
 *Bůh
Boží hněv 305, 638, 924, 940, 964, 989, 1052, 1090, 1154
Boží hůl 568
Boží jména 109nn, 442
Boží láska 292, 546n, 618, 795, 887, 959, 1071

Boží obraz 141, 421, 689, 879
Boží otcovství 114
Boží přítomnost 22, 65, 109, 158, 183, 214, 224, 240, 296, 303, 326, 345, 348, 376, 530, 629, 648, 687, 699, 796, 815, 817, 832, 839, 917, 959, 984, 989, 992, 1071, 1080, 1109, 1120
Boží řeč 2, 111, 1107
 *Výrok
Boží sláva 111, 174, 303n, 1004
 *Šekína
Boží slovo
 *Slovo Boží
Boží trůn 29, 318, 510, 916
Boží vlastnosti
 *Bůh
Boží vůle 113, 302, 468, 630, 821, 964, 1125, 1147
Boží zbroj 195, 907
Brána 80n, 225, 263, 325, 415, 598, 704, 884, 897, 933, 968, 1013, 1079, 1121
Bratrská láska 111
Bratři Páně 111n
Bronz 178, 758, 1066
Bronzový had 112, 671
Břicho 112
 *Žaludek
Břimě 112
Budoucí věk
 *Eschatologie
Budoucí život
 *Vzkříšení
Bůh 112nn
Bůh měsíce
 *Sin
Bultmann, R. 142, 274, 276, 387, 392, 746n, 782, 810
Buzí 115, 243
Byblos 203, 247, 264, 534, 554, 1085
Býk, býček 681
Byliny a koření 115n, 808, 875, 1118, 1142n

C
Caesar 116n, 287, 417,
Caesar Octavianus 76, 287, 369, 417, 648
 *Augustus
Caesarea 117
Caesarea Filipova 118
Caligula
 *Gaius Caligula
Cassius 512
Cechy 498, 685, 821, 932, 1064
Cedrové dřevo 204
Celibát 516, 519, 580
Cena za nevěstu 377, 379, 580nn
Centurion 1100
Cesta 118nn
Cestování v biblických

dobách 119n, 172, 402, 887
Cihelna 120
Cihla 62, 80, 120n, 177, 634, 701, 703, 798, 1065
Cimbuři
 *Opevnění
Cín 685, 1022
Církev 121nn
Církev po domech 258, 870
Církev z pohanů 33, 123n, 149, 739n, 860
Církevní správa 124nn
Císařský dům 125
Cisterna 125, 539
Cisterna v Síře 125
Citace v Novém zákoně 125nn
Citadela 704
Cizinec 127
Claromontanus, kodex 486, 1038
Claudia 127n
Claudios Lysias 128
Claudius 4, 19, 46, 83, 117, 128, 246, 342, 347, 352, 566, 661, 728, 852, 885
Claudius Félix 118, 128, 249, 290, 343, 370, 911, 1097
Crassus 369
Ctnost 128
 *Síla
Cyrilometodějský překlad
 Bible 129

Č
Čarodějové, egyptští 384
Čarodějnice 567, 570
 *Magie a kouzelnictví
Čarodějnictví
 *Magie a kouzelnictví
Čas 128n
Čedič 644
Čelenka
 *Oděv
Čelo 129
Černé moře
 *Pontus Euxinus
Černý obelisk 403, 464, 797, 872, 1021
České překlady Bible 129nn
Číslo 133nn
Číslo šelmy 1149
Čisté a nečisté 137nn, 805, 886
Čistota 137, 139, 263, 838, 1148
Číše 139
 *Pohár
Číšník 139n
Člověk 10, 140nn, 419n, 441, 748, 870
Člun
 *Lodě

D
Dágon 142n
Dalmácie 143, 347, 577, 1049

Dalmanutské končiny 143
Damašek 51n, 143n, 247, 341, 353, 365, 464n, 553, 620, 716, 868, 1044
Damašský spis 847
Dan, syn Jákobův 144
Dan, kmen 94, 98, 144
Dan, město 5, 144
Dan-jaan 144
Daně 144nn
Dan 29, 146
Daniel, kniha 146nn
Daniel, Přídavky ke knize 37
Daň 148
 *Poplatek
Dar 148n
Dar Ducha 184, 446, 536, 629, 752, 1172
Dar jazyků 148
Dareios I. 86, 150, 204, 242, 767
Dareios II. 86, 150, 242, 767
Dareios III. 150, 242, 767
Darjaveš 149
Darejky 757
Dary Ducha
 *Duchovní dary
Dátan 150, 671
Datle 804
Datování
 *Chronologie SZ a NZ
David 150nn, 191n, 196n, 202, 212
David a Chiram 941
David a Jónatan 244
Davidova věž 60, 778
Davidovo město
Davidovská smlouva 524
Davidovský král 221, 577
Davidovský Mesiaš 577, 985
Debir 153, 502, 952
Debóra 89, 153, 344, 374, 440, 601, 638, 864, 870, 900
Debóřina píseň 144, 154, 374, 503, 954
Decius 732
Dedán 8, 154, 650, 892, 932
Dědictví 155n
Dehavejší 156
Dech 10, 113, 181, 183, 590, 1101, 1177n
Dechové nástroje 308
Deismus 1130
Deissmann, G. A. 88n, 157, 219, 739, 745
Dějiny
 *Chronologie SZ a NZ
Dekalog
 *Desatero přikázání
Dekapolis 156
Delila 513, 973
Dělkové míry 979
Delta 177
Demas 156
Demetrois 156, 758, 1064
Děmiurgos 274
Démon 36, 156, 798

Děmotické písmo 844, 852
Demytologizace 641
Den Hospodinův 157, 353
Den Ježíše Krista 157
Den Páně 157
Den prvních snopků
*Eschatologie
Den přípravy 477
Den smíření 137, 158n, 551n, 932
Den soudu 221, 949
Denár 759
Denní chléb 630
Dér 70, 106, 190, 701, 729, 845, 977, 1101
Derbe 159, 233, 259n, 565, 910
Desatero 480, 504, 511, 626, 759, 1122, 1147
Desatero přikázání 159n
Desátky 116, 160, 245n, 507n, 576, 596, 679, 697, 790, 932, 1104
Deset slov
*Desatero přikázání
Desky zákona 159
Děšť 160n
Děti Boží
*Synové Boží
Děti Východu
*Východ
Deutero-Izajáš 355
*Izajáš, kniha
Deuteronomické dějiny 900
Deuteronomium, Pátá kniha
Mojžíšova 161n, 458, 479n, 527, 653, 1123
Dí-zahab 164, 855
Diakon 106, 164n, 255n, 814
Diakonka 165
Diana 194
Diapente 484
Diaspora 166, 366
Diatessaron 42, 104, 237, 387, 484, 486n, 1039n
Diblat 167
Diblatská poušť 167, 868
Dibón 167, 257, 622
Didaché 107, 234, 470, 484, 487, 510, 583, 631, 737, 836
Didascalía 37, 165
Didymos
*Tomáš
Dikůvzdání
*Chvála
Dilmun 976, 1119
Dína 167n, 550
Dionýsios Alexandrijský 487
Dionýsios Římský 487
Dionýsios z Areopagu 168
Dios 477
Diotrefés 168, 391
Dispenzacionalismus 148, 225
Dišón 322
Dítě 1, 30, 126, 348, 376, 441, 571, 604, 618, 632n, 636, 651n, 701, 714, 717, 750, 797n, 869n, 873, 932, 997, 1010, 1084, 1172

Dittografie 241, 1028
Divadlo 60n, 168
Divy 168, 208, 322, 385, 568, 1034, 1131n
Díže 168
Dlaň 455, 785, 1076
Dlaždice, dláždění 168, 256, 473
*Hudba
Dluh, dlužník 168, 711n
Doba bronzová 55, 62, 297, 408, 534, 859
Doba kamenná 1157
Doba praotců 92, 169nn
Doba železná 178, 534, 925
Dobrá zpráva
*Evangelium
Dobrat 173
Dobré přístavy 173
Dobré skutky
*Ospravedlnění
Dobročinnost 22, 111, 826, 965
Dobrodílec 173
Dobrořečení
*Požehnání
Dobrota
*Dobry
Dobry 173nn
Dobyty Kenaanu 754, 1172
Dóanci 175, 650
Dodd, C. H. 126, 388, 392, 743, 747n, 785, 983
Dohlížitel 633, 736, 962, 1097
Doketismus 285
Dokonalost 175n
Dolina balzámovníků 176
Dolina Jóšafatu 176
Dolina králů
*Théby
Dolina posvátného stromu 176
*Elah
Dolina rozhodnutí 176
Dolování a kovy 177n, 1022
Domáci bužci 179, 318
Domácnost 179
*Rodina
Dominus Flevit, kostel 699
Domitianus 960
Dopis
*Psaní
Dór 179, 247, 684, 919
Dorkas 179, 1140
Dótan 169, 179, 488, 1048
Dozorce, vychovatel 180, 636
Drachma
*Penize
Drak 37, 93, 137, 180, 862, 1164
Drogy 567
Druhý příchod Ježíše Krista 421, 435, 492n, 594, 687, 719, 745, 748, 773, 957, 1027, 1054
Drusilla 180
Družba
*Přítel ženichův
Družičky 581, 784, 985
Dřevěné uhlí 876, 1090

Dřevo 20, 52, 62, 191, 248n, 320, 503, 522, 554, 557, 695, 698, 768, 805, 855, 898, 942, 971nn, 1058n, 1064n, 1068
Dualismus 35, 180, 387, 745, 748, 984, 1179
Dudy
*Hudba
Duha 181, 1154
Duch 43, 140, 174, 180, 285, 380n, 391, 402, 445, 627n, 688, 694, 794, 798, 826, 961, 964, 1088, 1102, 1129, 1138, 1143, 1151, 1177nn
Duch Kristův 184, 1054
Duch Svátý 78, 106, 124, 148n, 156, 181nn, 251, 259, 349n, 422, 427, 442, 550, 564, 629, 652, 673, 739, 745, 752, 774, 798, 800n, 813, 824, 826, 887, 909, 927, 970, 984, 988, 993, 1009, 1053nn, 1064, 1072, 1098, 1103, 1128, 1148, 1155n
Duchové ve vězení 185, 224
Duchovní dary 185n
Duchovní mléko 621
Duchovní písně 777
Důma 189n
Dům 63, 186nn, 870, 1134
Dům Eden 189
Dům Hospodinův 186, 326
Dům libanonského lesa 720
Důra-Europos 190
Duše 38, 42, 140, 181, 190, 225, 276, 286, 383, 504, 517, 558, 568, 629, 692, 816, 847, 864, 917, 940, 959, 1023n, 1072, 1114, 1167n, 1177nn
Důvěra 184, 190, 203, 252, 356, 365, 628, 1044, 1064, 1093n, 1168
*Víra
Dvanáct, apoštolů 45, 124
Dveře 62, 188, 324n, 386, 546, 564, 625, 736, 750, 753, 769, 1053, 1068, 1116
Dvojitá koruna Egypta 520
Dýka 56
Dýmějový mor 1136
Džbán 189n, 300, 1069
*Hrnčič
Đábel 785, 795, 826, 907

E
Ea 72, 86, 570, 976
Ébal (Óbal) 190n, 274, 504, 700, 723, 726, 1002
Ébal, hora 190
Ebedmelek 191, 540
Eben-ezer 191, 619
Eber 191, 449
Ebjátar 17, 191, 893, 996, 1070
Ebjonité 123
Ebla 119, 191
Ed 192
Eden, místo 192

Eden, osoba 192
Eden, rajská zahrada 83, 91, 109, 136, 192, 303, 318n, 605, 667, 864, 885, 1044, 1118n, 1147
Eder, Edar 192
Edil 515
Edóm, Edómci 2, 157, 192n, 211, 295, 346, 353, 452, 464, 499, 556, 575, 605, 671, 721, 723, 797, 854, 881, 1025, 1070, 1129
Edrei 91, 193, 696
Éfa 832, 1075nn
Efes-damím 277, 754
Efez 68, 193n, 236, 251, 253, 743n, 765
Efezským, list 195n
Efffatha 196
Efód 265, 691, 715, 781
Efrajim, kmen 196, 373
Efrajim, místo 197
Efrajim, osoba 196
Efrata, město 197, 789
*Betlém
Efrata, osoba 197
Efrém 561, 1035, 1040
Efrón 197
Egla 615
Eglón 197, 217, 409, 622, 954
Egypt 23, 197nn, 244, 664n, 977
Egypt'an 209
Egyptská řeka, Vádí el-'Aríš 207, 664
Egyptské rány 208, 1131
Egyptský jazyk 199
Ehúd 209, 622, 956
Échi 17
Eichhorn, J. G. 103n, 741, 760
Ekbatany 209, 735, 766
Ekkrón 210, 754, 994
Ekumenický překlad Bible 132
El 23, 64, 109n, 319, 471, 502, 552, 633, 730, 1062, 1067
El-Amarna
*Amarna
Éla 210, 1048
Elah, údolí 210
Élam, Élamci 50, 69, 85, 210, 650
Élamština 649n, 845
Elasar 210
Élat (Elót), Esjón-geber 46, 49, 144, 192, 211, 881
Eldad 211
Eleále 211
Eleazar 66, 211, 459, 776, 792
Elefantínské papýry 53, 166, 366, 710, 730, 846, 902, 917
Elchánan 211n, 277
Élí 212, 352, 524, 899n, 952
Elíab 212
Elíáš 212n
Elíel 212
Eliezer 143, 212, 376, 584,

613, 709, 712
Elifáz 444, 698, 1025, 1070
Elíhú 212, 440, 445
Elíjáš 15, 79, 137, 143, 161, 212nn, 247n, 273, 415nn, 488, 503, 527, 576, 593, 700, 768, 815, 820nn, 876, 906, 966
Élim 214n
Élímeelek 668, 882
Elisáfan
*Elsáfan
Elíša 169, 179, 215n, 265, 273, 365, 403, 444, 541, 789, 818, 820, 864, 868, 978, 1021
Eljakím 216, 353, 447
Eljašib 216, 241
Elkána 312
Elohim 109
Elohist 266, 760
Eloi, Eloi, lema sabachtani 216
Elón 18, 216, 891
Elsáfan 216
Elsner, T. 132
Elteke 216, 1048
Elúl 475
Emaus 217, 438, 504, 1116
Emejci 217, 866
Emorejci 55, 79, 84, 217, 271, 317, 496n, 553, 1068
Emorejský jazyk 311
Én-dór 218, 909
Én-eglamim 218
Én-ganim 218
Én-gedí 218, 451, 777, 811, 980, 1090, 1160
Én-mišpát 360, 471, 511, 592
Én-chada 218
Én-chasór 218
Én-rimón 218, 972
Engnell, I. 759, 763
Enki 10, 93, 234, 802, 976
Enoch 218, 544
Enóš 218, 1006
Enuma eliš 72
Epifanus 40
Epafras 218, 250, 514
Epafróditos 218, 1140
Epiktét 244, 290, 302, 400n, 732
Epikúrejci 218n
Episkopát 106, 125
Epištola 219
Er 702, 1004, 1019
Erastos 219
Erastus 219
Erek 83, 88, 220, 666, 904, 1009, 1069
Eridu 83, 86
Esarchaddón 220
Esdraelon 220, 261, 458, 503, 654, 723, 726
Eser 20
Eschatologie 34n, 182, 221nn, 327, 447, 601, 745nn, 833, 888, 981, 1026n, 1147n
Esjón-geber
*Élat

Essejci 226n, 284, 314, 457, 482n, 911, 959
Ester 37, 67, 95, 132, 227n, 396, 437, 440, 482, 556, 597, 710, 870, 1006, 1015, 1030
Ester, osoba 95, 227, 440, 556, 710
Ester, kniha 67, 227n, 437, 4082, 1006, 1015, 1030
Ester, Přídavky ke knize Ester 37, 396
Ešbaal 351
Eškól, jméno 228
Eškól, místo 228
Ešnunna 1122
Eštaól, Eštaólci 229, 475
Étam 229
Étan 229, 402, 964, 1168
Etaním 475
Etbal 1059
Etika, biblická 229nn
Etiologie 20, 460, 592, 605, 764
Etiopie 47, 203, 232, 348, 353, 525, 540, 650
Etiopská žena 232
Etiopský eunuch 232n
Etnarcha 233, 370, 620
Etymologie 99, 306, 402, 472, 474, 636, 718
Eucharistie 294, 583, 683, 714, 809, 1083n, 1087
Eufrat 1, 50n, 73, 208, 233, 488, 613, 637, 670, 867, 879, 885, 978, 993, 999, 1023, 1069, 1119
Euniké 233, 559, 1047
Eunuch 233
Euodia 233, 503
Eusebius 40, 43, 64, 97, 99, 122, 252, 269, 273, 290, 301, 382, 486n, 561, 574, 593, 619, 654, 675, 732, 770, 773, 775n, 792, 894, 1000, 1017, 1133
Eutychos 233, 1053, 1140
Eva 11, 234, 303, 474, 1178
Evangelia 234nn
Evangelista 236nn
Evangelium 238
Evangelium Egypt'anů 40, 275
Evil-merodak 238, 599, 1089
Ewald H. 104
*Biblická kritika
Exegeze 255, 547, 559, 741n, 1106, 1147
Exkomunikace 28, 238, 625, 814n
Exodus 238nn, 634, 764
Exodus, Druhá kniha
Mojžíšova 239nn, 255, 266, 545, 567, 942, 1014
Exodus, chronologie 330
Exodus, trasy 1058
Exodus, nový 866, 923, 1016
Ezau 91, 170, 192, 241, 319, 322, 359n, 376, 379, 561, 581, 804, 865, 913

Ezdráš, osoba 25, 64, 66, 78, 81, 160, 241n
Ezdráš, kniha 242n
Ezdrášova apokalypsa 36
Ezechiel, osoba 136, 138, 230, 243n
Ezechiel, kniha 101, 243n, 1036
Ezechielův chrám 325
Ezel 244

F

Fajjúm 1085
Faleš 244
Falešní proroci 406, 820, 825n
Fanuel 30
Farao 200n, 244n, 520, 633, 652
Fares 765
Farizeové 122, 138, 245n, 285, 467n, 473, 509, 595, 631, 784, 815, 827, 853, 902, 1086
Faros 21
Fazole 1142, 1144
Félix 246, 343, 370, 694, 740, 775n
Fénicie, Fénicičané 246nn, 320, 353, 376, 396, 425, 512, 684, 715, 736, 781, 919, 993, 1022
Fénix 256
Festus 118, 249, 343, 370, 694, 740, 775, 814, 927, 1137
Fík, fíkovník 249
Fíkovník sykomora 62
Filadelfie 249n
Filadelfie, v Gileádu
*Raba Amónovců
Filemon 250n, 514, 674, 702n, 789
Filemonovi, list 250
Filétos 251
Filip, apoštol 251, 263, 290, 897, 1079, 1179
Filip, jáhen 118, 251, 927, 936
Filip, ostatní 86, 100, 251n, 370, 382, 582, 850, 895, 1028
Filipovo evangelium 42, 275
Filipský žalářník 688, 1092n
Filipským, list 252n
Filippy 44, 218, 254, 927, 936
Filippy, tamější církev 252n, 870n
Filón 76, 166, 226, 255, 327, 482n, 631, 760, 775n, 1032n, 1113, 1175n
Filoxénos 1036
Flavius Clemens 1042
Flóra, Palestiny
*Rostliny
Foibé 165, 255, 499, 888, 936
Foiník (Fénix) 256, 534
Fortunát 256, 519
Frygie 31, 256, 343, 565, 640
Fylakterion
*Modlitební řemínky

G

Gaal 256
Gabbatha 60, 256
Gabinus 263, 571, 897
Gabriel 29, 257, 1036
Gád, Jákobův syn 257, 872
Gád, kmen 257, 635,
Gád, ostatní 257, 821
Gád, údolí 257
Gadara, Gadarenští 258
Gaius Caligula, císař 4, 54, 251, 288, 370
Gaius, Pavlův spolucestující 159, 258
Gaius, Makedonec 258
Gaius, Korintčan 258, 471
Gaius, adresát 3. listu
Janova 258
Gal-ed 258
Galacie 258nn, 343, 501, 739
Galatským 259
Galatským, list 33, 259nn, 744, 1026
Galba 16
Galilea 59, 261, 288, 654, 657, 724n, 1044, 1128
Galilejci 261, 775
Galilejské moře 261, 502, 1043
Galím 615
Gallio 166, 262, 342, 515, 694, 740, 948
Gamaliel 262
Ganga 272
Gáreb 440
Gašmu 268
Gat 71, 263, 315, 721, 726, 754, 994
Gat-chefer 263
Gaulanitis 277
Gáza 208, 220, 263, 471, 684, 721, 723
Geba 264
Gebal 264
*Byblos
Geber 56, 264
Gedaljáš 86, 264, 440, 622, 736, 916
Gedeón 4n, 22, 110, 136, 264n, 314, 444, 455, 579n, 689, 700, 756, 790, 846, 869, 955, 1142
Geder 265
Gedera 265
Gederót 265
Gederótajim 265
Gedór 265
Géchazí 265
Gelilot 265
Gemara 468, 1019
Gematrie (666) 137
Generace 265n
*Pokolení
Genesis, První kniha
Mojišova 104, 109, 140, 234, 255, 266n, 318, 376, 395, 403, 480, 499, 559, 567, 605,

637, 651, 668, 689, 699, 760nn, 804, 871, 873n, 892, 976n, 1053, 1069, 1119n, 1141
Genesis a věda 976
Genezaret 472
Genezaretské jezero
*Galilejské moře
Genubat 280
Geologie a potopa 804
Geologie a stvoření 975
Gerar 169, 267
Gerasa 267n
Gergesa 267
Gerizím 191, 268, 366, 504, 637, 696, 723, 726, 813, 895n, 1002, 1007, 1031, 1086
Geršom, Geršon 268, 633
Geršonovci 268, 352
Gesta 268
Gešem 49, 59, 268n, 494, 669
Gešúr, Gešúrejci 75, 269, 499
Getsemane 29, 269, 379, 382, 436, 587, 631, 698n, 781, 939n, 951, 1024, 1037
Gezer 23, 56n, 169, 245, 269nn, 330, 999, 1079
Gezerský kalendář 475, 781
Ghor (El Ghôr) 454
Gibea 57, 271
Gibejci 95, 1124
Gibejská planina 271
Gibeón 271n, 361, 653
Gibetón 88, 272
Gichón 272, 501, 920
Gilbóa 98, 220, 272, 314, 373, 440, 451, 754, 1015, 1157
Gileád 75, 144, 257, 273, 375, 575, 724, 864
Gilgál 265, 273n, 952
Gilgameš 83, 897, 979
Girgašejci 274, 496
Girzejci, Gezerejci 274
Gloria in excelsis 274
Glosolalie
*Dar jazyků
Gnosticismus 39, 42, 274nn, 285, 470, 517, 746n, 774, 959, 1047
Gnostický mýtus
o vykoupení 960
Goferové dřevo 276
Góg a Magóg 276
Gólan 277, 610
Golgota 60, 277
*Kříž
Goliáš 277, 755, 1133, 1157
Gómer, syn Jefetův 277
Gómer, území 277
Gómer, žena Ozeášova 277
Gomora 292, 415, 723, 749, 1043, 1144
Goodspeed, E. J. 62, 194, 196, 250n, 256, 471, 484, 703, 743n, 749, 1015
Gošem 277
Gošen 277n
Gózan 278, 310
Griesbach, J. J. 235, 237

Gryfóvé 715
Gudgód 278
Gunkel, H. 104, 556, 763, 1098, 1170n

H

Had 278nn, 569, 605
Hadad, božstvo 280, 626, 643
Hadad, král Edómu 280
Hadad, ostatní 280
Hadad-ezer 280
Hadad-rimón 280
Hadasa
*Ester
Hádes 225
Hadramaut
*Arábie
Hadrianus 60, 100, 118, 291, 347, 413, 415, 473, 792
Hagada 214, 1035, 1082
Hagar 280n, 358nn, 471, 580n, 735, 904, 923, 974
Hagrejci 281, 1085
Hák 281, 301, 715
Hakeldama 281, 1037
Halab
*Aleppo
Halacha 1019
Halak 281
Halelujah 281
Hallel 1171
Halleyova kometa 340
Hallská Bible 132
Hám 169, 281
Haman 14, 228, 281, 366, 637, 852, 1006, 1088
Hamitské jazyky 311
Hanba, zahanbení 281, 597, 636
Hanno 263, 1044
Haplografie 1028
Hára 5, 282, 559, 616, 646, 669, 1025
Háran 282
Hararský 282
Harém 5, 186
Harfa 147, 306
Harmagedon 282, 295, 597
Harmón 282
Harmonizace 1039
Harnack, A. 19, 106, 157, 484, 742nn, 928, 936, 1026, 1174
Hasmonejci 368
*Makabejci
Háv 282
*Oděv
Havran 803
Havraní skála 282, 706
Heber 282n, 872
Hebraismy 52, 401, 1033
Hebrejové 27, 65, 128, 202, 238n, 278, 283n, 301, 330, 438, 475, 557, 634, 638, 665, 671, 727, 750, 805, 915, 970, 977, 1016, 1023, 1028, 1068n, 1073, 1094, 1118, 1150, 1165, 1168

Hebrejščina 395, 496, 1028
Hedvábí 283, 643, 839
Helena Adiabénská 60, 342, 370
Helénismus 387, 468
Helénisté 284, 743
Helénistická filozofie 255
Helénistické období 255, 544, 686, 895
Helénističtí Židé 301, 779
Helénizace 467, 574
Heli 873
Héliopolis 99
Héman 284, 1168
Hena 284
Henoch, pseudoepigraf 127, 182, 257, 284n, 327, 419, 470, 524
Henoch, Kainův syn 284
Henoch, otec Metúšelacha 284
Henoteismus 761
Hepatoskopie 179
Hérakleopolis 313
Hérakles 291
Hereze 39n, 111, 167, 223, 274, 276, 285, 390, 484, 486n, 510, 587, 739, 850, 935, 991, 1009
Hermas, autor Pastýře 285, 738
Hermas, římský křesťan 285
Hermeneutika 285, 950
Hermes 285
Hermetická literatura 274, 285n
Hermogenés 286n
Hermopolis 730
Hermos 904, 945
Herodes Agripa I. 288n, 352, 370, 380, 415
Herodes Agripa II. 118, 290, 537
Herodes Antipas 34, 261, 287, 340, 370, 425, 765
Herodes Archelaos 287, 370, 425, 791
Herodes Filip 251, 895, 1051
Herodes Veliký 60, 118, 193, 261, 287, 340, 352, 370, 409, 413, 415, 425, 571, 704, 720, 791
Herodiáni 290
Herodias 290, 583
Herodium 61, 720
Hérodotos 13, 71, 75, 80n, 137, 198, 210, 227n, 326, 596, 598, 612, 640, 656, 661, 757, 775, 878, 1077, 1084, 1162
Hexapla 1033
Hexateuch 191, 460, 735, 759, 761, 763
Hierapolis 290, 513
Hierapolis, tamější církev 218, 256
Hieratické písmo 844
Hieroglyfy 264, 319, 844, 850
Hillel 169, 246, 1127

Himjarština 47
Hin 1077
Hinómské údolí 290
Hippolytos 227, 275, 486, 510, 1009
Hippos 156
Hispanie 290n, 740, 829, 886, 1022
Historie 35, 733, 830, 889, 956
Hlad 291
Hlasatel 291
Hlava 291
Hlavice sloupu 177, 291n, 375, 474, 925, 933, 967n, 973
Hlídka 292
Hlina 297, 1143
Hliněné tabulky 75, 220, 399, 845
Hmoždír a palička 292
Hněv 292
Hněv Boží
*Boží hněv
Hnízdo 2, 292
Hnojná brána 292
Hnůj, lejno 292n
Hódavjáš 462
Hodina 293nn
Hody lásky 165, 294
Hóham 316
Holič 660, 790, 1057
Holofernés 36
Homér 16, 302, 736, 920, 1162n
Homoiteuleton 1028, 1030
Homosexualita 294n, 609, 954
Hór 295, 635
Hora, pahorek 295
Hora požehnaní 268
Hora proměnění 295
Horlivost 295, 416, 466, 499, 516, 1142, 1171n
Horní Bét-chorón 97
Hořčičné semeno 532
Hořící keř 296
Hořký, hořkost 2
Hosanna 296
Hospodářské podmínky
*Chléb
Hostina 226, 296, 437n, 593
Hóšea, izraelský král 70, 203, 296, 332, 716, 945, 995
Hóšea, velitel Efrajimovců 296
Hóšea, ostatní 297
Hovězí dobytek 297, 300, 1159
Hranol, Chicagský 217
Hranol, Taylorův 217
Hrdlička 681
Hrdlo 297
*Krk
Hrnce masa 297
Hrnčíř, hrnčířství 55, 83, 297nn, 331, 408, 452, 544, 750n, 755, 788, 1067
*Keramika
Hrob 785
*Pohřeb a smutek

Hrob králů, hrob Davidův 300n
Hrobka
*Pohřeb a smutek
Hrom 301, 1062, 1148
Hrozinky 804, 1091
Hroznový úval 301, 1090
Hrozny 718, 804, 808, 1090n
Hry 152, 301n, 317
Hřeb 302, 538
Hřích 10n, 95, 302n, 469, 504, 663, 693n, 719, 988n, 1070, 1111n, 1141, 1151
Hřích proti Duchu svatému 302, 879
Huccav 305, 646
Hudba a hudební nástroje 306nn, 786, 1169
Hůl, berla 66, 309, 568n, 877, 1173
Hur, děd Besáleelův 96, 344
Hur, otec Káleba 344, 619
Hvězda, betlémská 309
Hvězdy 309n
Hyacint 1013
Hygiena 138n, 674, 1135, 1141, 1159
Hyksósové 300, 670, 703, 1078
Hymenaios 310
Hyrkános II. 287, 369

CH

Chabiru 23, 79, 171, 584
Chabór 310
Chadrák 310
Chágab
*Agabos
Chakíla 310
Chalach 311
Chalys 259
Chám 311, 668
Chamát 311, 319, 1017
Chammurapi 84, 172, 210, 311n, 321, 328, 332, 511, 580n, 600, 635, 711, 862, 875, 1152, 1158
Chammurapiho zákony 168, 311, 511, 1152
Chamór 312
Chana 312, 898n, 932
Chananeel 312
Chananjáš, ostatní 312
Chananjáš, prorok 312
Chánes 313
Chanún 24, 409
Chanukka 932, 980
Cháran, místo 313, 458, 542, 637, 669
Cháran, osoba 314
Charismata 185n
Charód 314
Charóset 314
Chasarmávet 314, 650
Chaserót 314, 855
Chasesón-támar 217n, 608n, 973
Chasidé 314, 572

Chasór 70, 87, 314n, 496, 657, 703, 720
Chatti 85
Chavíla 315, 650, 892, 1119
Chazael 51n, 65, 70, 93, 144, 257, 263, 315n, 465, 1085
Cheber, Ašerovec 316
Cheber, Kénijec 316, 891
Cheber, ostatní 316
Chebrón 169, 316, 330, 466, 475, 575, 946, 952
Chefsíbah 579
Chélam 316, 566
Chelbón 316
Cheldaj 317, 710
Ches 317
Chelkat 317
Chelkat-súrím 317
Chén 317
Chénoboskion 317
Chermón, hora 91, 143, 317, 425, 452, 553, 619, 656, 696, 723, 875, 915, 924, 1161
Cherubové 318, 626, 698, 916n
Chesró 97, 344, 765
Chester Beattyho papýry 237, 569, 730nn, 1037n, 1046
Chešbón 257, 273, 318
Chét 318, 650, 669
Chetejci 5, 19, 27, 171, 201n, 318n, 497, 553, 570, 652, 844, 954, 1078
Chetejský jazyk 755
Chetejské vazalské smlouvy 162, 941, 1602
Chetlón 319
Chezjón 51
Chidekel 319
Chiel 319n, 409
Chiliasmus 225
Chilkijáš, velekněz za Jošijášovy vlády 319
Chilkijáš, ostatní 319, 751
Chios 320
Chíram, král Gebalu 318
Chíram I., král Týru 247, 320, 557, 559, 757, 797, 998, 1059
Chíram II., král Týru 70, 1059
Chíram, řemeslník 375, 1059
Chirbet Mird 987
Chivejec 320
Chizkijáš 67, 71, 112, 164, 210, 216, 272, 300, 320n, 332, 365, 465n, 501, 506, 509, 544, 583, 609, 616, 653, 751, 757, 776n, 786, 797, 838n, 904, 921, 946, 969, 1075, 1098, 1164
Chizkijášův tunel 884
Chléb 309, 321, 541, 578, 705, 1083
Chléb poroby 1083
Chléb života 321, 384
Chloé 256, 321, 518n
Chóba 321
Chóbab 322, 440, 613

Chofní a Pinchas 322
Chofra 322
Chór-gídgád 278
Chorazin 322
Choréb
*Sínaj
Chorejci, Chori 27, 170, 271, 320, 322
Choreš 322
Chorma 322n
Chóronajim 323
Chózaj 323
Chození 323, 735, 1132
Chrám, prorocký Zachariášovo 1120
Chrám, Šalomounův 15, 64, 186, 243, 292, 323nn, 366, 375, 405, 412, 414, 447, 513, 530, 542, 545, 628, 637, 685, 832, 918, 1007, 1023, 1059, 1065, 1068
Chrám, tzv. Druhý 150, 242, 325, 507, 572, 575, 660, 1095
Chrám, Herodův 287, 325n, 369, 413, 848, 951, 1155
Chrám, v Leontopoli 166, 730, 852
Chrám, Samařský 268, 895, 1086
Chrám, Ezechielův 325
Chrám, z pohledu NZ 326n
Chrám, ostatní 19, 21, 47, 67, 72, 75, 81n, 86n, 98, 118, 143, 193, 264, 280, 313, 315, 323, 403, 473, 656, 666, 699, 702, 765, 892, 919, 933, 1004, 1020
*Vyčištění chrámu
Chrámová stráž 971
Chrámoví nevolníci 327n, 507
Chrestus 128
Christologie
*Ježíš Kristus, jeho jména
Christos 538, 606, 608, 884
Chronologie Nového zákona 340nn
Chronologie Pavlova života 262
Chronologie Starého zákona 328nn
Chřipí 10, 181, 343, 671, 1101
Chudoba 90, 343n, 380, 394, 429, 548, 572, 718, 782
Chúkok 344
Chulda 344, 870
Chulské jezero 452
Chúr 22, 344, 866
Churrijci 20, 50, 673
Churrijský jazyk 496, 1062n, 1078
*Chorejci
Chúšaj 344, 839
Chúšim, syn Achóruv 344
Chúšim, syn Danův 344
Chúšim, manželka Šacharajina 344
Chůva 344
Chvála 345, 810, 1111

Chvalo zpěv, Malkisedekův 283
Chvalo zpěv, Mariin 585
Chvalo zpěv (Kristu-Bohu, Ř 9, 5) 423

I

Í-kábód 345, 441
Ibsán 100, 345
Ido 346
Idumea 346
Ignatios z Antiochie 106, 484, 737
Ijé-abárím 1, 346
Ikoniion 346n, 565
Iljón 346
Illyricum 347, 890
Immanuel 130, 348, 422, 604, 728
Indie 20n, 115, 348n, 522, 525, 593, 643, 1142
Indus 1119
Inkarnace 349
Inkoust 840n
Innocenc I. 486
Inspirovanost 349n, 355, 480, 483n, 774
Intertestamentární 35
Íra 351, 440
Írák 55, 495, 561, 673, 978, 1134, 1161
Irenaeus z Lyonu 40n, 141, 144, 237, 274, 343, 387, 391, 486nn, 555, 562, 587, 652, 737, 760, 781, 960, 1009, 1040, 1054, 1149
Isachar (Jákovův syn) 351, 872
Isachar (kmen) 351, 1016
Islám 98
Isokratés 219
Íš-bóset 5, 79, 152, 332, 351, 869, 900
Íší 351
Íškariotský
*Jidáš Íškariotský
Íštar 75, 666
Ítaj 351
Ítalie 13, 352, 548, 574, 640, 685, 713, 740, 884
Ítamar 352
Ítiel 352
Ítorea 352
Íva 352
Ízajáš 352
Ízajáš, kniha 353nn, 480, 603nn, 638, 1030
Ízajáš, mučednictví 848
Ízajáš, nanebevstoupení 848
Ízajáš, prorok 71, 137n, 348, 604, 820
Ízajáš, vidění v chrámu 353, 929
Ízák 169nn, 280n, 358n, 864n
Ízákovy požehnání 376
Ízmael 170n, 266, 280n, 358nn, 561, 652, 690, 712, 904

J

„Já jsem“ 110, 401, 423
Jaar 373
Jaare Oregím 211, 375
*Jair, otec Eldákana
Jaazanjáš, judský velitel vojska 373
Jaazanjáš, syn Jeremjáše 373
Jaazanjáš, syn Šafanův 373
Jaazanjáš, syn Azúrův 373
Jábal 10, 373, 1057
Jábeš v Gileádu 373
Jabín 314, 373n
Jabne 265, 374
Jabneel, město Neftaliovců 374
Jabneel, pravděpodobně totožné s Jamní 374
Jabok 24, 374, 439, 884
Jaddus 91
Jadón 601
Jaebes, město 374
Jaebes, jméno 374
Jáel 374, 513, 788
Jaelam 697
Jaezer 374
Jafa, Joppe 191, 374, 721
Jafa, tamější církev
*Dorkas
Jafia 543
Jahas, Jahsa 375
Jahsa 375
Jahve 79, 109n, 162, 442, 688
Jachleel 1117
Jachzejáš 375
Jair, soudce 375, 954
Jair, otec Elchanána 375
Jair, Manasesovec 54, 375
Jair, otec Mordokaje 375
Jairos 375
Jairovy vesnice 375
Jáke 838
Jakin a Bóaz 64, 324, 375n, 474, 600, 903
Jákov 50, 94, 96, 169, 241, 329, 565, 568, 626n, 872
Jákov a Ezau 169, 673
Jákov, požehnání 351, 656, 879
Jakub, syn Zebedeův 46n, 379n, 895
Jakub, syn Alfeův 22, 380
Jakub, otec apoštola Judy 380
Jakub, Ježíšův bratr 33, 380, 41, 111, 122, 124, 643, 709
Jakubův apokryf 43
Jakubův list 380
Jákovův, žebřík 29

Jalovec 876, 971n
Jalovice 381
Jáma 381
Jaminci 670
Jammie 36, 245, 480, 815, 902
Jan Křtitel 9, 183, 383, 428, 434, 477, 531, 545, 562, 594n, 607, 693, 792, 894, 1089, 1111, 1165
Jan Marek
*Marek, Jan
Jan, apoštol 194, 382n, 388, 392, 737, 769
Jana 384
Jannés a Jambrés 384, 567
Janóach 197, 384
Janovo evangelium 384nn
Janovo zjevení
*Zjevení, kniha
Janovy listy 390nn
Janovy skutky
*Skutky Janovy
Jantar 306, 392
Janův apokryf 39, 43, 275
Jarim, velkokrál 392
Jarmúk 726
Jarmút 393
Jarobeám I. 17, 144, 202, 393, 506, 530, 626, 653, 1004, 1151
Jarobeám II. 26, 91, 311, 365, 393n, 449, 596
Jasnovidectví 1088
Jáson 33, 301, 394
Jaspis 750n, 1011, 1013
Jášobeám 394
Jatir 394
Jatky
*Masné krámy
Játra 394
Jávan 394, 650, 884, 1120
Jazyk 394n
Jazyk apokryfů 395n
Jazyk Nového zákona 400nn
Jazyk Starého zákona 396nn
Jebúsejci 12, 53, 152, 290, 319n, 322, 402, 411n, 414n, 443, 496, 616, 637, 765, 921
Jebúsejec 53
Jed 279, 402, 1164
Jedajáš 317, 416
Jedíael 94
Jednodenní cesta 402
Jednota 9, 124, 203, 232, 468n, 516, 780, 823, 1025, 1054, 1103
Jedútún 402n, 506
Jefet 403
Jefún 895
Jehú, anatótský král 28, 403
Jehú, izraelský král 315, 403, 440, 867, 1000
Jehú, prorok 403
Jehúdí 403
Jechdejáš 601
Jekabseel
*Kabseel
Jekonjáš

***Jójakín**
Jemná látka 282
Jemné plátno 457, 781
Jerach 403
Jerachmeel, předeek
Jerachmeelců 403
Jerachmeel, syn Kíšův 404
Jerachmeel, příslušník judského královského rodu 404
Jeraš
***Gerasa**
Jeremjáš 37, 90, 125, 312, 404, 627, 756, 820, 915
Jeremjáš, kniha 407, 1035
Jeremjášův list 37
Jericho 18, 55, 90, 137, 171, 331, 408nn, 452, 454, 540, 644, 721, 862, 1134, 1143
Jeronym 13, 64, 100, 106, 111n, 142, 263, 281, 301, 380, 383, 391, 473, 483, 487, 500, 654, 738, 774, 1017, 1034, 1039, 1041, 1175
Jerubaal, Jerúbešet
***Gedeón**
Jerúel 410
Jeruzalém 60n, 152, 243, 287, 290, 332, 372, 402, 410n, 610, 659, 720, 912, 920n, 927, 995, 1127
Jeruzalém, pád (587 př. Kr.) 404, 406n, 412
Jeruzalém, pád (70 po. Kr.) 412, 457
Jeruzalém, tamější církev 122, 382, 1081
Jeruzalémská Bible 132
Jeruzalémská rada 342, 860, 903
Jeskyně 415n
Jesle 416
Ješimón 416
Ješua, Ješúa 416
Ješurún 416
Jezábel, manželka Achabova 15, 214, 416, 568
Jezábel, prorokyně 416, 826, 935
Jezanjáš 373, 417
Jezero Genezaretské
***Galilejské moře**
Jezero hořící sírou 785
Ježiš Justus
***Justus**
Ježiš Kristus, jeho tituly 417nn
Ježiš Kristus, jeho život a učení 424nn
Ježišova smrt
***Kříž**
Ježišovo božství 1102
Ježišovy výroky 231, 380, 433, 435, 490, 531n, 548, 588, 595, 772
Jho 260n, 435, 532, 573, 596, 624
JHWH

***Jahve**
Jibleám 220, 435, 578
Jidáš Iškariotský 308, 326, 435n, 462, 758, 1087, 1130
Jidlo 437nn
Jiftách 439, 524, 579, 619, 864, 954
Jilek mámivý 686, 877
Jirijáš 312
Jisakar 439
Jišaj 4, 150, 212, 439n, 1000
Jišbák 500
Jišmael, syn Netanjáše 381, 440
Jišmael, ostatní 440
Jitra 440
Jitrejec 440
Jitro 232, 322, 440, 499, 687, 924, 952
Jizreel, místo 75, 98, 220, 440, 726, 1144
Jizreel, jména 440
Jméno 440nn
***Boží jména**
Jóab 3, 5, 12, 23n, 67, 125, 144, 192, 271, 280, 351, 443, 596, 859, 996, 1011, 1023
Jóachaz (Acház) 443
Jóachaz (Achazjáš) 16, 70, 443
Jóachaz, syn Jehúa 16, 443
Jóachaz, syn Jíšijáše 443
Jóaš 443
Jóaš, benjaminovský bojovník 444
Jóaš, izraelský král 94, 144, 215, 412, 444
Jóaš, judský král 24, 76, 444, 447, 459
Jóaš, otec Gedeónův 264, 444
Jóaš, syn Achabův 444
Jób 444, 568, 691, 828, 892, 907, 1141
Jób, kniha 444n
Ješurún 416
Jogbeha 447
Jóchanan 241, 444, 447
Jóchanan ben Zakkai 372
Jójada, otec Benajáše 94, 447
Jójada, ostatní 447
Jójada, syn Benajáše 17, 76, 447
Jójada, velekněz 76, 444, 447, 477, 1084
Jójakím 85, 203, 300, 403, 405, 407, 447n, 465, 656, 720
Jójakín 133, 300, 405, 448, 465
Jókebed 65, 329, 449, 619
Jokneám, Jokmeám 220, 449
Jokšan 449, 1001
Joktán 282, 449, 892
Jokteel 913
Jom Kippur 159
Jónadab 449
Jonáš 107, 136, 449n, 768, 827, 878, 1022, 1118, 1178
Jonáš, kniha 450

Jónatan, syn Ásaelův 67, 451
Jónatan, syn Ebjátarův 17, 451
Jónatan, syn Geršómův 144, 451
Jónatan, Makabejský 368, 451, 573, 902
Jónatan, ostatní 451
Jónatan, syn Saulův 152, 332, 451, 597, 615
Jónské moře 13
Joppe, tamější církev
***Dorkas**
Jóram, izraelský král 215, 265, 315, 332, 403, 416, 451
Jóram, judský král 49, 76, 192, 451
Jóram, ostatní 451
Jordán 261, 273n, 361, 373, 452nn, 459, 497, 511, 566, 654, 726, 775, 885, 917, 933, 1006
Josef, manžel Marie 30, 111, 457, 585, 873
Josef, Jákobův syn 68, 92, 125, 150, 155, 169, 200, 239, 244, 266, 455nn
Josef z Arimatie 457
Josephus Flavius 226, 415, 457, 1029
Josef z Tiberiady 473
Jóšafat, král judský 211, 458, 464
Jóšafat, údolí 176, 458, 501
Jóšeba 444, 458
Jíšijáš 164, 284, 344, 443, 458, 465n, 530, 653
Jóšua, velekněz 15, 459, 1120, 1145
Jóšua, Bětšemešský 459
Jóšua ben Gamala 1113
Jótam 24, 268, 459, 752, 1073
Jotba 459
Jotbata 278, 459
Józabad 459, 1117
Jozachar 459
Jozue, syn Núnův 192, 197, 271, 411, 459, 488, 703, 862, 943, 1002, 1114
Jozue, kniha 459nn
Júbál 306, 462
Juda, apoštol 462
Juda, bratr Ježišův 111, 467
Juda, Jákobův syn 266, 462, 581
Juda, kmen 373, 462, 550, 734, 872
Juda, Makabejský 97, 366, 482, 572, 853, 932
Judaismus 167, 467, 550, 747, 815, 826, 893
Judaisté 537, 743
Judaizace 466
Júdit 36n, 395
Judská poušť 49, 416, 726, 809, 985, 1017
Judské království 220, 464n, 1173
Judský exil, důsledky

***Paralipomenon, knihy**
Judský exil, příčiny
***Izajáš, kniha**
Judův list 470, 487, 774
Julias 100
***Betsaida**
Julius 470
Julius Caesar 369, 417, 758
Junius
***Andronikus a Junius**
Junius, F. 130
Jupiter 340, 1145
Justin Martyr 102, 987, 1177
Justus Tiberiadejský 458
Júta 471

K
Kabseel 471
Kabúl 471
Kádeš 59, 295, 459, 471, 592, 634, 672, 854n, 891, 923, 1017
Kadidelnice 59, 471n, 598
Kadidlo 78, 112, 373, 472, 521nn, 525, 606, 643n, 699, 728, 787, 791, 832, 892
Kadmíel 416, 472
Kadmónci 472
Kafarnaum 61, 100, 322, 452, 472n, 478, 491, 702, 768, 990
Kafarnaum 472n
Kaftór 474
Káhira 197
Káhirska Geníza 1031
Kaifáš 474, 902, 940, 951
Kain 3, 391, 441, 474, 499, 667
Kainan 66, 872n
Kainovo znamení 1154
Kajin 474
Kal 474
Kalamář 781, 874
Kaldea, Kaldejci 1, 474, 503, 567, 1069
Káleb 316, 459, 475, 1018
Kalendář 475nn, 511, 781, 846
Kalné, Kalno 477
Kambýses 86, 232, 242, 766
Kámen 477n
Kámenováni 478, 566
Kámen úrazu 478
Kámen zócheletu 478
Kána 196n, 478
Kananejský 479, 1008
Kanatha 667
Kandaka 479, 540
Kané 192, 479
Kánon Nového zákona 483nn
Kánon Starého zákona 479nn
Kantara
***Raamses**
Kappadokie 172, 488, 670, 1043
Karavana 455
Karavanní stezky 999
Káreach 451

Karkar 15, 48, 51, 70, 143, 280, 332, 365, 464, 866, 906, 995, 1079
Karkemiš 57, 70, 319, 488
Karmel 117, 220, 373, 488, 503, 554, 721, 723, 725, 881, 1015, 1157
Karnajim 75, 91
Karnak 1042
Kartágo 13, 487, 636, 890
Kasematové zdivo 704
Kaslúchané 620, 648
Kassité 84, 671, 1078
Kastor a Polux 489
Kasuistické zákony 1122, 1153
Katecheze 772
Kattara 454
Kauda 489, 709
Kázání na hoře 139, 380, 429, 490nn, 533, 595, 629, 985, 1051
Kázání na Olivové hoře 492
Kazatel 21, 132, 291, 494, 1107
Kazatel, kniha 101, 445, 479, 493n, 1113
Každodenní chléb 621
Kebár 494
Kédar 494
Kédarci 494
Kedemót 494
Kedeš, Kedeš Nefthalijská 471, 494, 495
Kedorlaómer 75, 210, 217, 281, 322, 471, 495, 526, 866, 918
Kéfa
***Petr**
Kéfira 495
Kehat, Kehatovci 27, 329, 495, 515, 551
Keila 495
Kelach 73, 495, 650, 667, 1044
Kemós 495, 624
Kanaan, Kanaanci 155, 311, 360, 403, 454, 495nn, 522, 613, 637, 650, 668, 692, 721, 955, 1007, 1090
Kenaanské náboženství 291
Kenaanský jazyk 781
Kénan 218, 872
Kenat 498, 667
Kenaz 499
Kenazejci 499
Kenchreje 255, 499
Kénijci 360, 499, 761, 941
Kenoze 499n, 1103
Keren-hapúk 500, 521
Keret 1062
Keretejci 500, 971, 1100
Kerijót 435, 500
Kérinthos 390
Kerít 454, 500
Kerintismus 390
Kerygmata Petru 43
Kesita 500

Kesulót 500
Ketúra 500
Kezib 19
Kibrót-taava 500, 855
Kidrón 501, 575, 874
Kijún 501, 920
Kileáb 146
Kilikie 501, 609, 829, 991, 993, 999, 1021n
Kilikijská brána 488
Kimmerové
***Gomér**
Kineret 502
Kinerótské moře
***Galilejské moře**
Kír 50, 144, 502
Kirjat-arba 316, 502, 610
Kirjat-jearim 94, 152, 373, 440, 502, 619, 1011, 1070, 1072
Kirjat-sefer 59, 153, 502
Kirjátajim 502
Kír Moábský, Kír Charešet 502
Kíš 83, 85, 228, 502, 600, 903
Kišon 503
Kitejci 503, 541
Kláda 503
Klatba 482, 503, 1080
Klatební texty 13, 55, 59, 106, 171, 200, 651, 852
Klement 503
Klement, Alexandrijský 237, 275, 487, 974
Klementovské homilie 43
Klement, První list 486, 769
Klement, Druhý list 101, 484
Klement, Římský 43, 484, 737, 1174
Klenot
***Šperky**
Kleofáš 112, 217, 504, 586
Kleopatra 370, 852
Kleště na knoty 504
Kletba 22, 319, 409, 459, 475, 504, 532, 551, 602, 719, 943, 1164
Klič 504
Klín 394, 656, 881, 969, 1117
Kmenové hranice 998
Kněží a lévijci 505nn, 866, 968
Kněžský kodex 552, 651, 672, 761
Kněžstvo 361, 508, 510
Knidos 510
Kniha bojů Hospodinových 510
Kniha dvanácti proroků 101
Kniha Jubilejí 34, 326, 510n, 550, 847, 1177
Kniha letopisů králů izraelských 480
Kniha letopisů králů judských 480
Kniha moudrostí 21, 37, 284, 395
Kniha Přímého 511
Kniha Smlouvy 240, 511,

636, 762, 942
Kniha zákona 759, 761n, 946, 952
Kniha Života 512
Knihy Mojžišovy 129
Kníže 80, 360, 512, 706, 755, 986, 1002, 1011
Knóssos 534
Kóa 512
Kodex, 732, 841
Kodex, Alexandrijský 732, 1038
Kodex, Bezův 1038
Kodex, Efrémův Rescriptus 1038
Kodex, Freerův 732, 1038
Kodex, Koridetti 732, 1038
Kodex, Sinajský 732, 1038
Kodex, Vatikánský 732, 1038
Kohorta 1100
Koilé Sýrie 33, 144, 512, 850
Koiné 400, 589, 732
Kólajáš 15
Koleny, klečet 512n, 630
Kolík 513, 538, 788
Kolo 116, 321, 444, 513, 1078
Kolonie 254, 513, 611
Koloská hereze 514
Koloským, list 513n
Kolosa 250, 514n, 685
Komenský, J. A. 132
Komorník 515
Konjáš
*Jójakín
Konzul 857
Koptský překlad 1037, 1039
Koptština 199, 275, 1040
Kór 1076
Kórach 66, 515
Korbán 932
Korint 515, 517, 343, 739, 910
Korintským, listy 516nn, 909, 1049
Korint, tamější církev 125, 517, 582, 935
Kormidlo 558
Koruna 519n, 1052
Koření 115n,
Kosmetika a parfumerie 115, 472, 520nn, 697
Kosti 523
Koš 25, 523
Koukol 532, 686
Koupel, koupání 523n
Kouzelník 89, 567, 569
Kovář 136, 499, 1120
Kovy
*Dolování
Kozel 524, 681, 1088
Krádež 569, 673, 1124
Král Židů 369, 477, 607
Král, království 524n
Králové Izraele a Judska 626
Královna 95, 227, 291, 342, 437, 498, 523, 525n, 1085
Královna nebes 525
Královna matka 85, 416
Královna ze Sáby 525

Královská cesta 172, 192, 526, 684, 721, 726
Královská zahrada 526, 1118
Královské kněžstvo 372
Královské knihy 526n, 530n, 734
Království Boží, království nebeské 181, 231, 234, 238, 384, 430, 432n, 457, 489, 531n, 625, 655, 784, 1156
Krescens 533
Krésos, král Lydský 193, 904
Kréta 474, 533, 709, 956
Krev 534n
Krev smlouvy 939
Krevní mstitel 535
Krispus 535
Kristova oběť 138, 490, 510, 683, 943
Kristova vyvýšenost 1176
Kristovo dílo 221, 708, 773, 801, 938, 1071, 1173, 1176
Kristovo utrpení 618, 770n, 916, 957, 1072
Kristus 606, 782, 1111
*Ježíš Kristus
Kritika formy 104
Kritika pramenů 104, 386, 588, 901
Kritika redakce 236
Kritika tradice 105, 236
Kritika, biblická
*Biblická kritika
Krk 503, 535, 715, 1164
Kрман, D. 132
Křest 40, 122, 383, 443, 535n, 618, 693, 752, 773, 796, 981, 1054, 1072, 1087, 1111, 1114, 1156, 1180
Křest Ježíšův 427, 536, 587, 593
Křest nemluvnat 537, 618
Křest v Duchu 184
Křest'an 537, 815, 771
Křest'anství 275n, 467n, 815, 885, 926n
Kříž, ukřížování 386, 513, 538n, 542, 648, 743, 772, 776, 827n, 840, 912, 939, 963, 1008, 1052
Křížáci 217, 413, 1165
Kukly 539
Kultické zákony 162
Kumrán 539, 846, 948, 985
Kumránský válečný svitek 985
Kúš 14, 272, 540, 650, 738, 892, 1119
Kúšan Říšátajimský 540
Kúšijec 1161
Kút 540
Kvartus 540
Kvas 127, 139, 540n, 1077
Květiny
*Rostliny
Kypr 89, 123, 300, 503, 541, 584, 709, 739, 827

Kyréna 542, 890
Kýros 86, 147, 209, 242, 353, 357, 366, 466, 542, 597, 601, 736, 797, 898, 904, 1006

L

Lában 133, 179, 258, 306, 377, 379, 542, 641, 674, 710, 786, 862n, 865, 1145
Laedán 268
Lagaš 83, 88
Lachmi 542
Lajiš 144, 919
Lakiš 23, 63, 71, 217, 542nn, 637, 698, 705
Lámech 544, 580, 1057
Lampa 300, 544n
Lano 545, 829
Laodikea 513, 545, 685
Lapidót 546, 826
Lasaia 534, 546
Láska, milovaný 111, 546, 777, 965
Laskavost 89, 175, 619, 789, 810, 1011
Latina 72, 199, 548
Lazar z Betanie 9, 61, 548, 1139
Lazar a boháč 548
Lea 316, 377, 379, 462, 549, 580, 674, 789, 863, 1007, 1145, 1172
Léb Qámaj 549
Lebeus

*Jakub

Léčení nemocí
*Zdraví, nemoc a uzdravování

Ledviny 394, 549
Legát 859, 911
Legie 372, 549
Lehábané 549
Lechaum 515
Lechí 549, 898
Lékař 739, 1138
Lékařství 73, 116, 248, 522n, 1131, 1141
Lemúel 549, 591
Len 188, 249, 549n, 839, 989
Lentulův list 43
Leontopolis 166, 368, 893
Les 99, 327, 550, 570, 675, 746, 782, 1079
Leša 550
Letnice, svátek 149, 158, 184, 341, 477, 550, 682
Letopisec 18, 66, 94, 657, 659n, 817
Lev z Judy 550
Lévi, kmen 168, 312, 373, 452, 505, 508, 550n, 872, 879, 1002
Léviho závět' 682
Lévijská města
*Útočištná města
Levirátní manželství
*Manželství

Levirátní zákon 582
Levité

*Kněží a lévíjci

Leviticus, Třetí kniha Mojžišova 159, 508, 549, 551n, 673, 761
Lex talionis 318, 511, 609
Lež 279, 390n, 918
Lež, lhaní 552
Libanón 246, 553n, 723, 916
Libna 452, 554, 754
Libnat 554
Libní 554
Libyjci 561, 853
Lid 554n
Lichva 26, 168, 343
Lilit 555
Lineární písmo A a B 534
Linus 555
Lis, vinný lis 555, 955
Literární kritika 588, 742
Literatura moudrosti 555n
Lítost

*Soucit

Liturgie 778, 896, 914, 1084
Livjatan 556, 686
Lód 1000
Lódebar 558
Lodě a čluny 21, 556nn, 729, 991, 999, 1022, 1052, 1059, 1065
Logia 42, 236, 733, 747
Logos 182, 255, 286, 423, 499, 558n, 689, 782
Lóis 233, 559
Lom 177, 559, 634
Lopata 559
Lóruháma 701
Losování 593, 833
Lot 8, 169, 415, 454, 559, 608n, 788
Louh 560
Louka 3, 560
Lov, lovec 281, 561, 666
Lúbijci 561, 853

*Libye

Lucifer 561, 856, 1040
Lucius 123, 262, 561
Lúd, Lúd'ané 561, 650
Lúchitský svah 561
Luk a šíp 1134
*Šíp
Lukáš 254, 561, 909
Lukášovo evangelium 102, 484, 562n
Lúkiános 557
Lukrétius 218
Lunární rok 475
Luther, M. 36, 141, 380, 616n, 774, 1174
Lúno 564n
Lúz 95n, 565
Lydda 565, 912
Lydie, místo 71, 565, 757, 904
Lydie, osoba 565, 685, 870, 1156
Lykaonie 565
Lýkie 565, 736

Lykus 545
Lysá hora 566
Lysias 128, 246
Lysimachos 37, 193, 945
Lystra 259, 566
Lyzanias 4, 566

M

Maaka, Davidova žena 565
Maaka, místo 565
Maasejáš 90
Madmana 566
Madmén 566
Madména 566
Madón 566
Magadan 143, 567
Magbíš 567
Magdala, Magdaléna 567
Magie a kouzelnictví 567nn
Magistrát 347, 570, 612, 714, 757, 829, 832, 890n
Magnésie, tamější církev 33
Magnificat 570, 787, 1128
Magóg

*Góg a Magóg

Magór-mi-sábíb 571
Mahalalel 872
Mahaneh-dan 571
Maher-šalal-chaš-baz 352, 571, 604
Maimonides 991
Machairús 571
Machalat 91
Machanajim 571
Machlí 571, 600
Machlón 882
Machól 571
Majetek 572, 709
Makabejské povstání 574, 914
Makabejští 60, 325, 572nn, 700
Makeda 574
Makedonie 254, 515, 574, 829, 890, 910, 1053
Makedonie, tamější církev 910
Makir 575, 579
Makpela 575, 756
Makteš 575
Malá Asie 123, 258, 346, 388, 488, 565, 616, 640, 779, 884
Malá Asie, tamější církve 501
Malá synoptická apokalypsa 493
Malachiáš, prorok 507, 819
Malachiáš, kniha 114, 182, 575n, 839, 934
Malba 670, 1067
Malchos 576
Malí proroci 480
Malkám 576
Malkijáš 576, 736
Malkisedek 109n, 402, 576n, 714, 995, 1058, 1091
Malomocný 1, 137, 459

Malta 577, 709
Malthaka 287
Mamon 577
Mamre 5, 575, 577
Mana 273, 578
Manahem 578
Manachat 578
Manases, kmen 179, 212, 218, 578, 667, 752, 862, 1127, 1134
Manases, kněz 366
Manases (Menaše) judský král 57, 71n, 220, 272, 300, 352, 479, 527, 572, 653,
Manases, syn Josefův 25, 375, 458, 575, 578, 710
Mandejci 655
Mánek, J. 132
Manichejci 42
Manóach 580
Manuálník, Komenského výtah z Kralické Bible 132
Manžel

*Manželství

Manželka 580, 838, 869n
Manželství 78, 580, 911
Maón, Maónci 475, 583
Mára 583, 668
Maranatha 583
Marcus
*Marek, Jan
Marduk 84, 86, 93, 600, 976
Marek, Jan 583
Maréša 265, 584, 704
Mari 584, 835
Mariamne 287, 290
Marie, matka Jakubova 586
Marie, matka Ježíšova 585
Marie Magdalská 586
Marie, matka Markova 586
Mariologie 41
Marketerie 60, 256
Markión 195, 237, 250, 253, 484, 487, 514, 562, 743n, 850, 874, 888, 928, 1040n, 1046
Markiónovské předmluvy 484, 514
Markovo evangelium 587nn
Marnost, marný 96, 141, 493, 590, 699, 719
Marnotratný syn 655, 808
Mars 390, 392, 419n, 424
Marta 61, 591
Masa 591
Masada 372, 1143
Masné krámy 591
Maso 804
Maso nezravené krve 591
Maso obětované modlám 591
Masoreti 10, 501, 1029
Masoretský text 1030n
Massa 592, 795
Mast 300, 438, 522, 546, 593, 1068
Matanjáš 449
Matěj 39, 46, 593
Matijáš 572

Matka 869, 1172
Matka v Izraeli 153
Matouš 22, 593
Matoušovo evangelium 593nn
Mazdaismus 180
Mé-zahab 596
Meá 596
Meander 69
Meč 395, 662, 717n, 912, 969, 1080, 1134
Med, medová plástev 596, 621, 756, 804n, 1165
Medaba 596
Médad 211
Medán 455, 596
Medánci 613
Měděné doly 192
Měď 177, 216, 721, 757, 966, 1045, 1057, 1059, 1065
Médeba 596
Médové, Médie 70, 542, 596n, 808, 906
Mefibošet 437, 558, 597
Megiddo 282, 597n, 616, 703n
Měch 1066, 1091
Mekóna 598
Melantrich Rožďalovský, J. 130
Melek 248
Melito ze Sard 341
Melkart 320, 1059
Melkartova stěla 94, 846
Melzar 598
Memfibaal 597
Memfis 197, 201, 598, 633
Měna
*Penize
Menachém 70, 365, 392, 599, 711, 716, 757, 797, 896, 1000, 1044, 1048
Mené, mené, tekeli ú-parsin 599
Menelaos 33
Menora (sedmiramenný svícen) 545
Meonenim, strom 599
Mérab 91, 599, 615
Merajót 17
Merarí, Meraríovci 502, 505, 571, 600, 1072
Meratajim 600
Mered 245
Merib-baal 597
Meriba 671
Merneptah 201, 269, 330, 598, 1048
Meródek 600
Meródek-baladán 600
Meróm, vody 601, 1009
Meronótský 601
Meróz 601
Mesiáš 102, 153, 418n, 420n, 468, 601n, 653, 673, 943
Mesiášovo království 225
Mesiášská naděje 434, 794, 849
Mesiášská proroctví 237, 357, 830

Mesiášské texty 601
Mesiášské tituly 431, 550, 607, 936
Mesiášské žalmy 603, 1171
Mesiášský samozvanec 246
Mesiášský věk 673, 686, 794, 1081
Měsíc 475n, 608, 931
Města nižiny 608n
Města pro sklady 609, 611
Města útočištná 609
Město 610, 1088
Město, velikost 188, 703
Městský tajemník 194, 612
Městští vládcí
*Vláda
Měša 56, 65, 500, 502, 612, 624, 701, 757, 1159
Měšak 612, 620, 749
Mešek 612n, 650, 669, 878, 1048
Mešelemjáš 1000
Mešulam 1000
Metafory 397
Metušelach 133, 284, 613
Mezník 70, 165, 467, 613, 616, 815, 874
Mezopotámie 613, 673
Mezopotámie, tamější církev 124
Midas 612
Midján 455, 596, 614
Midjánci 22, 99, 415, 454, 596, 613n, 710, 801, 941, 954, 969
Midraš 495, 699, 827, 1019
Migdól 614, 1016
Migrón 614
Micheáš, kniha 15, 274, 352, 355, 543, 614n, 637, 693, 995
Mika 179, 626
Mika (Mikajáš) 451, 615, 954
Mikael 615
Mikal 91, 152, 179, 615, 864
Mikmás 615n
Mikmetat 197
Mikuláš 130, 458, 616, 664, 1014
Milánský edikt 732
Milénium 225
Milét 193, 545, 616, 1046, 1140
Milka 170, 616
Milkóm 616
Milník 616
Miló 414, 616
Milosrdenství, milosrdný 616, 948
Milosrdný Samařan 13, 107, 231, 410, 450, 509, 783n, 932, 1092, 1140n
Milost 185n, 617, 693, 889, 1109n,
Milostivé léto 136
Milovaný 196, 423, 815, 862, 941, 1102
Mince
*Penize

Minejci 551, 618
Miní 52, 619
Minít 619
Minuskule 1038
Mírjam 1, 585, 619, 873
Mírnost 619, 1045
Míry 1073
Miseár 619
Misionář 349, 624, 1017
Mispa 601, 619n
Misrajim 620, 650, 738
Misrefót-majim 620
Místodržitel 620, 814, 891, 952
Míšaél 620
Mišna 469, 551, 1019, 1112
Mitanni 23, 50
Mitra, turban 989, 1057
Mitredat 620
Mityléna 620
Mladší doba kamenná 408
Mlečka 621
Mléko 621, 789, 805, 1081, 1158n
Mluvení v jazyku
*Dar jazyků
Mlýn, mlýnský kámen 621
Mnáson 621
Mnemotechnická pomůcka 786
Množství, počet 266, 549, 621, 911
Moáb, Moábci 46, 106, 329, 353, 365, 621n, 624, 701, 720, 854, 867, 946, 1044
Moábský kámen 623
Moc 78, 186, 624, 874, 881
Moc klíčů 625
Mocné činy 162, 1131, 1140
Mocnosti 35, 180, 201, 223, 279, 404, 406, 410, 429, 828, 1004, 1096, 1151, 1177
Modlářství 74, 625n, 656, 696, 1155
Modlitba 24, 108, 269, 441, 472, 512, 583, 627nn, 827, 913, 1139
Modlitba osmnácti proseb 379, 991
Modlitba Páně 629n
Modlitební řemínky 631
Moesie 16, 574
Mojžiš 1, 109, 278, 296, 441n, 602, 632, 689, 699, 816, 928
Mojžišova hůl 309
Mojžišova píseň 1168
Mojžišova závěť 34
Mojžišovo autorství 164, 266, 760
Mojžišovo prostřednictví 627, 672, 939, 942
Mojžišův syn 268
Mojžišův zákon 138, 170, 224, 292, 350, 418, 439, 576, 596, 636, 659, 699, 739, 759, 849, 1019, 1093, 1127, 1172
*Desatero přikázání
Mólada 636

Molek 636
Molíd 637
Moloch 637
Monarchický episkopát 125, 737
Monarchie, království 901, 908, 952
Monogamie 580
Monoteismus 8n, 761, 826, 990
Montanismus 39, 256, 935
Montanus 130
Mor 901, 1136
Morální rád 963
Mordokaj 227n, 281, 520, 637, 781, 932
Móre 190, 637
Mórešet-gat 637
Mórja 268, 637, 847
Moruše 176, 283, 973
Moře 637, 880
Moře jako křišťál 638
Mořské národy 19, 51, 144, 497, 723, 755n
Moserót 638
Moskyt 209
Motyka 921
Moudrost 37, 418, 514, 558, 638, 837, 892, 995, 997
Moudrost Jésuse Síracha 37
Mowinckel, S. 556, 601, 604, 1169n
Mozaiky 60
Mrtvé moře 192, 273, 452, 639n, 656, 723
Mrtvola
*Tělo
Mrtvý 584, 944
Msta 535, 670
Mučedník 1033
Mučení 43, 538n, 1029
Mudrci 204, 287, 472, 555n, 569, 640
Muratoriho kánon 43, 237, 250, 291, 388, 391, 470, 486n, 562, 738, 740, 770, 850, 928
Muslimové 176, 301
Muš 571, 600
Myra 566, 640
Mýsie 640
Mysl 140, 965
Mysterijní náboženství 386
Mysticismus 745n
Mýtus, mytologie 248n, 310, 318, 489, 556, 640, 747, 1098
Mzdy 312, 641

N
Naama 24, 641
Naamán 137, 641, 735, 868, 1143
Nabajót 642
Nábal 441, 489, 583, 642
Nabatejci 268, 640, 642, 658, 740
Nabonid 766, 1025
Nabopolassar 656

Nábot 155, 643
Náboženství 643
Nabú 72, 86n, 93
Nábulus 895, 1023, 1085
Nacionalismus 466, 574
Nádab 66, 352, 643
Naděje 222, 407, 643n
Nádobka 520, 644n, 1068
Nádoby 297, 644n
Nádrž 56, 189, 624, 921, 968
Nádvoří, dvůr 324n, 645
Náfiš 645
Naftúchané 645
Nag Hammádi 39nn, 252, 275n, 286, 317, 655, 733
Nahalal 645
Nahum 203, 666
Nahum, kniha 645n
Nachalíel 646
Náchaš 4, 24, 440, 646, 909, 1011
Náchor 170, 646, 669, 872
Nachšón 646, 895
Naim 637, 646, 791
Najmout, najatý 647, 736, 875
Nanebevstoupení 43, 124, 156, 184, 510, 550, 647, 683, 699, 702, 929, 1024, 1111
Nápis 729, 840n, 845
Naplnění 127, 221, 432, 564, 594n
Napodobování 772, 875, 912
Nápoj
*Vino a opojný nápoj
Náprsník nejvyššího kněze 648
Náramek 620, 757
Narcisus 648
Národy 26, 545, 787, 980
Národy, soupis národů 648n, 912, 1001
Narození 266, 569, 687
Narození Ježíše 340, 416, 427
Narození z panny 651n, 1102
Narozeniny 652
Nářek 306, 404, 780, 786
Nařízení 656
Nástěnné malby 55, 60, 73, 91, 677, 715
Nasyčení čtyř tisíců 883
Nasyčení pěti tisíců 884
Nátan 12, 450, 652, 820, 873, 995n
Natanael 251, 478, 653, 883
Návrší 507, 573, 597, 616, 653, 697, 972
Nazaret 473, 654n
Nazaretský (Nazorejský) 350, 654, 1101
Nazorejci 40, 1096
Neapolis 655, 928, 1004
Nebat 655
Nebe 121, 612, 630, 638, 647, 655, 970
Nebeský zástup 655
Nébo 656
Nebúkadnezar 99, 113, 121, 203n, 404, 448, 599, 611, 637,

656, 660n, 702, 915, 1109
Nebúszabán 897, 907
Nebúzardán 620, 864
Nechelam 660
Nechušta 660
Nechuštán 112
Nečistý 137n, 1162, 1168
Neftalí, kmen 419, 656
Neftalí, syn Jákobův 656
Neftoach 657
Negeb 330, 657n, 754
Nehemjáš 25, 36, 66, 101, 140, 233, 241, 300, 313, 325, 415, 437, 480, 507, 606, 659, 750, 840, 871, 893, 1097
Nehemjáš, kniha 659
Nehet 521, 660
Nejmenší čárka zákona 660, 1029
Nejstarší syn 5, 170, 216, 344, 449, 643, 673, 900, 995, 1062
Nejvyšší číšník 455, 660
Nejvyšší kněží
*Kněží a léviji
Néko 57, 72, 203n, 216, 404, 443, 458, 465, 488, 616, 660n, 868
Nekonečný 113n
Nekvašený chléb 506, 930, 1087
Nemoc
*Zdraví, nemoc a uzdravení
*Zázraky
Nemúel 212
Nenávisť, nenávidět 291, 504, 661, 663
Neobřezaný 261
Neobřízka 690
Neplodnost 359, 565, 580, 590, 661, 862, 875, 924, 1136
Neposlušnost 14, 113, 161, 178, 291n, 415, 663, 692, 771, 799, 877, 909, 999, 1126
Nepravost 230, 736, 940
Nercus 661
Nergal 86, 661
Nergal-sareser 661
Neriglisar 599
Nerijáš 90, 545
Nero 246, 343, 538, 566, 661nn, 695, 815n, 886, 960, 1001, 1149
Neronias 290
Nesmrtelnost 224, 246, 517, 945, 1114
Nespravedlnost 230, 511, 524, 661
Nestorianismus 194, 1036, 1103
Netanjáš 663
Netinejšti 663
Netófa 663
Nevědomost 628, 663
Nevěra 546, 582, 603, 663, 857, 987, 1058, 1131
Nevěřící 461, 583, 719, 784,

950, 981
Nevěsta a ženich 313, 581,
663, 674, 778, 781, 862
Nevod 883
Nevolník 365
Neznámý bůh 664
Nicejský koncil 541, 1054
Nikánor 61
Nikodém 429, 664, 1113
Nikodémovo evangelium 41,
664
Nikolaité 664
Nikopolis 664
Nil 199, 207nn, 637, 664nn,
885, 1042
Nimrímské vody 666
Nimrod 18, 81, 477, 666, 867
Nimrud, město 906, 932, 1044
Ninive 48, 69, 71nn, 75, 80,
87, 104, 137, 292, 301, 313,
450, 495, 543, 597, 611, 646,
650, 666n, 715, 720, 803, 847,
857, 860, 867, 904, 906, 1055,
1162
Ninurta 666, 920
Nippur 477, 976
Nisan 475
*Kalendář
Nisrok 667
Nó
*Théby
Nób 667
Nóbach 667
Nód 667
Nódab 667
Noe 311, 403, 489, 495, 544,
667n, 699, 802nn, 1091
Noemi 155, 197, 344, 523,
581, 668, 675, 706, 870, 882n
Noemova archa
*Archa
Noha 668n, 968
Nomádi 168, 540, 669n, 690
Nos 671
Noth, M. 94, 144, 162, 373,
449, 460, 556, 639, 763, 837,
839, 948
Nová země 226, 655, 719,
1128
Nové narození 773
Nové nebe 305, 533, 719,
981, 1128
Nové stvoření 35, 182, 225,
358, 418, 719, 1058, 1155
Nové víno 1091
Novoluní 128, 514, 608, 699
Novoroční slavnost 640
Nový exodus 1058, 1083
Nový Izrael 372, 510, 547, 595
Nový Jeruzalém 327, 411,
986, 1013n
Nový rok 87, 159, 511, 1170
Nový sňatek 582n
Nový zákon 102, 130, 132n,
187, 231, 484, 731, 838, 1131,
1148
Núbie 479, 540, 664, 924
Numeri, Čtvrtá kniha

Mojžíšova 114, 327, 480,
505, 507n, 671n, 911, 986
Nún 416, 459
„Nunc Dimittis“
„(„Nyní propouštíš“) 673,
922
Nuzi 50, 59, 64, 172, 179,
359, 673n, 711, 862, 870, 1133
Nůž 56, 674, 1065
Nymfa, Nymfas 674

O

Óbal
*Ébal
Občanství 128, 890
Obdělávání půdy
*Zemědělství
Období dešťů 108, 160n, 687,
884, 1061, 1144
Období sucha 214, 475, 687,
724, 1051
Obecné listy 674, 1038
Oběd 668, 675, 883
Oběd-edóm 675
Oběti
*Oběti a obětování
Obětní dar 269, 576, 590,
676, 835
Obětní pokrm 675, 679
Obětování dětí 495, 676, 818
Oběť a obětování 148, 524,
551, 571, 575, 591, 628, 675,
699n, 938, 942, 958, 1159
Oběť za hřích
*Oběti a obětování
Obhájce 138, 861, 1014, 1175
Obchod 117, 119, 172, 683
Obilí 188, 321, 456, 621, 686,
804, 1143
*Zemědělství
Oblak, mrak 158, 687, 966,
1004
Obnos na smířčí oběti 758
Obnovení 687, 1155
Obrácení 687, 970, 1180
Obraz Boží 141, 423, 689,
719, 929, 1103
Obraz, zpodobnění 74, 625n,
688, 775, 1155
Obřad
Obřizka 33, 137, 260, 514,
689n, 826, 988
Obvinění 648
Ocet 690, 1129
Octavianus 254, 287, 417
Očišťování 116, 138, 552,
698, 797, 878, 1071
Očítý svědek 388, 785, 901
Odčinění
*Usmíření
„Od Dana po Beer-šebu“ 92,
144, 264
Óded 690
Oděv 268, 581, 690n, 1042
Odměna 691n
Odmítnutí a přijetí 692
Odpadlík 436

Odpadnutí 403, 682, 692,
718, 827, 982
Odpłata 692
Odpočinek, odpočínutí 505,
692, 711, 875, 976, 1011, 1118,
1159
Odpuštění 95, 168, 630, 692n,
717, 793, 939, 963, 1111
Odsouzení ke zkáze
*Prokletí
Odškodnění 511, 1152, 1154
Odvaha 694
Odvolání k císaři 339, 694n
Odvrhnutí 695
Ófel 1136
Ofir 348, 695n
Ofra 696
Óg 217, 696
Ohavnost 696
Oheň 107, 120, 137, 183, 225,
636, 643, 696, 749, 753, 916,
1144
Ohola

*Oholiba
Oholiáb 697, 1068
Oholibama, Ohola, Oholiba
697
Ochrana 927, 989, 1129, 1134
Oko 226, 228, 548, 697
Okresek Jordánu 608n
Okultismus 567n
Oleandr 724, 801, 878
Olej 116, 320, 520, 522, 544,
569, 585, 644, 677, 680, 697,
789, 796, 808, 874, 972, 1138,
1140, 1144
Oliva 459, 698n
Olivová hora 410, 699
Olivový olej
*Olej
Olovnice 25, 558
Oltář 53, 64, 188, 471, 542,
598, 609, 676, 699, 799, 874
Oltář, kadidlový 680, 699n,
728, 967
Oltář zápalné oběti

*Chrám
Olympas 700
Omega 22, 103, 1059
Omen 73
Ómer 578
Omilostněná 700
Omitka 701
Omří 56, 167, 189, 203, 363,
375, 622, 624, 701, 756, 896,
1048
Ón 99, 702, 775
Ónán 582, 702
Ondřej 251, 382, 452, 702,
768
Oneziforos 702
Onezimos 196, 250n, 514, 702
Onias III. 314, 606
Óno 703
Opevnění a obléhání 60, 610,
703
Oplatka 705
Opovržení 282, 405, 904, 1145

Ordinace 625, 705
Oréb 706
Orfický mýtus 977
Origenes 40, 43, 233, 237,
258, 285, 470, 486, 674, 737,
778, 1042, 1054, 1060, 1174
Orion 309
Ornán 53, 402, 637, 686, 700,
756
Orontes, řeka 365, 553, 868,
914, 999, 1162
Orosius 342
Orpa 706
Ortodoxie 429, 494
Osídlení, nejstarší 408
Osídlo 669, 706
Osiris 200, 206, 977, 1020
Osobnost člověka 549
Ospravedlnění 706n
Osten v těle 1140n
Ostie 685, 886
Ostraka 544, 730, 732, 840
Ostrov 709
Osudovost 830
Osvojení 312, 377, 674, 709n
Otcovský dům 835
Otec 1, 13, 419, 630, 835,
869n, 950, 1054, 1103
Otměl 462, 499, 540, 710, 952
Otrok, otroctví 19, 180, 200,
430, 581, 673, 702, 710, 728,
816, 936, 1106
Ovoce Ducha 184, 714
Ovoce, plody 714, 804n, 1144
Oxus 1158
Oxyrhynchus 233, 733
Ozbrojená stráž 714
Ozdoby 27, 177, 714n, 750,
1013n
Ozeáš 15, 138, 274, 277, 408,
717, 792, 1016, 1147
Ozeáš, kniha 617, 716, 792
Označení 718

P

Paběrkování 196, 718, 874,
1144
Pád 10, 141, 605, 689, 718,
856
Padí 903n
Padlí andělé 29
Paflagonie 259
Páfos 720
Pahorek, pohoří 720
Pachat-moáb 720
Palác 60, 64, 88, 189, 720
Palec 438, 721
Palestina 169n, 496n, 721nn,
754
Palestina, geografie 726
Palestina, geologie 721n
Palestina, osídlování 726
Palestinský Talmud 1019
Palestinský Targum 1021
Palička 1062, 1065
Palimpsesty 987, 1038
Palivo 727

Pallas 246
Palmyra 47
Paltiel 88
Palú 212
Pamfylie 727n, 765
Pán 79, 417n, 728
Pánev na oheň 300, 639, 728,
749
Panna 348, 717, 728
Pannag 728
Panovník 582, 811, 814, 897,
952, 1097
Panteismus 180, 830, 974
Pánve na oharky 728
Papias 39, 251n, 290, 389,
391n, 436, 471, 589, 593, 738
Papyrus 21, 101, 219, 633,
665, 777, 84n, 880, 1037
Papyrus a ostraka 728
Paraklétos 861
Paralelismus 207, 555, 786,
1101
Paralipomenon, knihy 480,
733
Páran 735, 855
Pareoš 752
Parpar 735
Parthové 287, 314, 369, 584,
597, 735
Parúsie 155, 223, 492, 1024
Parvajim 735
Pascha, velikonoce 88, 95,
108, 115, 139, 239, 294, 321,
341, 430, 475n, 540n, 676, 683,
689, 736, 836, 878, 930, 942,
982, 1058, 1063, 1082nn, 1085nn
Paséach 447
Pastorální listy 102, 161, 250,
291, 484, 736, 742nn, 778,
1045, 1048
Pastýř 3, 384, 736, 778, 1020,
1120
Paščúr 736
Patara 566, 736n
Patmos 30, 194, 327, 382,
709, 737, 934
Patristická literatura 737
Patros, Patrúsani 738
Paulus, Sergius 342, 519, 738,
741, 745, 911, 970
Pavel 38, 118, 255, 341, 401,
574, 664, 707, 738, 774, 889,
928, 1089, 1116, 1174
Pavel a Barnabáš 89, 342,
467, 566, 709, 860, 922, 936,
1049
Pavel a Jakub 709, 1094
Pavel a Petr 769, 774
Pavel a Silas 159
Pavel v Korintu 19
Pavel a Tekla, skutky 156
Pavlova teologie 748n
Pavlovi odpůrci 911
Pavlovo obrácení 341, 740
Pavlovo utrpení 516
Pavlovo věznění 903
Pavlovo ztroskotání 577, 1095
Pavlovy epístoly 102, 194,
219, 401, 741, 774
*Epístoly
Pavlův apoštolát 260
Paže 437, 538, 749, 1058
Pec 120, 147, 296, 749n
Pečetidlo, pečetění 750n
Pedajáš 752
Pedásur 262
Pěchota
*Vojsko
Pekach 16, 24, 192, 315, 353,
365, 716, 752, 896
Pekachjáš 753
Peklo 1, 225, 290, 753, 816,
916n, 1179
Pekód 753
Pelagianismus 617, 719
Pelagius 487
Pelatjáš 753
Peleg 441, 754, 872
Pelet 500, 702, 971, 996, 1100
Pelištejci, Pelištea 5, 263, 272,
754, 1098
Pella 123, 156
Pelónský 317, 756
Peloponés 884
Peněžník, penězoměnc 325,
756, 758
Peniel 756
*Penúel
Penina 312
Penize 59, 160, 756
Pentateuch 104, 255, 480,
551, 759, 892, 1031
Peór 106, 764
Perea 571, 764
Peres, Peresovci 765, 1020
Pergamen 399, 631, 1038
Pergamon 765
Perge 342, 584, 728, 739, 765
Perizejci 5, 217, 765
Persepolis 716, 766, 845
Persie, Peršané 16, 86, 150,
178, 412, 542, 615, 651, 659,
703, 766, 808, 928, 1022, 1036,
1145
Pěšák 767, 866
Pešitta 157, 487, 551, 576,
753, 913, 924, 1002, 1035n
Petór 570, 768
Petr 343, 587, 607, 625, 768,
883, 1008
Petr, První list 770nn
Petr, Druhý list 773n
Petr v Římě 886n
Petra 47, 59, 642n, 654, 670,
721
Petrova apokalypsa 40
Petrova tchyně 165
Petrovo evangelium 40n, 387,
488, 548, 769
Pevnost Akra 368, 415
Pevnost Antonia 128, 209,
325, 1089
Pi-beset 775
Pi-chirot 775
Pilastr 60, 188, 1088
Pilát 41, 166, 287, 340, 425,

431, 525, 595, 758, 775n, 814, 840, 927, 951, 1097
Pilatova manželka 595, 915
Pinchas 211, 322, 632, 776, 939, 1145
Piráství 120, 166, 501, 534, 765, 890, 1022
Pirceatón 3, 94, 776
Pirkej Avot 9, 555, 1112
Pisař 766, 840, 1019, 1113
Pisek 644, 777
Piseň 777
Piseň písní,
Piseň Šalomounova 101, 437, 479n, 482, 526, 582, 777n, 997, 1036
Piseň tři mužů v ohnivé peci 37
Pisga, Ašdót-pisga 97, 779
Pisidie 31, 256, 259n, 342, 421, 513, 702, 738, 779, 990
Pismo, písmo 101, 349, 483, 779, 1146
Pisně stupňů 1169
Pistis Sofia 39, 43, 275
Pišón 315, 1119
Pitom 202, 330, 609, 611, 780, 1016
Pivo 437, 808
Pláč 790
Plachta 136, 437, 557n, 781, 883, 1108
Planety 501, 867, 920
Plátno 457, 781, 792, 798, 967, 1024
Platón 76, 219, 1032
Plemeno zmijí 383, 1165
Plinius 67, 100, 119, 156, 165, 227, 342, 479, 538, 540, 546, 557, 771, 878, 936, 1013, 1022
Plivnutí 781
Plnost 221, 443, 514, 559, 627, 714, 743, 782, 839, 961, 1055, 1103, 1125, 1148
Plodnost 291, 1118
Plot kolem tóry 1029
Plútarchos 106
Pobuda 782
Početí 377, 427, 582, 585, 605, 651n, 1156n
Podlaží 60, 188n, 437
Podnebí 62, 654, 697, 723n, 948, 1105
Podnož 421, 782
Podobnost (similitudo) 141
Podobenství 285, 432, 783, 915
Podřízenost 423, 513, 706, 770, 776, 1151
Podsvětí 9, 86, 381, 700, 753, 785, 816, 1020, 1178, 1180
Poduška 785
Podvod 271, 552n, 775, 785
Podzimní deště 724
Poezie 490, 786, 1062
Pohané 238, 429, 554, 787, 885n, 903, 1086, 1110
Pohár 405, 788, 1087

Pohlavár 788, 1097
Pohostinnost 255, 258, 565, 584, 788n
Pohřeb a smutek 789n
Poimandrés 286
Pokání 292, 383, 446, 531, 535n, 576, 617, 688, 693, 792, 1111
Poklad, pokladnice 22, 325, 609, 757n, 793, 1078
Pokoj 181, 221, 410, 793
Pokolení 794
Pokora 125, 794, 1044n, 1168
Pokorný, P. 132
Pokrytec 139, 469, 541, 630, 794n, 1107, 1109
Pokušení 303, 631, 795, 907
Pokušení Ježíše 428, 907
Pole 795
Pole hlídek 796
Polemion 1056
Polibek 268, 438, 789, 796
Polybos 400
Polygamie
*Rodina
*Manželství *Žena
Polykarpos 293, 391, 487, 737, 770
Polykrates 383
Pomazání, pomazaný 65, 593, 698, 796, 1140
Pomijivost 187, 1051, 1095
Pomlouváč 165, 796, 848, 879, 1026
Pomluva 438, 796
Pompeius 34, 73, 156, 268, 565, 758, 829, 847, 890, 897, 993, 1022
Pontus 19, 770, 796n, 890
Pontus, tamější církev 124
Popel 560, 797
Poplatek 758, 789, 797
Poppaea 662
Poprava 1046
Porfyrová socha 118
Porod 798, 1177
Porodní bába 797
Posádka
*Vojsko
Posedlost, démonská 137, 157, 798, 1138
Posel 767, 798
Poskvrnění 138, 1125
Poslání 45, 934
Poslední dny 656, 1045, 1154
Poslední hodina 221
Poslední nepřítel 224
Poslední soud 34, 224, 446, 951, 1153n
Poslední večeře
*Večeře Páně
Poslušnost 8, 162, 690, 779, 799, 810, 909
Posměšná píseň 353
Postmilénarismus 225
Posvátné stromy 689
Posvátný dub pláče 153
Posvěcení, posvětit 799n, 1100

Pošetilost 114, 357, 801
Potifár 233, 455, 801
Potifera 702, 801
Potok 801
Potopa 266n, 667, 801n
Potrava 246, 321, 437, 520, 714, 802, 804nn, 1116
Potupa 282
Poušť 809, 1128
Poutě 301
Poutní písně 1169
Poutník 60, 99, 473, 637, 792
Pověření 45n, 935
Povodeň
*Potopa
Povolání 809, 817
Pozdrav 618, 809
Poznání 186, 386, 390, 809n, 812, 960, 1119
Pozůstatek 468, 1001, 1109
Požehnaní 504, 568, 810n, 881, 1053, 1114
Požehnaný 810n
Práce 810n
Praetoriáni 253, 548, 695, 811, 829, 857, 952, 1043
Praetorium 811
Práh 811
Prach 10, 140, 279, 501, 513, 523, 797, 811, 974, 1178n
Prak 1134
Pramen Q 236, 563, 588
Pramen volajícího 811
Pramen, zřídlo 811
Praotcové 50, 329, 673, 676, 717, 1085, 1095
Prapor 196, 812
Pravda 350, 812, 1065
Pravice Boží 697, 828
Prázdný hrob 1115n
Precedenční právo 1123
Predestinace 813
Preexistence 1176
Prefekt 695
Premilénarismus 148, 225
Presbyter, presbyterství 39, 487, 813
Prešpurská Bible 132
Priska, Priscilla
*Akvila
Prokletí 106, 504, 568, 814
Prokonzul 814
Prokurátor 340, 370, 525, 694, 758, 775, 814
Proměna srdce 688
Proměnění 419, 814, 929, 934, 1016
Pronásledování 222n, 770n, 815n
Propast 182, 231, 382, 469, 753, 761, 785, 816, 976
Propuštěnec, propuštěnka 648, 816
Proroci a obětní systém 821
Prorocké předpovědi 166, 350, 447, 449, 818, 1086
Prorocký duch 824
Prorocký dům 816

Proroctví, proroci 181n, 816n, 827, 915n, 980
Prorokyně 74, 252, 314, 568, 826, 864, 1000, 1172
Proselyta 3, 14, 81, 167, 354, 370, 384, 468, 470, 517, 535, 565, 735, 773, 826n, 860, 1020, 1086n
Prosperita 56, 291, 669
Prostituce 87, 294, 827
Protivník
*Satan
Provaz 436, 829, 878, 1065
Provincie 829, 890n
Prozřetelost 829n
Prsa 791, 831, 969
Prst 159, 698, 754n, 1076
Průplav 46, 854, 880n, 1015
Prut základu 1121
Průvod, svatební večeře
*Manželství
Průvodce 64, 118, 237, 258, 284n, 584, 728, 856, 910, 1046
První a poslední
*Alfa a Omega
Prvorozený 9, 155, 612, 710, 749, 831, 992n
Přechod Jordánu 361, 917
Přechodný stav 9
Předchůdce 831
Předení a tkaní 832
Předkladný chléb 17, 506, 606, 680, 832
Předkové 28, 322, 457, 669, 738, 1157
Předměstské pole 832
Přední proroci 101, 527
Předobraz 778, 1058
Předpověď 104
Předsíň 56, 832
Představení města 832
Představený synagogy 452, 517, 991
Předurčení 833n, 889
Předzvědění
*Vyvolení
Předzvěst 340, 345, 605, 687, 741, 1131
Přechod přes Jordán 361, 454
Překlady Bible
*České překlady Bible
Přestoupení 11, 158, 542, 575, 638, 681, 693, 696, 717, 800, 943, 954, 1117, 1122, 1152n
Přestupek 303, 690, 863, 1124, 1152n
Příbuzný 835n
Příbytek 268, 832
Příbytky 555, 835
Příchuť
*Byliny a koření
Přijetí 835n
Přijímání 124, 127, 242, 433, 479, 706, 769, 824, 861, 961, 982, 1114
Příkaz 836

Příkázání
*Desatero příkázání
Příkopová propadlina 854
Přimořská nížina 836
Příprava 437, 656, 836, 975, 1121
Přírodní zákony 494
Přírodní zázraky 1140
Přirozenost 836
Přísaha 8, 24, 71, 73, 117, 159, 439, 491, 506, 577, 671, 764, 789, 836n, 911, 941n, 969, 996, 1072, 1102, 1111, 1129, 1173
Přísahy 162, 836n, 1128n
Přísloví 101, 205, 480, 482, 549, 837nn, 1036, 1055, 1091, 1113, 1130
Přísloví, kniha 837n
Přistěhovalec 69, 361, 365, 408
Přístup 710, 827, 839
Přítel krále 839
Přítel ženichův 839
Příze 839
Psamtek I. 203, 947
Psaní 839nn
Pseudoepigrafy 104, 482, 847n
Pseudonymita 849n
Ptolemaios 850nn
Ptolemais 99, 513, 654, 852
Ptolemaiov kánon 328, 1059
Publikán
*Výběřčí dani
Publius 61, 852, 857
Půda 130, 874n, 980, 1090
Pudens 127, 852
Půl 70, 1044
Purim 852
Purpur 397
Půst 264, 446, 628, 853
Pustina
*Poušť
Půt 853
Puteoli 120, 577, 853n
Putování 854nn
Putování pouští 854n
Pýcha 1, 309, 719, 856n
Pyramidy 557, 598
Python 857
Pytlovina, žiněné roucho 789, 857

Q
Qatna 943
Quirinius 340, 467, 857nn, 911

R
Raamses 201n, 330, 859
Raba 24, 859
Raba Amónovců
*Raba
Rabban 263
Rabbi, rabboni 417, 469, 728, 769, 814, 859, 986
Rabmag 859

Rabsar 859
Rada jeruzalémská 342, 860, 903
Rada, radní shromáždění 860, 902
Rádce 17, 451, 638, 720, 776, 861, 964
Radlice 447, 615, 861
Radost 345, 861n
Raema 862
Rafael 257
Rahab (Egypt) 862, 1058
Rachab, osoba 107, 380, 504, 827, 862, 873
Ráchel 106, 137, 179, 197, 313, 377, 379, 454, 542, 549, 580, 625, 674, 789, 797, 862nn, 869, 877, 1130, 1138
Ráj 226, 863n
Raka 864
Rákos 14, 841, 877n
Rákosové moře
*Rudé moře
Rám 1134
Ráma 864
Ramat-mispa 619
Ramatajim-sófim 64, 312, 796, 864
Ramesse I. 201, 330
Ramesse II. 143, 204, 245, 330, 634, 941, 956
Ramesse III. 755, 956
Ramoť-gileád 257, 864
Ras Šamra
*Ugarit
Rebeka 8, 359, 575, 616, 789, 862, 864n, 974, 1057
Refajáš 344
Refajci 766, 866, 1157
Refidim 855, 866
Regium 577, 866
Rechabeám 95, 97, 203, 316, 393, 464, 543, 584, 866, 947n, 998, 1023
Rechób 866
Rechobót 867
Rechobót-ír 867
Rechúm 867
Rei 867
Rekáb 351
Rekábějci 403, 499, 867
Reliéfy 73, 188, 557, 666n, 705, 715, 755, 1044, 1068
Remaljáš 752n
Remet 393
Remfan 867
Reptáni 578, 593, 789, 867
Resa 867
Resef 867
Resen 867
Resin 16, 70, 144, 211, 353, 867
Ret 349, 402, 521, 868, 1071
Rétor 868
Reú 872
Reúel 322, 613, 868
Rezón 51, 868
Ribla, Riblat 868

Rifat 277, 1050
Rimón 218, 280, 282, 868, 972
Rispa 869
Roční období 53, 128, 929
Rod 12, 19, 38, 83, 136, 150, 287, 369, 396, 403, 507, 521, 613, 696, 870, 894, 1007, 1030, 1035, 1126, 1165
Rodé 869
Rodina, domácnost 186, 580, 869
Rodokmen 266, 507, 648, 871n, 1084
Rodokmen Ježíše Krista 585, 594, 873, 1132
Rodopis 457, 648, 874, 883
Rodos 874
Rogel 290, 874
Roh 147, 308, 500, 521, 874
Rok 874n
Rok odpočinutí 874
Rolník, orač 875
Rosa 160n, 875
Rosettská deska 850
Rostliny 118, 724, 875nn, 1118
Róš 620, 878
Roubování 836
Roucho

***Oděv**

Rouhání 28, 127, 517, 693, 878n, 903, 926, 939, 951
Rovina Aramská 879
Roviny

***Araba**

Rozdělené království 363
Rozum 970
Rozvod 235, 576, 582, 1172
Rúben, kmen 88, 167, 318, 635, 879
Rúben, osoba 455n, 673, 872, 879
Ručení 879n
Rudé moře 880n, 1016, 1098, 1131
Rufinus 486
Rufus 881
Ruka 138, 209, 494, 701, 743, 818, 881
Rúma 189, 881
Rummána 868
Růst 881
Rút 107, 155, 438, 882n
Rút, kniha 101, 480, 582, 883
Různočtení 663, 1030
Růžička, J. 132
Ryba, rybolov 114, 139, 450, 883, 990
Rybná brána 883
Rybník 99, 410, 415, 884, 921
Rybník Siloe 272, 478, 921
Rylandsův papyrus 387
Rytina 188, 1066, 1068

Ř

Řecko 515, 739, 884n, 1120
Řecko, tamější církev 123n
Řecký jazyk 284, 566

Řečnické obraty 491
Řečtina NZ 1136
Řeka 884
Řeka Egypta
*Egyptská řeka
Řekové 284, 884n
Řekové a barbaři 885
Remesla
*Umělecká a jiná řemesla
Řemeslníci 324, 466, 808, 1023, 1064, 1066
Řemeslnické cechy 932, 1064
Řezbářské práce 714, 932
Řím 117, 123nn, 218, 253, 343, 503, 514, 548, 740, 815, 885nn, 927, 1146
Řím, tamější církev 42, 886n
Římanům, list 123, 219, 743n, 886nn, 1025
Římské impérium 890
Římské kolonie
*Provincie
Římské mince 54
Římské občanství 128, 513, 740, 886, 890, 1022
Římské období 48, 61, 300, 1062
Římský biskup 519

S

Saanán 891
Saananim, Saanajim 374, 891
Sába 525, 618, 650, 891n, 1001
Sabat 22, 397, 565, 692, 823, 826, 892n
Sabta 893
Sabteka 893
Sad 503, 893
Sádok 12, 17, 191, 509, 893, 996
Sádokovci 893
Sádokovští kněží 986
Saduceové 223, 245, 477, 893
Safenat Paneach 894
Safira 894
Safón 894
Sahara 13
Sáir 894
Salamis 894, 990
Salim 894
Salka 895
Salmón 862, 895
Salmóna 895
Salome 40, 382, 525, 586, 894n, 1020, 1142
Salome Alexandra 369, 573
Samařané 268, 365nn, 428, 895, 1031, 1086
Samaři 26n, 60nn, 365, 465, 726, 896, 902
Samařská žena 385
Samařský chrám 1086
Samařský Pentateuch 66, 1031
Samgar-nebú 897, 907

Samos 897
Samothráké 897
Samson 229, 263, 522, 549, 568, 580, 754, 790, 897n, 952, 1097, 1129
Samuel 75, 361, 480, 507, 691, 816, 820, 899
Samuelovy knihy 900
Sanbalat 97, 366, 901n
Sanhedrin 370, 431, 813, 902, 951, 1096
Sancherib 73, 320, 353, 375, 666, 705, 757, 903, 1136
Saprofág 1159
Sára, Sáráj 8n, 36, 170, 280n, 358nn, 377, 580, 644, 789, 904, 1172
Sardinie 829
Sardy 249, 514, 904n, 1120
Sarepta 107, 214, 905n, 1059, 1139
Sareser 93, 906
Saretán 906
Sargon I. 72, 80n, 210, 584, 906, 979
Sargon II. 70, 81, 353, 666, 906, 928
Sarid 906
Sariel 257
Sarkofág 24, 249, 791, 920, 1069
Sarsekím 907
Sasanka 876
Satan 30, 180, 444, 550, 795, 856, 907, 936, 1120, 1149
Satrapa 908
Saturn 340
Satyr 908
Saul, král 5, 23, 51, 75, 152, 271, 283, 331, 451, 524, 615, 820, 899, 908
Saul z Tarsu
*Pavel
Sbíрка (pavlovské sbory) 344, 909, 911, 962, 1057
Sbor
*Hudba
Sbory v Makedonii 739
Sbory v Sýrii 342
Sahara 13
Sáir 894
Sebám 918
Sebasté
*Samaři
Sebeovládání 180, 514, 911n
Seboím 912
Sebójim 608, 912
Sedad 912
Sedlo 281
Sedm církví Asie
*Efez *Filadelfie
*Laodikea *Pergamon
*Sardy *Smyrna
*Thyatira
Sedm slov 912
Sedmdesát učedníků 137
Sedmiramenný svícen 325, 545, 991
Sefar 912

Sefarad 905, 912
Sefarvajim 28, 913
Sefata 913
Seir 94, 192, 471, 913
Sekaka 913
Sekú, Socho 913
Sekundus 910, 913
Sela 913
Sela, město 192, 913n, 1170
Selek 24
Seleukie 914
Seleukos 31, 33, 914, 993
Seleukovci 31, 271, 779, 914, 993
Selofchad 579, 914
Selsach 914
Semarajim 914n
Semarci 915
Semechonitis
*Chulské jezero
Semen 915, 1109
Semen Abrahámovo 915
Semité 83, 139, 198, 438, 455, 593, 633, 1123, 1129
Semitismy 589, 732, 1083
Semitský jazyk 396, 755
Sen 265, 565, 740, 915, 1089
Sená 915
Senan 891
Sené 915
Seneca 262, 853
Senír 317, 553, 915n
Seno 686
Septuaginta (LXX) 21, 166, 401, 850
Ser 916
Serad 912
Serafové 916, 1057
Serajáš 916
Serapion 40n, 488
Sered 1117
Sergius Paulus 738
Serúja 916
Sestoupení do pekel 916
Setchi I. 201, 315, 330, 554, 726, 805, 956
Seti I. 96, 98
Setník 470, 558
Sevéna 917
Severin z Kapí Hory, P. 130
Severogalatská hypotéza 259
Sextus 512
Sexuální vztahy
*Manželství
Sezam 808, 1144
Shromáždění, slavnostní shromáždění 121, 917
Schody 61, 188, 272, 473, 511, 542, 544, 700, 917, 921, 1066
Schrána smlouvy 152, 159, 210, 263, 361, 407, 412, 480, 505n, 635, 667, 675, 681, 783, 893, 917, 989, 1017, 1070, 1072, 1078, 1161
Siba 918
Sibbolet
*Sibbolet

Sibeón 320
Sibma 918
Sibylla 183, 257, 848, 1177
Sicílie 247, 829, 884, 890, 1095
Sidím, dolina Sidím 381, 609, 918
Sidkijáš 874, 918
Sidón 71, 220, 247n, 553, 918n, 1059n
Sidónané 247, 553, 919, 924
Sichem 575, 1002
Sichon 167, 217, 318, 596, 920
Sijon 995, 1081
Siklag 18, 920
Sikút 920
Sila 920
Silas 44, 95, 159, 246, 503, 920, 1092
Silnice 21, 82, 120, 514, 684, 703, 721, 854, 1006, 1021
Siloe 272, 526, 775, 884, 903, 920n, 1098
Silvánus
*Silas
Simeon 30, 123, 673, 788, 824n, 921n
Simyra 554, 915
Sín 923
Sínaj, hora 107, 191, 295, 301, 551, 595, 672, 749, 923
Sinajský kodex 34, 732
Sinajský poloostrov 49, 177, 471, 634, 723
Siih 34, 720, 832, 933, 1060
Siňané, země Siňanů 923
Sión 478, 924
Sior 924
Sipór 924
Sipora 177, 633, 924
Sippar 83, 88, 913
Sira
*Cisterna v Sire
Sirjón, hora 317, 553, 924
Sirotek 718, 924
Sisera 314, 924
Sítě 55, 120, 261, 883, 924n
Sitná 925
Skála 323n, 515, 768, 866, 925
Skarab 751
Skéva 925
Skladiště 325, 609, 611, 716, 720
Sklizeň
*Stánky, svátek stánků
Sklo 777, 925n, 1013
Skoryna, F. 130
Skutky apoštolů 486, 562, 740, 885, 926n
Skutky Pavla a Tekly 310, 1056
Skutky Pavlovy 39, 775
Skutky Petrovy 769, 1009
Skutky Pilátovy 776
Skutky zákona 940
Skutky, apokryfní
*Apokryfy
Skvostné roucho 928
Skytopolis

***Bét-seán**

Skytové 651, 928, 947
Slabost 141, 184, 538, 662, 881
Sláma 121, 686
Slané moře
*Mrtvé moře
Sláva 222, 815, 928, 1004
Slavnost stánků 929
Slavnosti 437, 475, 683, 852, 893, 929nn, 1007
*Svátky
Slib 568, 627, 932, 1129
Slitování 22, 614, 617, 693, 932
Slitovnice 968
Slonovina 932
Sloup 96, 375, 616, 796, 993
Sloupohadí 933
Slova ustanovení 101, 813, 1082
Slovní hříčka 168, 250, 632, 701n, 972
Slovo 385, 558, 934, 1071, 1101, 1131
Slovo Boží 349, 915, 1050, 1053, 1134
Slovo kříže 539
Slovo života 559
Slunce 569, 934, 1105
Sluneční hodiny 917, 934
Sluneční pramen 934
Sluneční rok 510
Slupky
*Plevy
Služba, služebnost 124, 705, 934
Služebník 164, 510, 936
Služebník Hospodinův 500, 936n, 958
Smilstvo
*Manželství
Smírčí obět' 680, 708, 828, 938, 964
Smíření 539, 827, 938, 1070
Smíšená manželství 127, 361, 376, 575n, 883, 1047
Smlouva, abrahamovská 5, 689, 942
Smlouva, davidovská 524, 942n
Smlouva, mojžíšovská 159, 634, 828, 942
Smlouva, noemovská 181, 668, 942
Smlouva, nová 101, 716, 874, 942, 982, 1083, 1128
Smlouva, politická 941
Smlouva, obnovení 458, 687, 943, 1002, 1170
Smlouva, vztah 114, 175, 707, 890, 941n, 1109
Smlouva, smluvní společenství 19, 161, 941
Smrt 1, 223n, 785, 934, 944, 1154, 1178
Smrtelný hřích 979
Smyrna 68, 945

Snih 665, 723, 787, 945
Só 945n
Sóan 313, 946
Sóar 608
Sóba 946
Socha 70, 147, 558, 1009, 1068, 1104
Sodoma a Gomora 266, 609, 611
Sófar 946
Sofia Ježíše Krista 43, 275
Sofonjáš 74, 263, 404, 447, 811, 946n, 982
Sofonjáš, kniha 946
Sóko 947
Solné město 948
Solné údolí 948
Sopatros, Sospatros 394, 910, 948
Sorea 948
Sospatros
*Sopatros
Sosthenes 948
Soucít 617, 948, 973
Souček, J. B. 132
Soud 25, 45, 214, 224, 304, 356, 406, 531, 799, 948, 957, 1152, 1179
Soud s Ježíšem 951
Soudce 612, 714, 891, 952, 970
Soudcové 952
Soudců, kniha 952nn
Soudná stolice 956
Soudní pře 610, 891, 943
Souhvězdí 309, 475
Soužení 148, 957
Spánek 957
Spasení 148, 225, 238n, 356, 539, 644, 828, 957
Spasitel 381, 423n, 884, 939, 952, 960
Spojenectví
*Smlouva
Spojení s Kristem 304, 539, 688, 707, 744n, 836, 889, 963, 1156
Spokojit se 572, 644, 961, 1158
Společenství 961
Sport
*Hry
Správce 962
Spravedlnost 22, 174, 224n, 668, 888, 911, 962n
Srážky
*Děšť
Srdce 965, 983, 1098, 1155
Stachys 27, 966
Stan 670, 966
Stan setkávání 323, 495, 552n, 600, 634, 700, 728, 917, 966
Standarta
*Prapor
Stánek 152, 206, 439, 510, 545, 813, 860, 969, 1108
Stanová svatyně 697

Starší 106, 122, 125, 814, 969
Starý a Nový zákon
Starý zákon 101, 479n
Nový zákon 102, 1037
*Chronologie Starého a Nového zákona
Stařec 788, 969
Stáří 98, 128, 164, 210, 297, 328, 358, 445, 494n, 698, 715, 755, 813, 831, 874, 900, 969, 1040, 1049, 1084, 1158, 1161
*Věk
Statér 758
Stavitel 61, 498, 704, 1065, 1105
Stehno 969, 1011
Stín 465, 478, 878, 968n, 972n
Stodola 970
Stoikové 644, 970, 1177
Stojany na kadidlo 188
Strach 512n, 694, 965, 970
Stráž 292, 768, 916, 971, 1089
Strážce, strážní věže 971
Strom poznání
dobrého a zlého 718, 1119
Strom života 194, 318, 714, 864, 1119, 1178
Stromy 74, 115n, 174, 305, 491, 572, 599, 698, 714, 876, 971nn, 1119
Strunné nástroje 308
Střecha 62, 188
Středozemní moře 13, 637, 650, 664
Střep 205, 399, 633, 695, 730, 845
Střepy 133, 263, 331, 382, 473n, 583, 598, 733, 819
Střeva 140, 973
Stříbro 317, 320, 684, 756nn, 793, 954, 999, 1022n
Stříbrotepec 1066
Studna 92, 97, 125, 789, 973n, 1006
Studnice živého 974
Stůl 324n, 506, 561, 576, 832, 967n, 974
Stvoření 974n
Stvoření (člověka)
*Adam a Eva
Stvořitel 53, 112, 159, 180, 350, 358, 406, 514, 605, 787, 957, 963, 1101, 1110
Styrax 116, 973
Suetonius 663, 781, 829, 885
Suez 881
Sůl 909, 977
Sukejci 977
Sukně 977
Sukót 265, 780, 977, 1016
Sukót-benót 977
Sůl 808, 977
Sulejman Nádherný 413, 415
Sumer, Sumerové 18, 73, 83, 667, 976, 978n, 1059
Sumerské mýty o stvoření 976
Sumerský jazyk 220

Sušil, F. 132
Súriel 4
Svah květů 980
Svatá bázeň 970
Svatá válka 162
Svatá země
*Palestina
Svatba, svatební obřady, svatební šaty 87, 340, 580, 715, 786, 1107
Svatba Beránkova 581
Svaté město 411, 667, 1096
Svaté místo 61, 277, 967, 986
Svatební komnata 377, 379, 580nn
Sváteční šaty 980
Svátek nekvašených chleběů 550
Svátek posvěcení 572, 980
Svátek prvních snopků
*Eschatologie
Svátek stánků
*Stánky, svátek
Svátek světel 980
Svátek trub 980
Svátek týdnů 550
Svatost, svatí, svatý 980
Svatosti 238, 683, 752, 814, 935, 981n, 1018
Svatý Duch
*Duch Svatý
Svatý Izraele 111, 356n, 799
Svatyně 327, 967, 982
Svévolný 801, 985
Svědectví
*Svědék
Svědék 90, 385, 388, 548, 590, 887, 982, 1033
Svědění 592, 983
Svědkové víry 5, 264, 284, 667, 862, 897
Svět 984
Světlo 545, 984
Svícen 188, 504, 544, 698, 985
Svítilna, louč 985
Svitky 101, 482, 841, 1032
Svitky od Mrtvého moře 274, 589, 744, 747, 840, 985n, 1029n, 1035, 1080, 1176
Svoboda 516, 592, 987
Svobodná vůle 141
Svobodný muž
*Manželství
Svrchovanost 1173
Svrchovanost Boží 113n, 432, 889
Sychar 989, 1004
Symbol 34, 279, 536, 817, 989
Symmachův překlad 1033n
Syn Boží 114, 326, 384n, 390n, 419, 422nn, 428, 559, 653, 884, 960, 1102n, 1180
Syn člověka 35, 221, 386, 389, 418n, 421, 423, 434, 493, 532, 605n, 693, 746, 784, 849, 933, 1056
Syn Davidův 150, 434, 910
Synagoga 61n, 124, 166, 473,

517, 813, 936, 990n
Synagoga propuštěnců 991
Synagoga
(představený synagogy) 375
Synagoga satanova 907
Synkretismus 28, 194, 265, 285, 387, 393, 579, 626, 653, 657, 675, 747, 810, 895, 902, 960, 999, 1008, 1063, 1115
Synoptická evangelia 11, 389, 533, 587
Synové Boží 992
Synové Sádokovi 1
Synové východu 991
Syntyché 503
Syrakusy 993
Sýrašské údolí 410
Sýrie, Sýrané 50n, 143, 352, 496, 502, 850, 857, 909, 956, 993
Syrofěničanka 993
Syrští monofyzité 487
Syrtská mēlcina 994

Š

Šaalbim 994
Šaarajim 994
Šacharajim 344, 576, 612
Šachy 301
Šadrak 749
Šáfan 344, 776, 994n
Šafir 995
Šálem 169, 411, 894, 995, 1001
Šališa 995
Sama, Šimea, Šimeam,
*Šimeí
Šalman 995
Šalmaneser I. 69, 995
Šalmaneser III. 69, 596, 995
Šalmaneser IV. 70
Šalmaneser V. 70, 995
Šalomoun 51, 56, 178n, 211, 332, 494, 805n, 995, 1079
Šalomounův chrám
*Chrám, Šalomounův
Šalúm 443, 599, 1000
Sama 282, 314, 1000
Šamgar 20, 108, 374, 954, 1000
Šammaj 246
Šamót 1000
Šarlat 1059
Šáron 724, 1000
Šarúchen 1000
Šátek 1001
Šaúl 1001
Šáve, dolina Šáve 995, 1001
Šavša 916, 1001
Šealtiel 449, 752, 1145
Šearjašub 352, 1001
Šeba 650, 892, 1001
Šebna 353, 1001
Šeera 97, 1002
Šefela 269, 554, 574, 584, 723, 726, 1002
Šekel 599, 756–757, 1075

Šekem, město 581, 895, 943, 1002
Šekina 699, 1004
Šela, Šéla 1004
Šelach 872, 1004
Šelma ze zjevení 137, 1004
Šém 210, 329, 612, 648nn, 872, 1005
Šemer 702, 896
Šemúel 1005
Šén 191
Šenasar 449, 1145
Šerpa 1006
Šesaj 28
Šešak 1006
Šešbasar 466, 1006, 1145
Šét 10, 1006
Šibbolet 1006
Šibea 1006
Šibenice 1006
Šije 535, 1006, 1015
Šil 1006
Šílo 361, 900, 1006
Šíloašský nápis 133, 846
Šimeá 1007
Šimeí 19, 94, 712, 1007
Šimeón, kmen 97, 106, 462, 636, 1007
Šimeón, syn Jákobův 872, 1007
Šimeón Makabejský 852
Šimon 1008
Šimon, farizeus 789, 1008
Šimon, syn Kleofášův 122
Šimon ben-Šetah 1113
Šimon Petr
*Petr
Šimon zélóta
*Šimon Kananejský
Šimon kouzelník 1008
Šimrón-merón 1009
Šineár 80, 83, 211, 477, 978, 1009
Širokko 877
Šišak 17, 50, 203, 245, 272, 324, 866, 1009, 1015
Šitím 971, 1009
Škola 1010, 1060, 1113
Šlacha 1011
Šňúra 715, 1011
Šóa 512, 1011
Šóbal 1011
Šóbal 1011
Šóbi 1011
Špatnost 524, 1011, 1153
Šperky a drahé kameny 264, 408, 1011nn, 1068
Štědrost 148, 174, 788, 791, 962, 1028
Štěpán 8, 124, 166, 284, 312, 379, 420, 613, 633, 639, 791, 923, 936, 1014n, 1069
Šúa 1004, 1015
Šúal 1015
Šulamitka 778, 812, 1015
Šúnem, Šúnemanka 1015
Šúr 880n, 1015
Šúšan 71, 75, 156, 210, 241,

611, 637, 720, 766, 933, 1015, 1064

T

Taanak 220, 503, 597, 1015n
Tabita 179
Tábor 229, 1000, 1016, 1118
Tábor, hora 1016
Tábor u moře 1016
Tabu 166, 456, 503
Tacitus 14, 246, 515, 663, 775, 814, 829
Tadeáš 467, 1017
Tadmór 119, 1017
Tachaší kůže 967, 1017
Tachpanchés 447, 1017
Tachpenés 1017
Tachtím-chodší 471, 1017
Tajemství 1017
Talent 519, 757n, 1075, 1077
Talitha kum 1018, 1037
Talmaj 51, 1018
Talmud a Midraš 468, 1019
Támar 566, 765, 827, 973, 1017, 1019n
Tamúz 1020
Tanec 306, 345, 437, 571, 1020
Tanis
*Sóan
Tapúach 197, 1020
Targúmy 176, 312, 503, 512, 778, 912, 986, 1007, 1020n, 1035, 1051
Tarsus 738, 749, 904, 1021n
Taršiš 1014, 1021n
Tartak 1022
Tartán 1022
Tartaros 753
Tatenaj 1022, 1097
Tatian 42, 104, 237, 320, 387, 484, 486, 1039nn
Taurus 501, 779
Tavení, čištění 749, 1022
Tebes 1023
Tečka
*Nejmenší čárka
zákona
Tekója 1023
Telaím 1023
Telesár 1023
Tell Ašdód 73
Tell el-Amarna
*Amarna
Tělesná stráž
*Stráž
Tělo 138, 181, 1023n, 1116
Tělo a duch 222
Tělo hříchu 1024
Tělo Kristovo 183, 752, 1024
Téma 230, 232, 470, 571, 594, 716, 887, 1025
Téman 1025
Teofanie 107
Teokracie 524, 1095n
Teorie pramenů 266, 761n
Terafim

***Domáci bůžci**
Terach 84, 313, 585, 669, 872, 1025, 1069
Tercius 540, 840, 1025
Terebint 877
Tertullian 41n, 101, 237, 250, 340, 487, 510, 769, 815n, 850, 859, 1039, 1053n, 1174
Tertullus 868, 1025
Tesalonickým, listy 1025nn
Tesalonika 1028
Tesalonika, tamější církev 258, 913
Tesař 811
Tetragram 109
Tetrarcha 118, 370, 425, 566, 758, 1028, 1051
Tetrateuch 763
Textová kritika 103, 160, 741, 744, 1028
Textové chyby 258
Textus receptus 731
Texty a překlady 286, 366, 731, 986, 1028
Théby 25, 75, 201, 203, 646, 853, 1042
Theodosius 472
Theodotion 176, 861, 1034
Theofilos 1042
Theudas 1042
Thutmose III. 98
Thyatira 69, 1042
Tiámát 556, 976
Tiberiádké moře
***Galilejské moře**
Tiberias 143, 287, 1043
Tiberius 143
Tiberius Alexandr 342
Tibchat 1043
Tibní 701
Tideál 1043
Tifsach 1044
Tiglat-pileser I. 69, 81, 313, 1044, 1122
Tiglat-pileser III. 57, 70, 144, 263, 495, 752, 1044
Tigran 144
Tigris, řeka 50, 69, 613, 666, 883, 904, 1044, 1119
Tichost 1044n, 1098
Timna 47, 1045
Timnat-serach 1045
Timoteovi a Titovi, listy 736, 1045n
Timoteus 233, 287, 555, 559, 705, 1047, 1049n, 1140
Tiras 1048
Tirchan 566
Tirhák 203, 245, 321, 540, 872, 1048
Tirsa 274, 1048
Tirsata 1048
Tisícileté království 148
Tišbejský 1048
Tišrí 264, 475, 980
***Kalendář**
Titius
***Justus**

Titulus (nápis viny) 538
Tituly Ježíše Krista
***Ježíš Kristus, jeho tituly**
Titus, císař 95, 147, 415
Titus, Pavlův společník 123, 909, 1049
Titův oblouk 326, 967
Tób 257, 396, 581n, 883n, 1014, 1049
Tóbijáš 25, 36, 325, 582, 1049n
Tóbijášovci 366, 1049
Tóbit 36, 395n, 986
Tófel 1050
Tófet 636, 1050
Togarma 1050
Toí 20, 51, 280, 311, 322
Tóla 351, 896, 954, 1050
Tomáš 39, 42, 349, 423, 548, 857, 883, 1050, 1103
Tomáš z Harkelu 487
Tomášovo evangelium
***NZ apokryfy**
Tóra
***Judaismus**
Touha 1050
Trácie 1050
Tradice 39, 104, 123, 484, 588, 1050
Trachonitis 1051
Traianus 291, 771, 815
Transcendentní, transcendence 112, 469, 1147
Trasa exodu 1016
Tráva 727, 1051
Trest
***Zločin a trest**
Tremellius, I. 130
Trh, tržiště 591, 684, 928, 932, 999, 1052
Trito-Izajáš 355
Triumfální vjezd 385, 1089
Trnová koruna 1052
Troas 69, 320, 640, 655, 897, 1052n
Trofimios 910, 1053, 1140
Trogyllium 1053
Trojice 75, 86, 428, 819, 1038, 1053n
Trpaslík 1055
Trpělivost 113, 889, 1055n, 1108, 1141, 1148
Trpící Mesiáš 673
Trpící Služebník 221, 781, 1072
Truchlení 280, 308, 457, 669, 797
***Pohřeb a smutek**
Trůn 647, 1056
Trůn Boží 29, 318
Trůn milosti 839
Tryfaina a Tryfósa 1056
Trásné 27, 1056-1057
Tři hospody 1057
Tříska 1057
Túbál 1048

Túbál-kain 641, 1057
Tübingská škola 742, 888
Tumím
***Urím**
Turban 519, 781, 1057
Turinské plátno 792
Tutanchamón 691, 715, 783
Tvář 671, 1057
Tvor, bytost 31, 140, 180, 224, 719, 849, 1057
Tychikos 910, 1057
Typologie 432, 672, 778, 1058
Týr, Týrus 67, 143, 247, 710, 853, 903, 919, 993, 1059n
Tyrannos 1060

U
Uctívání 149, 281, 626, 734, 990, 1060
Uctívání andělů 514, 1174
Uctívání předků 1060
Učednictví 490, 536, 539, 548, 669, 702, 957
Učedník 179, 428n, 536, 1061
Učení 186, 1061, 1113
Učení Ježíšovo
***Ježíš Kristus, jeho život a učení**

Učitel 417, 728, 935, 1113
Učitel spravedlnosti 986
Učitelé zákona 1126
Úděl 74, 146, 221-222, 225, 437, 669, 788, 804, 824, 981, 1061
Údolí 1061
Úfáz 1061
Ugarit, Ras Šamra 247, 679, 787, 789, 943, 1062
Ugaritský jazyk 653
Uhlí, uhel 1063
Ucha džbánů 60
Ucho 226, 576, 989, 1063, 1088
Ucho jehly 1063
Ujištění 183, 266, 356, 358, 391, 608, 660, 1063n, 1094, 1150, 1171
Ukal 352, 838
Uknaz 499
Ukončení prorocství 34, 849
Ukřížování Krista 293, 425, 431, 690, 770, 895, 952, 1052
***Kříž**

Úlaj 1064
Úlitby 379, 1060
Uma 852
Umělecká a jiná řemesla 1064nn
Umělečtí řemeslníci
***Umělecká řemesla**
Umění 83, 1067
Umma 979
Umývadlo 324n, 438, 1069
Umývání nohou 789
Univerzalizmus 205, 222, 225
Ur Kaldejský 69, 86, 584, 1069

Urartu
***Ararat *Arménie**
Urážka 26, 120, 693, 879, 927, 1042, 1150
Urbanus 27, 1069n
Urí 329
Uriel 1070
Urijáš, Urijáš 1070
Urím a tumím 1070
Urmijské jezero 619, 766
Úroda
***Obilí**
Úrodný půlměsíc 177, 721
Uruk
***Erek**
Ús 1070
Usmíření 516, 680, 682, 693, 814, 828, 1055, 1070n, 1173
Ústa 381, 490, 740, 785, 845, 958, 1071
Ustanovení o jídle
***Čistý a nečistý**
Ústní tradice 172, 356, 388, 484, 487, 588n, 763, 803, 847, 893
Útočiště 925
Útočištná města 609
Utření 234, 445, 830, 962, 1071
Utvzení, upevnění 200, 428, 904, 1047, 1072
Uza 1072
Úzal 1072
Uzí 775, 1072
Uziel 1072
Uzijáš 24, 26, 73, 78, 211, 263, 374, 412, 583, 657n, 1044, 1072n

V
V Kristu, býti 422, 1092, 1111
Vádí 1061
Vádí-el Ariš 207
Váhy a míry 230, 756, 1073nn, 1154
Vak, váček 1078
Val
***Opevnění**
Válečný vůz 1078n, 1104
Valentinovská škola 41, 274n, 317
Válka 1079n, 1133
Vanské jezero 52n, 71, 233
Vápeneč 177, 559, 875, 1066, 1081
Vápno, vápeneč 190, 1081
Varování 291
Vartorský, J. 130
Vášeň 286, 681, 1050, 1081
Vašti 227n, 520
Vatikánský kodex 347, 1002, 1038
Vazal 69n, 85, 448, 458, 525, 754, 941, 1111, 1124
Vdaná 111, 603, 1081
Vdova 965, 1081, 1124

Vdova ze Sarepty 133, 805
Ve jméno Ježíše 473, 535, 567, 798
Večeře Páně 296, 436, 584, 592, 683, 788, 795, 1082, 1087
Věčný trest 944
Věčný život 222, 512, 944, 963
Věk 10, 16, 34n, 39, 45, 129, 182, 201, 221n, 227, 432, 457, 537, 606, 732, 737, 825, 849, 863, 871n, 918, 960, 1059, 1084, 1155, 1171
***Čas**
Věkovitý 605
Velbloud 376, 676, 1063, 1085, 1158
Velbloudí srst 832
Velekněz 15, 30, 102, 158, 166, 191, 211, 216, 247, 301, 314, 324, 344, 369, 397, 459, 474, 648, 683, 694, 775, 902, 951, 985, 1006, 1031, 1098, 1111
Velekněžský náprsník
***Náprsník**
Velekněžství Ježíšovo 424, 629, 831, 940, 1111, 1173
Velikonoce 1085nn
Velikonoční beránek 88, 541, 1058
Velitel 128, 1087
Velká čísla v SZ 133, 241, 991
Velká synagoga 991, 1019
Velké moře
***Středozevní moře**
Velryba 180
Věneč 302, 438, 520, 718
Věno 202, 581, 637, 674, 869, 999
Verbální inspirovanost 349
Věrný druh 1088
Veřeje 324, 1086, 1088
Věřící 149, 1061, 1100
Vesnice 1088
Vespasianus 34, 83, 96, 120, 122, 245, 290, 372, 488, 501, 566, 781, 893, 1004
Věstec 1009
Věštění 16, 105, 456, 569n, 696, 1088n
Větev, ratolest 212, 309, 487, 542, 1019, 1089, 1180
Vězení 186, 456, 1089
Věž 704
Věž babylónská 81, 323, 1009
Věž v Siloe 921
Via Appia 120, 854, 1057
Via Egnatia 44, 574
Via Maris 119
Vidění 34, 25, 274, 957, 997, 1089
Vidlice 1090
Vidoucí 67, 181, 506, 817
Vichřice 1090
Vina 41, 610, 681, 916, 1111
Vinař 875
Vinařství 281, 430, 615, 783n, 875, 1090n

Vinná réva, vinice 459, 555, 690, 1090n, 1129, 1144
Vino a opojný nápoj 140, 190, 249, 300, 315, 581, 609, 620, 676, 752, 765, 787, 804, 808, 867, 897, 990, 1091, 1129, 1181
Vira a skutky 926, 959
Vira a zázraky 1131
Vira, věrnost 1, 5, 386, 644, 709, 800, 1064, 1092, 1111, 1177
Vitellius 54
Vítězství 1094
Vitr 161, 209, 256, 446, 489, 534, 555, 559, 577, 686n, 777, 793, 883, 895, 1094n, 1165
Vlácení 1095
Vláda 830, 1095
Vládece 232, 811, 814, 890n, 1097
Vládcí města
***Úřady, městské**
Vlastnictví 709n, 752
Vlasy 521, 568, 790, 972, 1097, 1129
Vlečná síť 925
Vlna 662, 832, 1097
Vnitřní člověk 1097n
Voda 125, 208, 537, 568, 789, 1098
Vodní příkop 666, 703, 705
Vodovod
***Voda**
Vojsko 120, 133, 1079, 1087, 1098
Vokalizace 396, 1030n
Volání 1100
Von Rad, G. 162, 240, 763, 1004
Von Soden, H. 1041
Vonné lastury 1101
Vous 1101
Vražda 91, 138, 643
Vrcholek chrámu 1101
Vrhací síť 883
Všemohoucí 110, 402, 1101, 1130
Všemohoucnost 244
Vševědoucnost 951
Všudypřítomnost 171, 1111, 1170
Vtělení 390, 408, 424, 469, 499, 559, 641, 652, 687, 718, 737, 984, 1054, 1101nn, 1025, 1152, 1176
Vulgáta 161, 271, 294, 308, 349, 501nn, 512, 551, 621, 780, 833, 835, 840, 913n, 981
Vůně 521n, 578, 672, 682n, 939, 1104
Vůz 56, 513, 897, 1078n, 1104, 1158
Výběřící daní 366, 1090, 1104, 1121
Výčitky svědomí 305
Východ 397, 404, 552, 693, 955, 1104

Východ slunce, rozbřesk 1105
Východní moře 639
Výjiti z Egypta
*Egyptské rány
*Sínaj
Výklad, biblický 186, 285, 1105
Vykладаč 991
Vykupitel, vykoupení 94, 226, 605, 744n, 828, 889, 957n, 1106, 1176n
Výkupné 70, 419, 434, 510, 532, 772, 940, 1001, 1106n
Vylévání vody 929
Vyloučení 1107
Vymítání
*démon
Vynechání řádky 1028, 1030
Výročí 132, 477, 550, 652, 906, 1085
Výrok 479, 786, 819, 838, 1107
Vysvobození 273, 576, 957, 1106, 1178
Výšivka 1107n
Vytrvalost 222, 618, 641, 644, 1108
Vytržení
*Eschatologie
Vytržení myslí 157, 181n, 446, 669, 817, 820, 966, 1090, 1108, 1150, 1154
Vyvolená paní 1108
Vyvolení 1108n
Vyvolení národ 246, 554, 669, 1109
Vyznání 44, 1111n
Vyznání víry 1112
Vzbouřenci 1112
Vzdělání, výchova 1112
Vzkládání rukou 45, 107, 184, 536, 705n, 1008, 1072, 1114
Vzkříšené tělo 516, 1098
Vzkříšení 45, 129, 158, 222, 420, 430, 468, 477, 536, 586, 625, 1085, 1114, 1131n, 1155, 1179
Vzkříšení odsouzených 223
Vzkříšení těla 1024
Vzpoua 370, 434, 515, 612, 719, 766, 791, 810, 1042, 1044, 1053
Vztyčené kameny 626

W

Wellhausen, J. 104, 172, 505, 507nn, 610, 653, 672, 675n, 679, 681, 759nn, 764, 894, 943, 1011
Westcott a Hort 732, 1040

X

Xenofón 666, 863
Xerxes 16, 81, 86, 227n, 766, 839

Z

Zábad 24, 1117
Zabaj 1117
Zábava
*Hry
Zabdí 1117
Zabdíel 394
Zabití 53, 287, 312, 374, 511, 513, 549, 610, 633, 674, 681, 683, 712, 804, 1018, 1086, 1122
Zabúd 839
Zabulón 212, 216, 500, 872, 1117n
Zaeufratský 908
Zahrada 1118
Zahrada Eden 1118
Zahradní hrob 60, 277, 792
Zachariáš, otec Jana Křtitele 1119
Zachariáš, kniha 1120
Zachariáš, prorok 14, 1119n
Zacheus 410, 438, 1104, 1121
Zajordánsko 257, 264, 273, 704
Zakázaná jídla
*Čistý a nečistý
Zakázané ovoce 234
Zakázané manželství, jednotlivé případy 582
Základ 45, 62, 188, 478, 925, 1121
Základy země 1143
Zákon 26, 138n, 159, 161, 174, 224, 230, 242, 282, 303, 407, 429, 467n, 479, 551, 617, 635, 659, 672, 800, 823, 886, 889, 903, 917, 988, 1015, 1109, 1122, 1126
Zákon a evangelium 1126
Zákon hříchu 889
Zákon, postoj proroků 943
Zákoníci 245, 429n, 625, 794, 814, 894, 902, 1113, 1126
Zákonictví 116, 433, 468n
Zákoník Chammurapiho 162, 1153
Zákoníky 318, 429n, 647, 712, 1123
Zákonodárce 231, 418, 763, 817, 1127
Zakrnělý 1127
Zátek
*Klíč
Zamzumci 1127
Zanóach 265, 474, 1127
Západní řeka
*Nil, řeka
Západní text 347, 1072
Zápal 879
Zápalná obět' 675n, 679, 682
Zaslíbená země 664, 942, 1127
Zaslíbení 376, 617, 837, 888, 942, 1128
Zásobování vodou 654, 666, 704, 1141
Zástava 678, 989, 1063
Zastoupení 106, 204, 766

Zástupce 1129
Zástupná smrt
*Smíření
Zasvěcenec 1129
Zasvěcení 831, 1129
Zatmění 70, 328, 667, 944
Zatracení 238, 654, 893, 1126, 1129
Zatú 216
Závazek 36, 433, 530, 669, 735, 837, 870, 929, 932, 942
Závdavek 129, 222, 348, 732, 1064, 1071, 1094, 1130
Závěti dvanácti patriarchů 34, 847
Závěť Jóbova 847
Závist 287, 379, 1130, 1171
Zavlažování 47, 71, 454, 724, 875
Závoj 231, 372, 581, 691
Zázraky 429, 569, 1130, 1139, 1155
Zbožnost 37, 40, 92, 108, 122, 354, 380, 590, 643, 745, 838, 1080, 1132n
Zbroj a zbraně 75, 98, 629, 755, 1075, 1133
Zdi 55, 62n, 186, 610, 703, 1134
Zdi a hradby 1134
Zdraví, nemoc a uzdravování 45, 186, 429, 531, 988, 1061, 1130, 1135, 1139nn
Zeba 67, 265, 440, 679n, 955, 1033, 1142
Zebah 1142
Zebach 680, 1142
Zebedeos 1142
Zebúl 1142
Zelenina 1142
Zelóta 1142
Země 1143, 1177
Zemědělství 724, 867, 1143
Zemědělství Egypta
*Nil
Zeměpis Palestiny 777
Zeměřesení 26, 109, 188, 256, 492, 514n, 539, 545, 595, 640, 667, 918, 1144
Zéna 1046, 1144
Zerach, Etiopan 1144
Zerach, otec Jóbabův 1114
Zerach, potomek Léviho 1114
Zerach, syn Judův 1114
Zerach, syn Reuéla 1114
Zerach, syn Šimeónův 1114
Zered 192, 330, 1145
Zerubábel 15, 36, 242, 1097, 1145
Zeus 366, 977, 1016, 1145
Zíf 1145
Zikkurat 80, 82, 700
Zikrí 1117
Zilpa 74, 330, 872, 1145
Zimrán 1145
Zimrí 701, 1048, 1117, 1145n
Zjevení 110, 112n, 296, 349, 442, 479, 490, 824n, 1018,

1090, 1131, 1146, 1176
*Vidění
Zjevení, kniha 101, 219, 382, 484, 486, 737, 885, 1038, 1090, 1148
Zjevování vzkříšeného 562, 926, 1115
Zkaženost 303n, 444, 614n, 773, 956
Zlá řeč 1150
Zlaté tele 159, 505, 689, 1150
Zlatník 1064
Zlato 20, 139, 177, 317, 525, 684, 695, 735, 757, 787, 862, 892, 904, 925, 1014, 1023, 1061
Zlí duchové 1151
Zlo 180, 225, 541, 753, 1151
Zloba
*Hněv
Zločin a trest 341, 717, 1152nn, 1168
Zlomyslnost 1154
Znamení 268, 279, 309, 348, 385, 616, 690, 718, 922, 989, 1057, 1154
Znamení šelmy 718
Znásilnění 954, 1123, 1152
Znesvěcující ohavnost 1155
Znovuzrození, obnovení 183, 251, 305, 386, 612, 688, 800,

813, 958, 981, 988, 1115, 1155n
Zodpovědnost 788, 1057
Zor 15, 454, 766n, 873n
Zoroastrismus 147
Zrcadlo 1156
Zrůda, obr 1156
Zřeknutí se 11, 421, 500, 564, 958
Zuzana 37, 395, 1114
Zujejci 866, 1127, 1157
Zvěstování 1157
Zvířata v Bibli 10, 138, 802, 808, 1067, 1157n
Zvíře 1167
Zvon 1167

Ž

Žádost 1167
Žádostivost 627, 984, 1168
Žalář 1089
Žalmy, kniha 101, 104, 108, 281, 306, 480, 735, 786, 913, 1168
Žalmy Šalomounovy 326, 777, 847
Žalobce
*Satan
Žaludek 1171

Žárlivost 66, 152, 436, 743, 1171n
Žena 31, 234, 468, 1172
Ženich 581, 778, 853, 869, 1172
*Nevěsta
Ženina 579n, 597, 869, 1172
Žeň 475, 786, 804
Žezlo 66, 200, 309, 759, 1173
Žid 194, 283, 628, 1173
Židé a pohané
*Jeruzalémská rada
Židovská válka 290, 415, 427, 457n, 1004
Židovské mince
*Peníze
Židovský kánon 483
Židovstvo 167
Židům, list 1173nn
Živly 409, 766, 1177
Život 291, 386, 512, 975, 1156, 1177
Život po smrti
*Eschatologie
*Vzkříšení
Žluč 1181n
Žně, sklizeň 475, 698, 718, 875, 898, 930, 1143

Dodatky

KORNÉLIUS V Sk 10, Inn římský centurion v Caesareji v Palestině. Patřil mezi „bohabojné“, kteří přijali některé prvky židovského náboženství, jako např. dávání almužen a modlitby, což je v souvislosti s ním zvláště zdůrazněno. Jméno Kornélius bylo v římském světě obvyklé, zejména poté, co Publius Cornelius Sulla r. 82 př. Kr. osvobodil 10 000 otroků a zařadil je do své vlastní *gens Cornelia*. Kornélius ze Sk je významnou osobností, protože to byl první pohan, který přijal křesťanství. Spolu se svou domácností a přáteli vyslechl Petrovo kázání, na jehož základě všichni uvěřili, přijali Ducha svatého a byli na Petrův pokyn pokřtěni. Důležitost této události pro Lukáše je zřejmá z toho, že ji opakuje (sr. Sk 11,1-18; 15,7,14). „Italská kohorta“, ke které Kornélius patřil, byla pomocná jednotka sestavená z římských občanů, jejichž přítomnost v Sýrii v 1. století po Kr. dokazují dochované nápisy.

F.F.B.

KÓS (Sk 21,1) je velký hornatý ostrov ze souostrovi Sporad u JZ pobřeží Malé Asie poblíž Halikarnassu. Od nejstarších dob byl kolonizován dórskými Řeky a získal pověst jako sídlo lékařské školy založené v 5. stol. př. Kr. Hippokratem a také jako středisko literatury, neboť ve 3. stol. př. Kr. byl domovem Filéta a Theokrita. Pocházely odtamtud rovněž jemné tkaniny.

Římané z něj vytvořili svobodný stát v provincii Asii a císař Claudius, ovlivněný svým lékařem, který z Kósu pocházel, zbavil ostrov povinnosti platit daně. Herodes Veliký byl donátorem tamějšího obyvatelstva.

K.L. McK.

ÚHELNÝ KÁMEN Zmínky v NZ vycházejí ze tří oddílů SZ. První je Ž 118,22, kde se kámen zavržený stavitelem stal „kamenem úhelným“ (hebr. *ró'š pinná*, LXX *kefalē gōnias*). V původním kontextu to vyjadřuje žalostivou radost z vítězství nad svými nepřáteli. Přihlédneme-li však k liturgickému pozadí *svátku stánků, jedná se zde spíše o národní vysvobození než o záchranu jednotlivce. Rabínská exegese tohoto verše byla mesiášská, což připravilo cestu k jeho užití samotným Kristem v Mt 21,42; Mk 12,10; L 20,17. Také Petr užil tento text v Sk 4,11 a 1 Pt 2,7, aby vysvětlil, proč Židé odmítli Krista, a aby zdůraznil to, že Bůh ho povýšil a ustanovil ho hlavou církve. „Základní kámen“ může být jedním z velkých kamenů v základech budovy, které svou velikostí vážou dvě nebo více řad kamenů, avšak pravděpodobněji jde o kámen, uzavírající klenbu, případně kladený na nejvyšší roh budovy (tak Jeremjáš). Toto pojetí je podkladem Ef 2,20 (ř. *akrogōniatos*, sc. *lithos*), kde Pavel popisuje kameny nového chrámu spojované dohromady Kristem, který jako úhelný kámen završuje stavbu a vytváří její jednotu. Jinde je Kristus označo-

ván jako *základ církve, ale Ef 2,20 dává tomuto obrazu jiný význam a vidí první generaci apoštolů a proroků jako základ, jehož vrcholem i zakončením je Kristus.

Druhý oddíl (Iz 28,16) se snad původně vztahoval na mohutné kamenné základy chrámu, které symbolizovaly trvalou přítomnost Hospodina mezi svým lidem, tedy něco pevného, neotřesitelného a spolehlivého. Slova „základ“ a „úhelný kámen“ v tomto verši mají téměř totožný nebo podobný význam, ale NZ k tomu v Ř 9,33 a 1 Pt 2,8 přidává třetí oddíl (Iz 8,14), čímž zásadně oslabuje toto spojení a zdůrazňuje, že Kristus je *kamenem úrazu pro nevěřící, ale zdrojem bezpečí pro ty, kdo věří.

BIBLIOGRAFIE S. H. Hooke, „The Corner-Stone of Scripture“ in *The Siege Perilous*, 1956, str. 235-249; F. F. Bruce, „The Corner Stone“, *ExpT* 84, 1972-3, str. 231-235.

J.B.Tr.

ZKAŽENOST, PORUŠENOST Ř. výrazy *fhora*, *diafhora* obvykle vyjadřují pomíjivost současného světa. V Ř 8,21 je termínu užito o náchyllosti hmotného světa k změnám a rozkladu, na rozdíl od „nepomíjitelného“ (ř. *afhartos*) dědictví uchovávaného pro věřící (1 Pt 1,4). V 1 K 15,42nn to označuje náchyllost „přirozeného“ těla k *smrti a rozkladu (ř. *fhartos*). „Podléhající zkáze“ znamená prakticky totéž jako výraz „smrtný“ (ř. *thnētos*), stejně jako „nepodléhající zkáze“ (ř. *afharsia*, užívaný o „duchovním“ těle) je synonymem pro „nesmrtelnost“ (ř. *athanasia*). V Sk 2,27nn; 13,35nn je ř. *diafhora* („rozpadnutí v prach“, Ž 16,10 LXX) překladem *MT šahat* (jáma, šel). Řecký překlad Ž 16,10 (LXX) je na rozdíl od *MT* zřetelnějším mesiášským svědectvím o Ježíši, jehož tělo bylo vzkříšeno ze smrti a „nerozpadlo se v prach“ (Sk 13,35). (*PEKLO, *ESCHATOLOGIE)

BIBLIOGRAFIE E. F. Sutcliffe, *The Old Testament and the Future Life*, 1946, str. 76-81; J. Jeremias, „Flesh and Blood cannot inherit the Kingdom of God“, *NTS* 1, 1955-6, str. 155nn.

F.F.B.

Jak pracovat se slovníkem

Hesla jsou uspořádána podle abecedy. Důležité pojmy, kterým není věnováno samostatné heslo, jsou označeny v rejstříku.

Rejstřík

Rejstřík, obsahující odkazy k nejdůležitějším pojmům, je uveden na str. 1205.

Odkazy na hesla

Hvězdička (*) před slovem naznačuje, že další podstatné informace obsahuje stejnojmenné heslo.

Zkratky

Úplný seznam zkratk, používaných v NBS, se nachází na str. (x)

Autoři hesel

Na konci každého hesla jsou uvedeny iniciály autorů nebo spoluautorů. Seznam všech přispěvatelů je na str. (xiv) v abecedním uspořádání podle iniciálů, nikoli podle příjmení.

Bibliografie

Většinu důležitých hesel uzavírají bibliografie, které umožňují detailnější studium daného pojmu. Obvykle zmiňují zásadní práce na dané téma, avšak mohou obsahovat i podrobnější studie, jejichž závěry nejsou bezvýznamné se stanoviskem autorovým. Výběrová bibliografie českých a zahraničních autorů je uvedena na str. 1183

Překlady Bible

Biblické citáty byly převzaty z Českého ekumenického překladu (podle vyd. z r. 1985). V některých případech je citován Kralický překlad (podle vyd. z r. 1613) a Nová smlouva (KMS, 1994).

Mapy

NBS neobsahuje zvláštní mapovou přílohu. Mapy jsou umístěny k jednotlivým heslům a přispívají tak k lepšímu pochopení daného textu.

Jména oblastí, provincií a království jsou psána velkými tiskacími písmeny, např. BABYLÓNIE.

Kmeny a etnické skupiny jsou označovány velkou kurzívou, např. *EMOREJCI*.

Města a vesnice: standardní písmo, např. Jeruzalém.

Zeměpisné názvy hor, moří atd.: standardní kurzíva, např. *Velké moře*.

Současné zeměpisné názvy jsou uvedeny v závorkách (*Středozemní moře*). Úplné jednotnosti nemůže být dosaženo; tam, kde je historický název totožný s dnešním, byly závorky kvůli zjednodušení vynechány (Egypt, Jeruzalém).

Názvy míst, kterým je věnována v dílčím hesle zvláštní pozornost, jsou podtrženy, např. Ašdód.

Je-li lokalita známa pod více názvy, jsou uvedeny současně a odděleny lomítkem, např. Esjón-geber/Élat.

Nejistá lokalita je označena otazníkem.

Transkripce

Hebrejščina

א = ' (alef)	ד = d	י = j	ס = s	ר = r
ב = b	ה = h	כ = k	ש = š	ס = s
בּ = b	ו = w	כּ = k	פ = p	שׁ = š
ג = g	ז = z	ל = l	פּ = p	ת = t
גּ = g	ח = h	מ = m	שׂ = š	תּ = t
ד = d	ט = t	נ = n	ק = q	

Dlouhé samohlásky

אָ = â	אַ = ā
אֵ = ê	אֵי = ē
אִ = î	
אֹ = ô	אֹי = õ
אֹי = û	

Krátké samohlásky

א = a
אֶ = e
אִ = i
אֹ = o
אֹי = u

Velmi krátké samohlásky

אֵי = a	
אֵי = e	
אִי = e	(je-li hlasná)
אִי = o	

Řečtina

α = a	ι = i	ρ = r	ρ̣ = r
β = b	κ = k	σ, ς = s	ρ̣ = h
γ = g	λ = l	τ = t	γξ = nx
δ = d	μ = m	υ = y	γγ = ng
ε = e	ν = n	φ = f	αυ = au
ζ = z	ξ = x	χ = ch	ευ = eu
η = ē	ο = o	ψ = ps	ου = ū
θ = th	π = p	ω = õ	υι = yi

Arabština

ا = ' (alef)	خ = h	ش = š	غ = g	ن = n
ب = b	د = d	ص = š	ف = f	ه = h
ت = t	ذ = d	ض = d	ق = q	و = w
ث = t	ر = r	ط = t	ك = k	ی = j
ح = ħ	ز = z	ظ = z	ل = l	ة = t
ح = h	س = s	ع = ' (alef)	م = m	

Zkratky

I. Knihy a časopisy

AASOR	<i>Annual of the American Schools of Oriental Research</i>	BSOAS	<i>Bulletin of the School of Oriental and African Studies</i>
AB	<i>Anchor Bible</i>	BTh	<i>Biblical Theology</i>
ACA	Sir Moses Finley: <i>Atlas of Classical Archaeology</i> , 1977	BZ	<i>Biblische Zeitschrift</i>
AJO	<i>Archiv für Orientforschung</i>	BZAW	<i>Beiheft, Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft</i>
AJA	<i>American Journal of Archaeology</i>	CAH	<i>Cambridge Ancient History</i> , 12 sv., 1923–39; rev vyd. 1970–
AJBA	<i>Australian Journal of Biblical Archaeology</i>	CB	<i>Century Bible</i>
AJSL	<i>American Journal of Semitic Languages and Literatures</i>	CBP	W. M. Ramsay: <i>Cities and Bishoprics of Phrygia</i> , 1895–7
AJT	<i>American Journal of Theology</i>	CBQ	<i>Catholic Biblical Quarterly</i>
ALUOS	<i>Annual of the Leeds University Oriental Society</i>	CBSC	<i>Cambridge Bible for Schools and Colleges</i>
ANEP	J. B. Pritchard: <i>The Ancient Near East in Pictures</i> , 1954; ² 1965	CD	<i>Damašský spis</i>
ANET	J. B. Pritchard: <i>The Ancient Near East in Texts</i> , 1950; ² 1965; ³ 1969	CDC	<i>Spisy o damašském společenství z Káhirské genizy</i>
ANT	M. R. James: <i>The Apocryphal New Testament</i> , 1924	CE	<i>Chronique d'Égypte</i>
AOTS	D. W. Thomas (ed.): <i>Archaeology and Old Testament Study</i> , 1967	CGT	<i>Cambridge Greek Testament</i>
ARAB	D. D. Luckenbill: <i>Ancient Records of Assyria and Babylonia</i> , 1926	CIG	<i>Corpus Inscriptionum Graecarum</i>
ARE	J. H. Breasted: <i>Ancient Records of Egypt</i> , 5 sv., 1906–7	CIL	<i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i>
Arndt	W. F. Arndt a F. W. Gingrich: <i>A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature</i> , 1957	CQ	<i>Classical Quarterly; Crozer Quarterly</i>
ARV	<i>American Revised Version</i> (viz ASV)	CRE	W. M. Ramsay: <i>The Church in the Roman Empire before AD 170</i> , 1903
AS	<i>Anatolian Studies</i>	CTJ	<i>Calvin Theological Journal</i>
ASAE	<i>Annales du Service des Antiquités de l'Égypte</i>	DAC	J. Hastings (ed.): <i>Dictionary of the Apostolic Church</i> , 2 sv., 1915–18
ASV	<i>American Standard Version</i> , 1901 (americká verze RV)	DBS	<i>Dictionnaire de la Bible</i> , Supplément, 1928–
ATR	<i>Anglican Theological Review</i>	DCG	J. Hastings (ed.): <i>Dictionary of Christ and the Gospels</i> , 2 sv. 1906–08
AV	<i>Authorized Version</i> (King James'), 1611	DOTT	D. W. Thomas (ed.): <i>Documents of Old Testament Times</i> , 1958
BA	<i>Biblical Archaeologist</i>	EAEHL	M. Avi-Yonah (ed.): <i>Encyclopaedia of Archaeological Excavations in the Holy Land</i> , 4 sv., 1975–8
BANE	G. E. Wright (ed.): <i>The Bible and the Ancient Near East</i> , 1961	EB	<i>Expositor's Bible</i>
BASOR	<i>Bulletin of the American Schools of Oriental Research</i>	EBi	<i>Encyclopaedia Biblica</i>
BC	F. J. Foakes-Jackson a K. Lake: <i>The Beginnings of Christianity</i> , 5 sv., 1920–33	EBr	<i>Encyclopaedia Britannica</i>
BDB	F. Brown, S. R. Driver a C. A. Briggs: <i>Hebrew and English Lexicon of the Old Testament</i> , 1906	EBT	J. B. Bauer (ed.): <i>Encyclopaedia of Biblical Theology</i> , 3 sv., 1970
Bib	<i>Biblica</i>	EEP	K. Lake: <i>The Earlier Epistles of St Paul</i> , 1911
BibRes	<i>Biblical Research</i>	EGT	W. R. Nicoll: <i>The Expositor's Greek Testament</i> ⁶ , 1910
BIES	<i>Bulletin of the Israel Exploration Society</i>	EIs	<i>Encyclopaedia of Islam</i> , 1954–
BJRL	<i>Bulletin of the John Rylands Library</i>	EJ	C. Roth (ed.): <i>Encyclopaedia of Judaica</i> , 15 sv., 1971
BNTC	<i>Black's New Testament Commentaries</i>	EQ	<i>Evangelical Quarterly</i>
BO	<i>Bibliotheca Orientalis</i>	ERE	J. Hastings (ed.): <i>Encyclopaedia of Religion and Ethics</i> , 13 sv., 1908–26
BRD	W. M. Ramsay: <i>The Bearing of Recent Discovery on the Trustworthiness of the New Testament</i> , 1914	ExpT	<i>Expository Times</i>
BS	<i>Bibliotheca Sacra</i>	FRLANT	<i>Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments</i>
		FT	<i>Faith and Thought</i> (dříve JTVI)
		GB	Ginsburg's Bible (New Masoretico-Critical Text of the Hebrew Bible), 1896

GIT	J. Simons: <i>Geographical and Topographical Texts of the Old Testament</i> , 1959	KEK	H. A. W. Meyer (ed.): <i>Kritischexegetischer Kommentar über das Neue Testament</i>
HAT	<i>Handbuch zum Alten Testament</i>	KJV	<i>King James' Version</i> (= AV)
HDB	J. Hastings (ed.): <i>Dictionary of the Bible</i> , 5 sv., 1898–1904	LA	<i>Liber Annus</i> (Jeruzalém)
HES	<i>Harvard Expedition to Samaria</i> , 1924	LAE	A. Deissmann: <i>Light from the Ancient East</i> ⁴ , 1927
HHT	J. Lightfoot: <i>Horae Hebraicae et Talmudicae</i> , 1658–64	LBC	<i>Layman's Bible Commentary</i>
HJ	<i>Hibbert Journal</i>	LOB	Y. Aharoni: <i>The Land of the Bible</i> , 1967
HJP	E. Schürer: <i>A History of the Jewish People in the Time of Christ</i> , 2 sv., angl. překl. 1885–1901; rev. vyd. M. Black, G. Vermes a F. Millar (ed.). 3 sv., 1973–	LOT	S. R. Driver: <i>Introduction to the Literature of the Old Testament</i> ⁹ , 1913
		LSJ	H. G. Liddell, R. Scott a H. S. Jones: <i>Greek-English Lexicon</i> ⁹ , 1940
HNT	H. Lietzmann: <i>Handbuch zum Neuen Testament</i>	MM	J. H. Moulton a G. Milligan: <i>The Vocabulary of the Greek Testament illustrated from the Papyri and other non-literary sources</i> , 1930
HSS	<i>Harvard Semitic Series</i>	MNTC	<i>Moffatt New Testament Commentary</i>
HTKNT	<i>Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament</i>	Moffatt	J. Moffatt: <i>A New Translation of the Bible</i> ³ , 1936
HTR	<i>Harvard Theological Review</i>	NASB	<i>New American Standard Bible</i> , 1963
HUCA	<i>Hebrew Union College Annual</i>	NBC	F. Davidson (ed.): <i>The New Bible Commentary</i> , 1953
IB	G. A. Buttrick a kol. (ed.): <i>Interpreter's Bible</i> , 12 sv., 1952–7	NBCR	D. Guthrie a kol. (ed.): <i>The New Bible Commentary Revised</i> , 1970
IBA	D. J. Wiseman: <i>Illustrations from Biblical Archaeology</i> , 1958	NCB	<i>New Century Bible</i>
ICC	<i>International Critical Commentary</i>	NCIB	<i>New Clarendon Bible</i>
IDB	G. A. Buttrick a kol. (ed.): <i>The Interpreter's Dictionary of the Bible</i> , 4 sv., 1962	NEB	<i>New English Bible: NZ 1961; SZ a Apokryfy 1970</i>
IDBS	<i>IDB, Supplement</i> , 1976	Nestle	<i>Nestle's Novum Testamentum Graece</i> ²² , 1956
IEJ	<i>Israel Exploration Journal</i>	NIC	<i>New International Commentary</i>
IG	<i>Inscriptiones Graecae</i>	NIDNTT	C. Brown (ed.): <i>The New International Dictionary of New Testament Theology</i> , 3 sv., 1975–8
IGRR	<i>Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes</i>	NIV	<i>New International Version: NZ, 1974; celá Bible</i> , 1978
Int	<i>Interpretation</i>	NLC	<i>New London Commentary</i>
INT	<i>Introduction to the New Testament</i>	NovT	<i>Novum Testamentum</i>
IOSCS	<i>International Organization for Septuagint and Cognate Studies</i>	NTD	<i>Das Neue Testament Deutsch</i>
		NTS	<i>New Testament Studies</i>
IOT	<i>Introduction to the Old Testament</i>	OCB	M. Cary a kol. (ed.): <i>The Oxford Classical Dictionary</i> , 1949
ISBE	<i>International Standard Bible Encyclopedia</i> , 5 sv., ² 1930	ODCC	F. L. Cross a E. A. Livingstone (ed.): <i>The Oxford Dictionary of the Christian Church</i> ² , 1974
JAOS	<i>Journal of the American Oriental Society</i>	Or	<i>Orientalia</i>
JB	<i>Jerusalem Bible</i> , 1966	OTL	<i>Old Testament Library</i>
JBL	<i>Journal of Biblical Literature</i>	OTMS	H. H. Rowley (ed.): <i>The Old Testament and Modern Study</i> , 1951
JCS	<i>Journal of Cuneiform Studies</i>	OTS	<i>Oudtestamentische Studiën</i>
JEA	<i>Journal of Egyptian Archaeology</i>	Pauly-Wissowa viz RE	
JEH	<i>Journal of Ecclesiastical History</i>	PEQ	<i>Palestine Exploration Quarterly</i>
JewE	I. Singer a kol. (ed.): <i>Jewish Encyclopedia</i> , 12 sv., 1901–06	PG	J. P. Migne: <i>Patrologia Graeca</i>
JHS	<i>Journal of Hellenic Studies</i>	Phillips	J. B. Phillips: <i>The New Testament in Modern English</i> , 1958; rev. vyd. 1972
JJS	<i>Journal of Jewish Studies</i>	PJB	<i>Palästina-Jahrbuch</i>
JNES	<i>Journal of Near Eastern Studies</i>	PL	J. O. Migne: <i>Patrologia Latina</i>
JNSI	<i>Journal of Northwest Semitic Languages</i>	POTT	D. J. Wiseman (ed.): <i>Peoples of Old Testament Times</i> , 1973
JPOS	<i>Journal of the Palestine Oriental Society</i>	P.Oxy.	<i>Papyrus Oxyrhynchus</i>
JQR	<i>Jewish Quarterly Review</i>	PRU	<i>Le Palais Royal d'Ugarit</i>
JRAS	<i>Journal of the Royal Asiatic Society</i>	PTR	<i>Princeton Theological Review</i>
JRS	<i>Journal of Roman Studies</i>	RA	<i>Revue d'Assyriologie</i>
JSOT	<i>Journal for the Study of the Old Testament</i>	RAC	T. Klausner a kol. (ed.): <i>Realllexicon für die Antike und Christentum</i> , 1941–
JSS	<i>Journal of Semitic Studies</i>	RAr	<i>Revue d'Archéologie</i>
JTS	<i>Journal of Theological Studies</i>	RB	<i>Revue Biblique</i>
JTVI	<i>Journal of the Transactions of the Victoria Institute</i> (nyní FT)		
JWH	<i>Journal of World History</i>		
KAT	<i>Kommentar zum Alten Testament</i>		
KB	L. Köhler a W. Baumgartner: <i>Hebräisches und aramäisches Lexicon zum Alten Testament</i> ³ , 1967		

Zkratky

RE	A. F. Pauly, G. Wissowa a kol. (ed.): <i>Real-Encyclopädie der Klassischen Altertumswissenschaft</i> , 1893–	ThL	<i>Theologische Handbuch zum Neuen Testament (Theologische Literaturzeitung)</i>
RGG	K. Gallig (ed.): <i>Die Religion in Geschichte und Gegenwart</i> ³ , 7 sv., 1957–65	THNT	<i>Theologische Handbuch zum Neuen Testament</i>
RHR	<i>Revue de l'Histoire des Religions</i>	TJ	Jeruzalémský talmud
RQ	<i>Revue de Qumran</i>	TNT	<i>Translators' New Testament</i> (Bible Society)
RSV	<i>Revised Standard Version</i> : NZ 1946, SZ 1952, <i>Common Bible</i> 1973	TNTC	<i>Tyndale New Testament Commentary</i>
RTR	<i>Reformed Theological Review</i> (Austrálie)	TOTC	<i>Tyndale Old Testament Commentary</i>
RV	<i>Revised Version</i> : NZ 1881; SZ 1885	TR	<i>Theologische Rundschau</i>
SB	H. L. Strack a P. Billerbeck: <i>Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch</i> , 6 sv., 1926–61	TS	<i>Texts and Studies</i>
SBL	<i>Society of Biblical Literature</i>	TSFB	<i>Theological Students' Fellowship Bulletin</i>
SBT	<i>Studies in Biblical Theology</i>	TU	<i>Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur</i>
Schürer viz HJP		TWBR	A. Richardson (ed.): <i>A Theological Word Book of the Bible</i> , 1950
SHERK	<i>The New Schaff-Herzog Encyclopaedia of Religious Knowledge</i> ² , 1949–52	TynB	<i>Tyndale Bulletin</i> (dříve THB)
SIG	W. Dittenberger (ed.): <i>Sylloge Inscriptionum Graecarum</i> , 1915–24	TZ	<i>Theologisches Zeitschrift</i>
SJT	<i>Scottish Journal of Theology</i>	UF	<i>Ugarit-Forschungen: Internationales Jahrbuch für die Altertumskunde Syrien-Palästinas</i>
SP	Samařský Pentateuch	VC	<i>Vigiliae Christianae</i>
SPEM	G. S. Duncan: <i>St Paul's Ephesian Ministry</i> , 1929	VT	<i>Vetus Testamentum</i>
SPT	W. M. Ramsay: <i>St Paul the Traveller and Roman Citizen</i> ⁴ , 1920	VT Supp.	<i>Vetus Testamentum</i> , doplňkový sv.
ST	<i>Studia Theologica</i>	WC	<i>Westminster Commentary</i>
Strack-Billerbeck viz SB		WDB	<i>Westminster Dictionary of the Bible</i> , 1944
TB	Babylónský talmud	Wett	J. J. Wettstein: <i>Novum Testamentum Graecum</i> , 1751–2
TBC	<i>Torch Bible Commentary</i>	Weymouth	R. F. Weymouth: <i>The New Testament in Modern Speech</i> , 1903
TCERK	<i>The Twentieth Century Encyclopaedia of Religious Knowledge</i> , 1955	WH	B. F. Westcott a F. J. Hort: <i>The New Testament in Greek</i> , 1881
TDNT	G. Kittel a G. Friedrich (ed.): <i>Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament</i> , 1932–74; angl. překl. <i>Theological Dictionary of the New Testament</i> , ed. G. W. Bromiley, 10 sv., 1964–76	WTJ	<i>Westminster Theological Journal</i>
TDOT	G. J. Botterweck a H. Ringgren (ed.): <i>Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament</i> , 1970–; angl. překl. <i>Theological Dictionary of the Old Testament</i> , přel. J. T. Willis, 1974–	ZA	<i>Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft</i>
Th.	<i>Theology</i>	ZDMG	<i>Zeitschrift des deutschen morgenländischen Gesellschaft</i>
THAT	E. Jenni a C. Westermann (ed.): <i>Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament</i> , 2 sv., 1971–6	ZDPV	<i>Zeitschrift des deutschen Palästina-Vereins</i>
THB	<i>Tyndale House Bulletin</i> (nyní TynB)	ZNW	<i>Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft</i>
Them	<i>Themelios</i>	ZPEB	M. C. Tenney (ed.): <i>The Zondervan Pictorial Encyclopaedia of the Bible</i> , 5 sv., 1975
		ZTK	<i>Zeitschrift für Theologie und Kirche</i>

Indexy označují, o kolikáté vydání jde: LOT⁹

II. Klasická díla

ad Fam.	Cicero: <i>Epistulae ad Familiares</i>	Exc. Theod.	Klement Alexandrijský: <i>Excerpta ex Theodoto</i>
Adv. Haer.	Irenaeus: <i>Adversus Haereses</i>	Geog.	Ptolemaios: <i>Geographia</i> ; Strabón: <i>Geographia</i>
Ann.	Tacitus: <i>Letopisy</i>	Hist.	Dio Cassius: <i>Dějiny</i> ; Tacitus: <i>Dějiny</i>
Ant.	Josephus: <i>Starožitnosti židovské</i>	Hypot.	Klement Alexandrijský: <i>Hypotyposeis</i>
Apol.	Justín Martyr: <i>Apologia</i> ; Tertullian: <i>Apologia</i>	H.	Homér: <i>Ilias</i>
BJ	Josephus: <i>Válka židovská</i>	Iul.	Suetonius: <i>C. Julius Caesar (Životopisy dvanácti císařů)</i>
Contra Pelag.	Jeroným: <i>Contra Pelagium</i>	In Verr.	Cicero: <i>In Verrem Actio</i>
Eccles. Hist.	Sozomen: <i>Historie církve</i>	Jos.	Josephus
EH	Eusebius: <i>Církevní dějiny</i>	Juv.	Juvenalis
Epig.	Martialis: <i>Epigrammaticus Latinus</i>	Lk. Hom.	Origenes: <i>Lukášovské homilie</i>
Ep. Mor.	Seneca: <i>Epistulae Morales ad Lucilium</i>	Magn.	Ignatios: <i>Magneským</i>
Eus.	Eusebius	NH	Plinius: <i>Historia Naturalis</i>
Ev. Petr.	Petrovo evangelium (apokryfní)	Od.	Horatius: <i>Ódy</i>

Zkratky

Onom.	Eusebius: <i>Onomasticon de Locis Hebraicis</i>	Strom.	Klement Alexandrijský: <i>Stromateis</i>
Philad.	Ignatios: <i>Filadelfským</i>	Trall.	Ignatios: <i>Trallským</i>
Praep. Ev.	Eusebius: <i>Praeparatio Evangelica</i>	Vesp.	Suetonius: <i>Vespasianus (Životopisy dvanácti císařů)</i>
Quaest.	Seneca: <i>Quaestiones Naturales</i>	Vit. Mos.	Filón: <i>De Vita Mosis (Život Mojžíšův)</i>
Sat.	Juvenalis: <i>Satiry</i> ; Persius: <i>Satiry</i>		

III. Biblické knihy

Knihy Starého zákona

Gn, Ex, Lv, Nu, Dt, Joz, Sd, Rt, 1 S, 2 S, 1 Kr, 2 Kr, 1 Pa, 2 Pa, Ezd, Neh, Est, Jb, Ž, PŘ, Kaz, Pis, Iz, Jr, Pl, Ez, Da, Oz, Jl, Am, Abd, Jon, Mi, Na, Abk, Sf, Ag, Za, Mal

Knihy Nového zákona

Mt, Mk, L, J, Sk, Ř, 1 K, 2 K, Ga, Ef, Fp, Ko, 1 Te, 2 Te, 1 Tm, 2 Tm, Tt, Fm, Žd, Jk, 1 Pt, 2 Pt, 1 J, 2 J, 3 J, Ju, Zj

IV. Obecné zkratky

ad loc.	<i>ad locum</i> (lat.), v místě	n.	následující verš
akkad.	akkadsky, akkadština	nn.	následující verše
Aq.	Aquiův ř. překlad SZ, asi 140 po Kr.	NS	Nová smlouva (KMS, 1994)
arab.	arabsky, arabština	NZ	Nový zákon
aram.	aramejsky, aramejšťina	op. cit.	<i>opere citato</i> (lat.), v díle citovaném výše
asyr.	asyrsky, asyrština	Q	<i>Quelle</i> (něm.), předpokládaný zdroj Ježíšových výroků, společných Mt a L
bab.	babylónský, babylónština	ř.	řecky, řečtina
Bár	Báruk	S	sever, severní
ed.	vydal	s.v.	<i>sub verbo</i> (pod heslem)
eg.	egyptsky, egyptština	Sír	Sirachovec
EP	Ekumenický překlad (podle vyd. z r. 1985)	sr.	srovnej
et al.	<i>et alii</i> (lat.), a další	Symm.	Symmachův ř. překlad SZ, 2. stol. po Kr.
hebr.	hebrejsky, hebrejšťina	syr.	syřsky, syřština
ibid.	<i>ibidem</i> (lat.), tamtéž	SZ	Starý zákon
J	jih, jižní	Targ.	Targům
Júd	Júdit	Theod.	Theodotionův ř. překlad SZ, 2. stol. po Kr.
k.	kapitola	Tób	Tóbit – Tóbjáš
KP	Kralický překlad (podle vyd. z r. 1613)	TR	Textus Receptus
lat.	latinsky, latina	V	východ, východní
LXX	Septuaginta	v.	verš
1 Mak	První Makabejská	Vulg.	Vulgáta
2 Mak	Druhá Makabejská	vv.	verše
Mdr	Knihla moudrosti	Z	západ, západní
MT	masoretský text		